

Mastergradsoppgave

Gerd Sunniva
Solgull Storhaug

Interkommunalt
samarbeid på kultursektoren?

En komparativ studie av
Midt-Telemarkkommunene
Bø, Nome og Sauherad

Høgskolen i Telemark

Avdeling for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsavhandling i kulturstudier 2013

Gerd Sunniva Solgull Storhaug

Interkommunalt samarbeid på kultursektoren?

En komparativ studie av Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad

Høgskolen i Telemark
Avdeling for allmennvitenskapelige fag
Institutt for kultur og humanistiske fag
Hallvard Eikas plass
3800 Bø i Telemark

<http://www.hit.no>

© 2013 Gerd Sunniva Solgull Storhaug

Omslagsillustrasjon: Telemark Fylkeskommune

Innhold

Forord.....	6
1. Innledning.....	7
1.2. Problemstilling.....	8
1.3. Begrepsavklaring.....	9
1.4. Oppgavens innhold og struktur.....	12
2. Midt-Telemark – “Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark”.....	15
2.1. Bø kommune – “bygda for trivsel, mangfold og vekst”.....	21
2.2. Nome kommune – “en kanal til trygghet og trivsel, mangfold og veskt”.....	25
2.3. Sauherad kommune – “et sant eventyr”.....	27
2.4 Oppsummering.....	31
3. Fremveksten av kommunal kulturpolitikk og kulturforvaltning.....	33
3.1. Den nye kulturpolitikken.....	33
3.1.1. Historisk sammendrag.....	33
3.1.2. Lokalt kulturliv og frivillighet.....	38
3.1.3. Kultur og næring.....	38
3.1.4. Situasjonen i Midt-Telemark.....	39
4. Teori og tidligere forskning.....	41
4.1. Identitet.....	41
4.1.1. Globalisering.....	43
4.1.2. Identitet og sted.....	44
4.2. Omdømme- og merkevarebygging.....	45
4.2.1. “Skaper kultur attraktive steder?”.....	47
4.3. Interkommunalt samarbeid.....	48
4.3.1. Forutsetninger for å lykkes med interkommunalt samarbeid.....	49
5. Metode.....	52
5.1. Komparativ casestudie.....	52

5.2. Kvalitativ metode	53
5.3. Personlig intervju.....	54
5.3.1. Forberedelsesfase	55
5.3.2. Gjennomføringsfase	57
5.3.3. Bearbeidingsfasen	57
5.4. Dokumentanalyse.....	59
5.5. Etske problemstillinger og min rolle som forsker.....	62
6. Analyse	65
6.1. Forskjellig organisering av kulturforvaltningen i kommunene.....	66
6.2. Forskjellig økonomi og muligheter for å løse oppgaver i kommunene.....	67
6.3. Forskjellige behov i befolkningen.....	69
6.4. Fysiske og mentale avstander	70
6.4.1. Stedsidentitet og lokal tilhørighet.....	75
6.5. Forskjellig politikk.....	76
6.5.1. Kultur – en salderingspost?	77
6.5.2. Politikernes forhold til frivilligheten.....	80
6.5.2.1. Arenaer og bygg	84
6.5.3. Bygd eller by.....	87
6.5.4. Kultur og næring.....	89
6.5.5. Interkommunalt samarbeid – et steg mot en ny sentralisering av makta?	91
6.5.6. Kultur – et regionalt virkemiddel for utvikling?	92
6.5.7. Midt-Telemark – et sted for framtida?.....	95
7. Konklusjon	96
7.1. Muligheter og utfordringer ved interkommunalt samarbeid på kultursektoren.....	96
7.1.1. Muligheter	97
7.1.2. Utfordringer.....	97

7.2. Utfordringer ved eventuelle interkommunale samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemarkregionen	98
7.2.1. Praktiske utfordringer	99
7.2.2. Ulik visjon og mål for framtida	99
7.2.3 Mentale sperrer.....	99
7.3. Er det mulig å samarbeide interkommunalt på kultursektoren?.....	100
Litteratur.....	102
Andre dokumenter	104
Nettsider.....	105
Intervju	107
Vedlegg 1: Intervjuguide for intervju med enhetslederne for kultur i Midt-Telemark.....	108
Vedlegg 2: Intervjuguide for intervju med politikere i Midt-Telemark.....	111
Vedlegg 3: Intervjuguide for intervju med rådssekretæren i Midt-Telemarksamarbeidet.....	113

Forord

Jeg vil først takke informantene for å ha stilt opp til intervju og for å ha vært med å synliggjøre ulike sider av temaet. Dere har vært til god hjelp. Videre ønsker jeg å takke “kulturingeniørene” for faglige diskusjoner og sosialt samvær i skriveperioden. Retter også en takk til studentene på masterseminarene, som har gitt meg tilbakemeldinger underveis i prosessen. Takk til Marit Johansson, som har ledet masterseminarene og fungert som biveileder for meg. Takk til hovedveileder Geir Vestheim for konstruktive tilbakemeldinger og god faglig veiledning. Til slutt vil jeg sende en spesiell takk til mamma og pappa for tilbakemeldinger på oppgaven underveis, og korrekturlesing. Sender også en takk til resten av familien min og venner for å ha støttet meg.

Bø, april 2013

Gerd Sunniva Solgull Storhaug

1. Innledning

Lokal kulturpolitikk er for mange et viktig og følelsesladd samfunnsområde. De fleste av oss har et forhold til ulike deler av kulturen på stedet vi bor og ønsker at stedet skal forbli eller utvikle seg til noe spesielt og særegent for lokalbefolkningen, samtidig som det er et ønske om å ta vare på tradisjoner. Andre kan ha et mer ubevisst forhold til det vi kaller kultur og kulturliv, og bruker kulturtilbudene i noe mindre grad. Likevel kan vi si at alle på en eller annen måte kommer i kontakt med ulike aspekter ved "kultur". Etter å ha sittet i kommunestyret og i Utvalget for kultur, idrett og miljø (KIM-utvalget) i Bø i Telemark, har jeg opparbeidet meg kunnskap og interesse for kultursektoren. Jeg synes det var interessant å se hvordan prosessene foregikk og hvordan engasjerte ildsjeler i samarbeid med kommunene, kunne klare å skape det yrende kulturlivet i kommunen. Mange valg måtte tas, for å opprettholde en forsvarlig økonomi, så tankene om et eventuelt samarbeid ut over kommunensgrenser som en mulig løsning på problemet har streift flere politikere i samme situasjon. Noen av tankene gikk mot muligheten for å videreføre det eksisterende samarbeidet i Midt-Telemark til også å omhandle kultursektoren. Min rolle i denne oppgaven er ikke å spille på personlig erfaringer i Bø kommune, men bruke den kunnskapen og det kontaktnettet jeg har opparbeidet meg i Midt-Telemark, for å prøve og finne svar på spørsmål rundt kultursektoren og et mulig interkommunalt samarbeid på området. Jeg går heller ikke inn i studien med en hypotese om at interkommunalt samarbeid er løsningen på disse problemstillingene, men det kom opp som et tema i min tid som lokalpolitiker i Bø kommune.

I denne oppgaven skal jeg se på de forskjellige aspektene ved kultur, og det kultur har vist seg å være og bety på lokalt plan. Oppgaven er lagt opp som en case-studie der Bø, Nome og Sauherad representerer en case hver, og jeg ønsker å rette fokus mot det disse tre kommunene legger vekt på i forhold til kultur. Blant annet vil synet på kultur og satsingene disse tre kommunene har gjort de siste årene, være av betydning. De tre Midt-Telemarkkommunene blir sammenlignet og vurdert i forhold til muligheten for et interkommunalt samarbeid innenfor kultursektoren. Innsamlingen av datamateriale vil skje gjennom intervjuer med sentrale politikere, enhetslederne for kultur og enhetslederen for det eksisterende interkommunale samarbeidet i regionen. I tillegg vil planer, rapporter og tidligere forskning være sentralt.

1.2. Problemstilling

Jeg ønsker i denne studien å komme nærmere inn på den lokale kulturforvaltningen og se hvordan situasjonen er i Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad. Jeg ønsker også å se på hvilke muligheter og utfordringer et interkommunalt samarbeid på kulturfeltet kan ha, og om et samarbeid vil være mulig i disse tre kommunene i Midt-Telemarkregionen.

Problemstillingene mine er:

Er interkommunalt samarbeid mulig innenfor kultursektoren?

I så fall, hvilke muligheter og utfordringer kan et slikt samarbeid innebære?

Den første delen av oppgaven tar for seg statusen innenfor kultursektoren i de tre kommunene Bø, Nome og Sauherad. Her blir det gitt en oversikt over situasjonen på de tre stedene, der fokuset vil være på hvordan kommunene har støttet kultur og hvilke muligheter lokalbefolkning har på disse stedene i dag.

Kulturfeltet favner om mange ulike deler av samfunnslivet både på nasjonalt, fylkeskommunalt og på kommunalt nivå, og kan sies å være tverrfaglig, men fokuset i denne oppgaven vil være de aspektene ved kultur som kommunene har ansvar for, og spiller en rolle i. Jeg har likevel pekt på ulike momenter og synliggjort statens og fylkenes rolle, for å få et helhetlig bilde.

Den andre delen av oppgaven, spisser seg inn på samarbeid på tvers av kommunegrenser. Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25.09.1992 (kommuneloven) gir kommuner og fylker muligheten til å samarbeide om å oppfylle de lovpålagte oppgavene kommuner og fylker har overfor lokalbefolkningen.¹ De har også muligheten til å opprette andre aktiviteter og tilbudet på eget initiativ gjennom samarbeid med andre. Denne samarbeidsformen kalles interkommunalt samarbeid og har fått hovedfokus i denne oppgaven. Er interkommunalt samarbeid mulig innenfor kultursektoren? Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad har allerede inngått samarbeid innenfor andre sektorer i kommunene, men er det mulig å overføre erfaringene fra de eksisterende samarbeidene til også å gjelde kultursektoren?

¹ LOV-1992-09-25-107

Mange av oss har en sterk tilknytning til kulturen og tradisjonene på hjemstedet vårt, og kan derfor føle det problematisk og utenkelig at disse aktivitetene skal flyttes ut av kommunen eller bygda. Er det mulig å samarbeide med andre kommuner når det gjelder kultursektoren? Kan man se tendenser til at identitetsfølelsen eller mentale sperrer kan være en stopper for et interkommunalt samarbeid på kulturfeltet? Dette er viktige spørsmål som blir tatt opp i denne oppgaven. Jeg har synliggjort ulike aspekter og momenter ved denne samarbeidsformen, og det er laget en oversikt over mulighetene og utfordringene ved et eventuelt samarbeid. Siden det er en case-studie av kun et regionsamarbeid, vil konklusjonen jeg har lagt fram i det følgende, være preget av situasjonen på dette stedet. Likevel vil mange av momentene være relevante og overførbare til andre regioner og samarbeid i kommune-Norge, spesielt kan nok momentene være overførbare til regioner av samme størrelse og som befinner seg i utkant-Norge. På samme tid, kan det være noen kjennetegn ved denne regionen som skiller seg fra andre tilsvarende kommuner og regioner.

1.3. Begrepsavklaring

For å få grep om hva kultur er, og hva denne diskusjonen handler om, skal jeg i det følgende gjøre rede for noen sentrale og relevante begreper som vil bli brukt i oppgaven. Lokalpolitikk og kulturpolitikk, som oppgaven i hovedsak handler om, inneholder begreper som er viktig å ha avklart meningen av på forhånd, for å forstå argumentene som legges fram. Det er spesielt tre begreper som vil brukes hyppig; *kultur*, *kultursektor* og *interkommunalt samarbeid*. Jeg kommer også til å nevne ytterligere uttrykk og begreper etterhvert, som er sentrale innenfor dette fagområdet, men disse redegjøres for underveis i studien.

Begrepet kultur kan være problematisk å gi en god og fullstendig definisjon av. Begrepet er en konstruksjon og har vært under stadig debatt og har stadig endret betydning. Som medieviter og journalist Ingrid Dreyer uttaler det, vil begrepet endre mening ut i fra konteksten og formålet med definisjonen.² Ordet kultur kommer av det latinske ordet “cultura” som betyr “å dyrke”.³ I begynnelsen hadde uttrykket kultur en noe mer begrenset betydning enn den vi kjenner i dag. Kultur handlet om å behandle eller å dyrke jorda. Spesielt

² <http://www.uib.no/elin/elpub/uibmag/2-97/kultur1.html> 01.02.2013

³ HIMMELSTRUP, K. (2004) *Kulturens former og institutioner: grundbog i kulturformidling*, København, Hans Reitzels Forlag. Side 16.

etter middelalderen og fram mot i dag, har ordet blitt tillagt en rekke nye betydninger og forklarende ord, deriblant fikk ord som opplysning, dannelse og former for sosialt liv, plass i oversikten over definisjonen av kultur.

Ifølge Cultural Studies-tradisjonen er det mange aspekter ved kultur. Begrepet er både komplekst og refleksivt. Denne tradisjonen og beskrivelsen av kulturbegrepet er under stadig utvikling, men begynte å ta form gjennom framveksten av de nye kulturstudiene, som utviklet seg til å bli en tverrfaglig og kritisk disiplin fra rundt midten av 1900-tallet.⁴ Det har i løpet av disse årene foregått to markante vendinger, og vi er inne i en tredje vending nå. Den første vendingen brukes som betegnelse på framveksten av de nye kulturstudiene. Ved denne vendingen ble blikket rettet mot det hverdagslige og ikke bare mot det eksklusive og eksotiske. Den andre vendingen blir ofte kalt for den språklige vendingen på bakgrunn av fokuset på tekst og språk. Andre vending vokste fram med innflytelse av poststrukturalismen, og bygger på at verden blir konstituert for oss gjennom språket. Så til sist den tredje vendingen, som også er kalt den performative eller den ontologiske vendingen. I uttrykket “den performative vendingen” får vi et bilde av hva vendingen handler om, nemlig det å være en del av kulturen, det å være deltakende.⁵

Den danske kulturforskeren Johan Fjord Jensen så på det komplekse kulturbegrepet som et dobbelt kulturbegrep, der han satte det normative mot det deskriptive, eller det snevre mot det brede. Jensen så for seg at kultur er noe vi *har* og noe vi *er*. Han mente at kultur er noe et samfunn har av kunst, arkitektur, design eller lignende. Det er det ypperste et individ kan vise til i samfunnet. På den andre siden så Jensen for seg at kultur også er noe vi *er*. Denne delen av kulturbegrepet mente han gikk ut på de vaner, ritualer og skikker vi lever etter, og som er en del av kulturarven vår, men som vi er med å forme.⁶

Det dobbelte kulturbegrepet har blitt utvidet til et tredimensjonalt begrep av forskeren Christian Jantzen. Denne videreutviklingen av det dobbelte kulturbegrepet tar også høyde for aktørperspektivet, og utvides med det *å gjøre*. Å gjøre er i følge Jantzens teori en kognitiv dimensjon, som bygger på menings- og erfaringsdannelse, altså på de kognitive prosessene hos mennesket. I følge forfatterne bak innføringsboken “Nye kulturstudier: en innføring”

⁴ SCOTT SØRENSEN, A., HØYSTAD, O. M., BJURSTRÖM, E., VIKE, H. & NORDGÅRD, Y. (2008) *Nye kulturstudier: en innføring*, Oslo, SAP. Side 6.

⁵ Ibid. Side 13-14.

⁶ Ibid. Side 30.

erstattes Jantzens “å gjøre” med *å kunne*, og reserverer dermed dimensjonen å gjøre til et annet formål. Høystad m.fl. forklarer nemlig å gjøre som “kultur er noe som noen gjør med noe (annet) overfor noen (andre)”.⁷ Denne dimensjonen som Høystad m.fl. definerer, er viktig i de nye kulturstudiene. Det impliserer at kultur også er den menneskelige praksisen som kommer til syne ut i fra relasjonen mellom menneske og omverden. Høystad m.fl. bruker ordet onto-epistemologi om denne dimensjonen.

Forståelsen av kulturbegrepet er komplekst. Denne oppgaven handler om lokal kulturpolitikk og bruker det utvidete kulturbegrepet som utgangspunkt. Dette begrepet ble innført i norsk kulturpolitikk på 1970-tallet og i dette begrepet lå det en utvidelse av begrepet kultur til også å omhandle idrett og friluftsliv, og ikke bare kunststartene som hadde gjort seg gjeldende tidligere. Det skjedde også en endring av tankesettet på denne tiden. Det ble fokusert på egenaktivitet hos enkeltindividene og at kunsten skulle skapes av folket på det stedet de bodde og være med å fremme den lokale identiteten. Kunsten og kulturen skulle ikke bare gis til folket, men også skapes av folket på de lokale arenaene og fremme amatørvirksomheten. Alle disse momentene førte med seg et prinsipp om desentralisering, som ble gjeldende i offentlig forvaltning i løpet av 1980-tallet.⁸

Innenfor kommunene opereres det med sektorinndeling, for å skape et skille mellom de ulike fagområdene administrasjonen og politikerne skal forholde seg til. Det er en inndeling der hvert fagområde en kommune må forholde seg til, får fokus. For eksempel skolesektor, kultursektor eller en teknisk sektor. I kommunene er det ofte en fra administrasjonen som har ansvaret for et av områdene. I noen mindre kommuner, kan den sektoransvarlig eller enhetssjefen ha ansvaret for mer enn ett fagområde.

I noen sammenhenger vil ikke denne sektorinndelingen være hensiktsmessig. Sakene som skal behandles eller oppgaven som skal løses, kan i noen sammenhenger røre ved flere aspekter ved samfunnslivet i kommunen. Det kan være en naturlig inndeling å sette for eksempel saker som handler om helse og skole hver for seg, men en sak om helsesøstertjeneste kan være problematisk å skulle plassere i kun en av disse kategoriene. Likevel er det vanlig å ha en forvaltning, som tar seg av et spesifikt område. Kultur kan nettopp være problematisk på denne måten, for det er et område i samfunnet som ofte vil gå inn på flere, om ikke alle, fagområder. Det er vanlig i mange kommuner å ha en egen sektor

⁷ Ibid. Side 31.

⁸ ARNESTAD, G. (1995) *Kultur- og regionalutvikling*, [Oslo], TANO. Side 19, 72-73.

for kultur, som skal ta seg av saker og oppgaver som kulturbegrepet favner om, men likevel er det mange som i realiteten behandler kultursaker i andre sektorer i kommunen også. Kapittel to vil ta for seg framveksten av lokal kulturpolitikk og kulturforvaltning, og gir ytterligere innføring i hva kultursektoren innebærer.

Interkommunalt samarbeid er en form for organisering av tjenester eller forvaltningssektorer, som går ut over kommunegrensene. Denne formen for oppgaveløsning mellom kommunene er med og opprettholder velferdssamfunnet vårt.⁹ Samarbeidet kan være mellom to eller flere kommuner, eller kommuner og fylkeskommuner kan inngå en avtale om å samarbeide der de ser det hensiktsmessig. Kommunelovens §§27 og 28 skisserer noen av mulighetene kommuner og fylker har for å organisere seg i et slikt samarbeid. Det åpnes blant annet for at samarbeidspartene kan opprette et eget styre som tar seg av samarbeidsområdet eller en annen kommune eller fylke kan utpekes som ansvarlig for området eller tjenesten.¹⁰ I tillegg åpner aksjeloven for en annen form for samarbeid, der rammene for samarbeidet er lik de rammene andre bedrifter og personer må forholde seg til i aksjeselskaper.¹¹ De tre Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad inngår alle i ulike former for samarbeid, men ikke alle er innenfor grensene i Midt-Telemarkregionen. Det mest omfattende samarbeidet er likevel gjennom Midt-Telemarkrådet og innbefatter kommunene Bø, Nome og Sauherad.

1.4. Oppgavens innhold og struktur

Det teoretiske grunnlaget for denne oppgaven er nært knyttet til rapporter og tidligere forskning på området. Jeg har derfor valgt å legge fram tidligere forskning som en del av den teoretiske rammen. Kapittel 4 synliggjør identitet og stedstilhørighet, og hvordan vi i den vestlige verden oppfatter spørsmål knyttet til dette i dag. Her vil blant annet den britiske kulturforskeren og sosiologen Stuart Hall være sentral. I tillegg trekkes Thomas Hylland Eriksen fram på grunn av hans forskning på globalisering og lokal identitet, og motreaksjonen som har vokst fram, som i noen sammenhenger blir kalt “glokalisering”. Fokuset på

⁹ Kommunal- og regionaldepartementet

<http://www.regjeringen.no/templates/Tema.aspx?id=540086&epslanguage=NO> 25.03.2013

¹⁰ NORGE, BERNT, J. F. & OVERÅ, O. (2006) *Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25. september 1992 nr 107: med kommentarer*, Oslo, Kommuneforl. Side 193-211.

¹¹ Justis- og beredskapsdepartementet: Aksjeloven. LOV-1997-06-13-44

stedstilørighet og lokal identitet trekkes videre inn i forskningen på stedsutvikling og det å skape attraktive steder. Rapporter utgitt av Telemarksforskning-Bø er viktige for å se på interkommunalt samarbeid og stedsutvikling. Det vil også bli sett på andre teoretikere og tidligere forskning, men dette vil få mindre fokus enn det som er nevnt her.

Denne studien har jeg valgt å legge opp som en komparativ casestudie der kommunene Bø, Nome og Sauherad inngår som tre case. Case er en metode som brukes når man ønsker å gå i dybden av et fenomen, og det kan være enklere å få tak i de momentene som ikke umiddelbart gjør seg synlig.¹² Denne metoden hjelper meg derfor å se de mer generelle utfordringene samtidig som jeg får et dypdykk i situasjonen og utfordringene Midt-Telemarkregionen kan komme til å møte. For å opparbeide meg kunnskap om situasjonen i Midt-Telemark, valgte jeg å fokusere hovedsakelig på to kvalitative metoder; studere kommunale planer og rapporter, og gjennomføre personlige intervjuer. Informantene jeg kom i kontakt med gjennom intervjuene var en blanding av politikere og representanter for den kommunale kulturforvaltningen i de tre kommunene, samt rådssekretæren for Midt-Telemarksamarbeidet. For å få et mer nyansert bilde er det viktig å kunne vise til et variert innsamlet datamateriale, som deles inn i kategorier, og analyseres deretter systematisk.

I kapittel 2 åpner jeg med å presentere Midt-Telemarkregionen som helhet. Her vil jeg skape et bilde av hvilket område det dreier seg om, og gi leseren bedre forståelse for de momentene som legges fram i oppgaven. Videre blir det gjort rede for situasjonen i kommunene i regionen; Bø, Nome og Sauherad med fokus på kultursektoren.

Kapittel 3 ser på framveksten av kommunal kulturpolitikk og kulturforvaltning. Det gis et bilde av utviklingen som har skjedd de siste årene og hvordan situasjonen er i dag. Det skisseres et bilde av hva den lokale kulturforvaltningen og politikerne må forholde seg til på kulturfeltet.

Kapittel 4 presenterer det teoretiske grunnlaget for studien og tidligere forskning som er knyttet til temaene lokal kulturforvaltning og interkommunalt samarbeid. Spørsmålet om identitet vektlegges, og vil få en sentral plass i kapittelet. Det vil også knyttes opp mot globaliseringsprosessene og utvikling av distrikts-Norge.

¹² JACOBSEN, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand, Høyskoleforl. Side 90.

I kapittel 5 viser jeg til metoden som er brukt i studien. Jeg har valgt en kvalitativ metode i form av dokumentanalyse og personlige intervjuer, og i dette kapitlet redegjøres det derfor for denne forskningsmetoden. Jeg legger også fram mine refleksjoner og erfaringer knyttet til gjennomføringen, og synliggjør hvilke fordeler og utfordringer jeg møtte underveis.

I kapittel 6 legger jeg fram og analyserer det innsamlede datamaterialet. Kapitlet er tematisk inndelt, der jeg først ser på de rent praktiske ulikhetene i de tre kommunene. Deretter kommer jeg inn på de politiske og holdningsmessige ulikhetene som har gjort seg synlig i studien. Det blir også lagt fram mer generelle muligheter og utfordringer ved samarbeid på kultursektoren.

I kapittel 7 oppsummeres arbeidet som er gjort i studiet. Her sammenfattes de momentene og faktorene som har kommet fram underveis, og det konkluderes ut i fra problemstillingen jeg skisserte i begynnelsen av innledningskapitlet.

2. Midt-Telemark – “Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark”

Som et trekløver midt i hjertet av Telemark ligger Bø, Nome og Sauherad – tre kommuner med mye kultur og lett tilgang til naturopplevelser for hele familien.¹³

“Hjertet av Telemark” er et uttrykk som har blitt brukt om området som ligger sentralt i Telemark og består av kommunene Bø, Nome og Sauherad. Ikke bare ligger disse tre kommunene geografisk sentralt i Telemark, men stedet er også et krysningspunkt for noen av hovedfartsårene i Sør-Norge. I dette området passerer Sørlandsbanen og Bratsbergbanen, og noen av de sentrale hovedveiene passerer gjennom en eller flere av de tre kommunene. Midt-Telemark har en befolkning på i underkant av 17 000 mennesker (SSB: 2012), og samlet har området hatt befolkningsvekst de siste årene.

I 2001 ble det inngått et offisielt samarbeid mellom Bø, Nome og Sauherad med et ønske om å fremme felles interesser og løse viktige oppgaver kommunene har ansvaret for.

Begrunnelsene for samarbeid kan ha vært mange, men som for mange andre samarbeid, er det ofte pengesparing og kvalitet som står i sentrum. De tre Midt-Telemarkkommunene er svært like og forskjellige på samme tid, men det interkommunale samarbeidet som koordineres gjennom Midt-Telemarkrådet, er bygd opp på en slik måte at hver kommune får ansvaret for å løse en oppgave hver. Altså deler kommunene ansvaret mellom seg, men lar en sektor eller et arbeidsområde forholde seg til kun en oppdragsgiver. Blant annet har Nome ansvaret for Brann- og redningstjenesten, Sauherad for landbrukskontoret, og Bø for næringsutvikling. Likevel har alle de tre kommunene det overordnede ansvaret, og er med i de større avgjørelsene som berører en eller flere av sektorene i det interkommunale samarbeidet.

Hovedmålsettingene for Midt-Telemarkrådet blir oppsummert som følgende:

Midt-Telemarkrådet skal:

- 1) Arbeide for felles interesser overfor fylkeskommunene, fylkesmannen, stat og næringsliv.
- 2) Arbeide for samordning og effektivisering av den kommunale tjenesteytingen.
- 3) Arbeide for utvikling av næringsliv og kulturliv i regionen.
- 4) Profilere regionen gjennom et attraktivt boområde og arbeidsmarked.
- 5) Arbeide for bærekraftig utvikling i regionen i tråd med Fredrikstaderklæringen.¹⁴

¹³ <http://www.visittelemark.no/Reisemaal/Midt-Telemark> 17.12.2013

Som vi forstår, har Midt-Telemarkrådet noen klare mål med arbeidet sitt. Ikke bare samarbeides det om å ha gode tjenester for innbyggerne i kommunene, det er også skissert målsetninger om å utvikle regionen kulturelt og som et attraktivt sted å bosette seg. Per i dag har Midt-Telemarkrådet ansvaret for å koordinere åtte hovedavdelinger, men det har etterhvert blitt et stort ønske om å utrede mulighetene for å inkorporere flere arbeidsområder, og se på nytten av å utvide samarbeidet. Avdelingsleder eller rådssekretær for Midt-Telemarkrådet Erling Rønnekleiv,¹⁵ ga uttrykk for at det allerede var i gang andre samarbeidsprosjekter og at det har vært et ønske fra politikernes side å se på andre aktuelle sektorer og områder i framtiden.

I 2011 hadde Midt-Telemarkrådet en ramme på i overkant av 37 millioner kroner, og skulle fordele disse på de åtte ulike avdelingene. Det er verdt å merke seg at den ene avdelingen er selve Midt-Telemarkrådet, og det er en viktig post på budsjettet for å kunne være i stand til å koordinere dette arbeidet. Det legges i årsrapporten 2011 og av Rønnekleiv, vekt på at avdelingene innenfor det interkommunale samarbeidet nå er ute av etableringsfasen og inne i en mer ordinær driftsfase, og at de utfordringene man ser, er knyttet til vanlige utfordringer som gjør seg gjeldende i andre sektorer i kommunene. Utfordringene kan for eksempel knyttes til at pensjonskostnader slår ut på kostnadskontoene eller at lønnsutviklingen gjør et betydelig hopp.

Midt-Telemark Næringsutvikling (MTNU) er en av avdelingene under Midt-Telemarkrådet og er viktig for utviklingen i Midt-Telemark. Midt-Telemark Næringsutvikling er et kommunalt aksjeselskap og har et styre bestående av politikere og næringslivsrepresentanter fra kommunene Bø, Nome og Sauherad. Avdelingslederen for MTNU er Wenche Hvattum og har ansvaret for en stab bestående av etableringsveiledere og prosjektveiledere. Siden Midt-Telemark Næringsutvikling ble etablert har det vært viktig med en kontinuerlig oppdatering av en strategisk næringsplan for Midt-Telemark. Samfunnsutviklingen er ikke statisk og det vil være et stadig behov for å se på hvilke mål man har for et område. Skal en kommune eller et område være attraktivt, må det tas hensyn til behovene i samfunnet. Midt-Telemark Næringsutvikling har til nå sett det som hensiktsmessig å legge planer for treårsperioder.

¹⁴ Midt-Telemarksamarbeid: Årsrapport 2011.

¹⁵ Intervju med Erling Rønnekleiv 2013

Midt-Telemarkrådet har ikke avgjørelsesmyndighet på lik linje med kommunestyrene, men de er, som Rønnekleiv¹⁶ uttrykte, i stand til å ta planmessige og verdimeslige valg. Skal noe vedtas, kan det diskuteres og innstilles fra Midt-Telemarkrådet, men den endelige beslutningen må tas hver for seg i de tre kommunestyrene. Likevel peker rådssekretæren på at det kan være avgjørende for gjennomføringen og viljen til å lykkes, at man kan diskutere og komme frem til en løsning i fellesskap, og deretter gå god for dette i sitt eget kommunestyre. Midt-Telemarkrådet består av ordførerne og en politiker fra opposisjonen i de tre kommunene, og vil derfor ha muligheten til å nå frem til et bredt utvalg av politikerne som er med å bestemmer i hvert enkelt kommunestyre. Det blir ofte vektlagt viktigheten av å forankre og å ha et “eierforhold” til de vedtakene som skal tas. Er ikke politikerne med å bestemme og sette sitt særpreg på vedtakene som skal tas, er det ikke sikkert viljen er til stede ved neste veiskille. Dette er også bakgrunnen for at politikerne i Midt-Telemark ønsket at rådmennene skulle representere forvaltningen i rådsmøtene og være en del av avgjørelsesprosessene.

Gjennom dette planarbeidet har vi fått en økt bevissthet rundt hva som er Midt-Telemarks gull. Den nære naturen og den sentrale beliggenheten, de tradisjonsrike linjene fra de gamle næringsveiene til vår tids moderne industri, fruktnering og kanalturisme. Og ikke minst: rausheten som regionen gir alle som ønsker å delta og skape noe. Dette gullet skal vi verne om og utvikle. Derfor har planen fått tittelen Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark.¹⁷

Sitatet ovenfor er hentet fra Strategisk Næringsplan for Midt-Telemark for perioden 2010-2013, og er en plan utviklet av Midt-Telemark Næringsutvikling. Planen ble vedtatt i alle tre kommunestyrene i 2010 og har vært et viktig styringsdokument for hvordan politikerne i Midt-Telemark ønsker å utvikle kommunene sine, og ikke minst Midt-Telemark som en attraktiv region. I samtale med politikere fra regionen er det en positiv holdning til å ha en felles mål og plan for regionen, men noen trekker det lenger, og skulle ønske at samarbeidet kunne vært av større karakter når det gjelder næringsutvikling og utvikling av regionen som en form for “merkevare”.¹⁸ Gry Anette Rekanes Amundsen (Nome FrP) er en av politikerne som gjerne skulle sett for seg at Midt-Telemark kunne lære av andre regioner og byer, spesielt utenfor Norge, og bruke mer av potensialet Midt-Telemark har. Det er en mer kommersiell tankegang bak Rekanes Amundsens (Nome FrP) utsagn, men hun ser for seg at det å

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Midt-Telemark Næringsutvikling (2010) Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2010-2013: Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark. Side 3.

¹⁸ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013.

samarbeide om å gjøre hverandre gode og spille på at det er flere muligheter i de omliggende kommunene, kan være med å stimulere til at flere folk ønsker å besøke Midt-Telemark, og kanskje til og med bosette seg i området.

En tydelig satsing på kollektivtransport, framtidens boligbygging, møteplasser og kultur vil styrke attraktiviteten og dermed også grunnlaget for næringsutvikling.¹⁹

Et gjennomgående mål og virkemiddel i den strategiske næringsplanen for Midt-Telemark, er kultur og hva kultur fører med seg. Det fokuseres flere steder på at kultur kan være med å stimulere til attraktivitet, arbeidsplasser, møteplasser og styrket lokal identitet. Det å utvikle en visuell identitet i Midt-Telemark er noe Midt-Telemark Næringsutvikling har jobbet med. I 2008 gjennomførte Telemarksforskning en omdømmeanalyse, som tok for seg hva folk forbinder med Midt-Telemark og de tre kommunene hver for seg. Det har vist seg de siste årene at Midt-Telemarks særpreget har blitt styrket, også som næringsregion, og som kultur- og kompetansesenter. Grep som har blitt gjort for å komme dit Midt-Telemarkregionen er i dag, er blant annet å styrke den kulturbaserte næringsutviklingen og ha fokus på stedsutvikling, både som en del av Midt-Telemarksamarbeidet og i større eller mindre grad hver for seg i de tre kommunene. Utviklingen i hver enkelt kommune, blir sett på i avsnitt 2.1, 2.2. og 2.3, og gir et bilde av hvordan hver av de enkelte kommunene forholder seg til denne utviklingen.

For å nyansere bildet av ønskene Midt-Telemarkkommunene har for samarbeidet og utviklingen i regionen, har jeg tatt med et sitat hentet fra oppsummeringen i den strategiske næringsplanen for Midt-Telemark. Her vises det til at det ikke bør skje utvikling for enhver pris:

Midt-Telemarks næringsliv og befolkning skal vokse, men ikke for enhver pris. Evnen til fornyelse er like viktig som evnen til vekst. Vi vil ha fokus på å gjøre regionen mer robust og et godt sted å bo også i fremtida.²⁰

Det er gjort ulike studier og undersøkelser som tar for seg interkommunalt samarbeid. Det blir sett på hvordan samarbeidet kan organiseres, hvilke samfunnsområder som det kan samarbeides om, og hva man må gjøre for å lykkes. Telemarksforskning-Bø er en av de forskningsinstitusjonene som har tatt for seg disse problemstillingene og skissert hva som må til for å lykkes. Karl Gunnar Sanda (2001) har skissert opp en liste momenter som er

¹⁹ Midt-Telemark Næringsutvikling (2010) Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2010-2013: Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark. Side 8.

²⁰ Ibid. Side 8.

avgjørende forutsetninger for et godt interkommunalt samarbeid. Først tar Sanda for seg fem ytre forutsetninger:

- 1) Lag interkommunale møteplasser og samarbeidsarenaer – administrative og politiske.
- 2) Bli enige om en visjon for samarbeid, som løsningsalternativ - en viljeerklæring
- 3) Lag en strategi for gjennomføring.
- 4) Bygge regionale holdninger gjennom bevisstgjøring og informasjon
- 5) Bruk regionrådet som strategi og koordinator for interkommunalt samarbeid.²¹

Disse fem ytre forutsetningene kan man si er de ytre rammene for at et interkommunalt samarbeid skal kunne fungere. Det er noen felles forutsetninger og ønsker som må ligge til grunn, for at et samarbeid i det hele tatt skal la seg realisere. For at det hele skal fungere og ha en hensikt, må politikerne i de ulike kommunene være med å forme en felles visjon og strategi, og forankre dette i lokalbefolkningen. I Midt-Telemark har samarbeidet i aller høyeste grad tatt hensyn til disse fem ytre forutsetningene, og nå som samarbeidet har kommet ut av etableringsfasen, kan vi se at samarbeidet er hensiktsmessig. Rønnekleiv²² påpekte at det var en vilje og visjon til stede blant politikerne, og at samarbeidet fungerer bra i praksis. Selv om ikke de felles kommunestyremøtene, som arrangeres i gjennomsnitt en gang i året, har den største oppslutningen blant politikerne, er de regelmessige rådsmøtene med ordførere, en opposisjonspolitiker og rådmennene fra hver kommune, et bra fungerende politisk fora.

Sanda (2001) skisserer videre de indre forutsetningene som bør ligge til grunn for et vellykket interkommunalt samarbeid:

- 6) Velg gode samarbeidsprosjekter der gevinstmulighetene synes åpenbare.
- 7) Sørg for god forankring dypt ned i organisasjonene for det enkelte samarbeidstiltak.
- 8) Bruk tid på mobilisering, planlegging og gjennomføring.
- 9) Legg "trykk" på gjennomføringen.
- 10) Fokuser på lederrollen og gjennomføringsansvar.

²¹ SANDA, K. G. (2001) *Hvordan lykkes med interkommunalt samarbeid?*, Bø, Telemarksforskning.

²² Intervju med Erling Rønnekleiv 2013.

De indre forutsetningene for et godt samarbeid er minst like viktig som de ytre. Uten en fin kombinasjon og vektlegging av alle de 10 momentene, ville nok ikke det interkommunale samarbeidet i Midt-Telemark fungert i praksis. Det kreves mye av et samarbeid, men forholdene ligger til rette for at alle kan lykkes så lenge det er en vilje tilstede. Om viljen baserer seg på hvilke mål man kan nå, enten økonomiske eller i forhold til kvaliteten, spiller ikke så stor rolle. Det som imidlertid er avgjørende, ifølge Sanda, er at et samarbeid er noe alle partene ønsker. De indre forutsetningene er som vi ser ovenfor, basert på at man må velge samarbeidsoppgaver som har en gevinst, og at dette må bearbeides og gjennomføres etter mobilisering og nøye planlegging. Det må være klare rammer og retningslinjer, og en tydelig ansvarsfordeling. Det blir et større antall aktører som ønsker å være med å bestemme, og derfor må man ha en klar fordeling og tydelig deling av ansvaret.

I Midt-Telemarksamarbeidet har ansvarsfordelingen og planleggingen vært viktig. Når Midt-Telemarkrådet ble opprettet på begynnelsen av 2000-tallet ble det ansatt en koordinator eller avdelingsleder, som har det overordnede ansvaret for det interkommunale samarbeidet. I senere tid har det blitt skrytt mye av det arbeidet denne personen har gjort, og det kan se ut som det vellykkede samarbeidet i Midt-Telemark har basert seg på nettopp disse to momentene som er skissert ovenfor. Det har vært en sterk vilje, klare retningslinjer for samarbeidet og en god koordinator, som har kunnet rapportere og være en fellesnevner for disse avdelingene. Avdelingene har egne faglige ledere, men har hatt en samling i det interkommunale samarbeidet gjennom koordinatoren. Det er klart at ingen regioner er like, og det vil derfor ikke kunne sies at den ene måten å organisere et interkommunalt samarbeid på er fasit, men erfaringene som har blitt gjort i Midt-Telemark, er positive. I starten vil det nok alltid være litt uklarheter og utfordringer, men etterhvert som aktørene blir kjent med systemet og måten samarbeidet fungerer på, vil de positive erfaringene bli mer synlige. De store avgjørelsene skjer i hvert enkelt kommunestyre etter felles dialog i de ulike foraene i Midt-Telemarkrådet, og man kan derfor heller ikke si at makten er tatt fra politikerne.²³

²³ Intervju med Erling Rønnekleiv 2013

2.1. Bø kommune – “bygda for trivsel, mangfold og vekst”

Eit mangfaldig og rikt kultur- og organisasjonsliv er ei kjelde til trivsel og helse for innbyggjarane. Dette er viktig for busetnad, tilflytting og som positiv faktor i næringsutviklinga.²⁴

Sitatet ovenfor er hentet fra samfunnsdelen i Bø kommune sin kommuneplan. Planen ble vedtatt i 2008 og skal være en plan for utviklingen i Bø fram mot 2020. Planen inneholder mange sentrale momenter som Bø kommune ønsker å strekke seg etter. Som det blir gjort uttrykk for i planen, er Bø en aktiv kommune og der det blir sett på som viktig å ha et mangfaldig og rikt kultur- og organisasjonsliv. Blant annet er det viktig for å opprettholde bosetningen og tilflyttingen til kommunen, men det blir også sett på som en positiv faktor for næringsutvikling.

Kommuneplanen er delt inn i fire hovedmål;

- 1) Levende lokalsamfunn – den gode staden å bu
- 2) Fra barndom til alderdom
- 3) Næringsutvikling
- 4) Service-, kvalitets- og miljøkommunen Bø²⁵.

Det kommer spesielt tydelig fram i hovedmål 1 og hovedmål 3 at kultur er en viktig faktor for å nå målet om å skape en bygd med trivsel, mangfold og vekst. Det innledende sitatet fungerer som innledning til hovedmål 1; Levende lokalsamfunn – den gode staden å bu. Dette målet er det mest sentrale og retningsgivende for hvordan kommunen ønsker å utvikle seg innenfor det utvidede kulturbegrepet der kunst, kultur, idrett og friluftsliv står i sentrum. Likevel har ulike aspekter ved kultur blitt tatt med andre steder i planen, både som mål i seg selv og som virkemiddel for å nå andre mål. Vi kan spesielt se dette i hovedmål 3, som omhandler næringsutvikling. Her blir det blant annet lagt fram mål om å utvikle Bø og Midt-Telemark til et helårs turistmål.

Hovedmål 1 gir klare mål om hvordan kommunen skal forholde seg til kultur- og organisasjonslivet i Bø. Det er satt opp mål om at kommunen skal ha et bredt spekter av kulturtilbud og stimulere til at frivillige lag og organisasjoner skal få utfolde seg fritt. Kommunen skal fungere som en støttespiller eller samarbeidspartner, men tilbudene blir utviklet ut i fra ønskene som kommer fram i befolkningen i Bø-bygda. I tillegg til dette,

²⁴ Kommuneplan for Bø 2008-2020: Samfunnsdel. Side 6.

²⁵ Ibid. Side 2-4.

legges det vekt på at kommunen skal fokusere på estetikk og kunst i de offentlige rommene. Det fokuseres på at bygda skal videreutvikles for de kommende generasjonene og at man skal la den skapende og kreative befolkningen i bygda få utfolde seg fritt etter egne ønsker, og ta del i den kulturen og det mangfoldet bygda har å tilby.

Enhetslederen for kultur og fritid i Bø kommune, Hilde Pedersen, ga uttrykk for hvordan det ledende politiske livet i kommunen har lagt vekt på å tilrettelegge for kultur og idrett, og la aktiviteten i de frivillige lagene og organisasjonene få blomstre fritt. Pedersen peker på at kommunens rolle har vært å være en støttespiller og samarbeidspartner når det trengs. Det skal ha blitt uttrykt av den tidligere ordføreren i Bø, Arne Storhuag at “me skal lage dansegølvet, så får dei andre danse”²⁶. Det er ingen tvil om at politikerne i Bø kommune har sett en verdi eller viktighet av å stimulere til aktivitet og utvikling innenfor kultur og fritidssektoren. Bø kommune har et kommunalt drevet kulturhus med blant annet kunstscene, kulturskole og kino, men den lokale frivilligheten og aktiviteten har likevel fått mye oppmerksomhet og støtte. Kulturenheten i Bø har tre hovedgrupper under seg; Bø kino, kulturskolen og Bø bibliotek. Det Pedersen imidlertid uttrykte i intervjuet, var at hun i realiteten også tar hensyn til en “fjerde” undergruppe, nemlig frivilligheten.²⁷

Det tredje hovedmålet i samfunnsdelen til kommuneplanen for Bø kommune, tar for seg næringsutvikling;

Bø skal ta vare på og stimulere til nyskaping. Bø skal vere og opplevast som ein næringsvennleg kommune²⁸.

Sitatet ovenfor innleder til hovedmål 3 og gir et inntrykk av hvordan politikerne ser for seg kommunen når det gjelder næring. Det skal stimuleres til nyskaping og kommunen skal legge til rette for næringsutvikling. I flere av de utfyllende målsettingene legges det stadig vekt på næringsutvikling i regional målestokk og Midt-Telemark nevnes spesielt. Bø kommune inngår i et interkommunalt samarbeid med kommunene Nome og Sauherad, og ser regionen som en viktig del av utviklingen og framtiden for Bø kommune. Dette styrkes gjennom den felles samfunnsdelen som har blitt utarbeidet gjennom Midt-Telemarkrådet og som blir gjort rede for i starten kapittelet.

²⁶ Intervju med Hilde Pedersen 2013

²⁷ ibid

²⁸ Kommuneplan for Bø 2008-2020: Samfunnsdel.

Pedersen har vist til et allerede eksisterende samarbeid på kultursektoren mellom Bø, Nome og Sauherad, der de utveksler lærere for å gi kulturskoleelevene et bredere tilbud. Hvis et tilbud ikke eksisterer lokalt på et av stedene, har det av og til også blitt utvekslet elever mellom de tre kommunene. I tillegg til dette faste samarbeidet, er kulturenheten i Bø og Sauherad med på et pilotprosjekt, som kalles "Natur og kultureise". Prosjektet mottar støtte fra staten og er tidsavgrenset. Bø kommune har også inngått i andre samarbeid av ulik karakter, men samarbeidene har oftest foregått på andre områder og sektorer enn kultur. Noen av samarbeidene organiseres og styres gjennom Midt-Telemarkrådet. Områder som favner inn under rådet er blant annet barnevernstjenesten, landbrukskontor, turistinformasjon og næringsutvikling.

Visjonen og planene Bø kommune har, sier mye om hvordan kommunen ønsker å fremstå og være, men følger kommunen disse planene og har kommunen den kultursektoren de beskriver? I 2005 ble Bø kommune tildelt prisen som Norges kulturkommune (tidligere Årets kulturkommune), og året før fikk kommunen tittelen Telemarks kulturkommune. Gjennom disse prisene kan man se at Bø er en aktiv og bemerkelsesverdig kommune på kulturfeltet. I begrunnelsen fra Kultur- og kirke departementet sies det at

(...) prisen vert gitt til ein kommune som i den seinare tida i særskilt grad har markert seg med ein allsidig innsats for kulturlivet gjennom samarbeid, kreativitet og nytenking.²⁹

Her ser vi hvilke momenter som blir vektlagt og som departementet mener at Bø kommune har utmerket seg på de siste årene. Dette kan vi se som en bekreftelse på at kommunen har oppnådd mange av målene de har satt, og har nok for mange av politikerne fungert som en motivasjon og bekreftelse på at arbeidet som er lagt ned de siste årene, har hatt verdi. Dette har de også fått bekreftet gjennom omdømmet kommunen har og gjennom at mange utenfra bruker kulturtilbud i Bø kommune³⁰.

For å ivareta og utvikle kultursektoren, har Bø kommune et utvalg som har kultur som hovedfokus. Dette utvalget er et av tre hovedutvalg i Bø og kalles for Utvalg for kultur, idrett og miljø (KIM-utvalget). I tillegg har kommunen utvalg for Helse og oppvekst (HO), og Plan, teknikk og næring (PTN). Selv om HO og PTN skal ta seg av andre samfunnsområder, er det viktig for politikerne å se sakene som tas opp her i sammenheng med kommuneplanens samfunnsdel, der kultur har vist seg å være en sentral del av kommunens visjon og mål. Dette

²⁹ Helsing fra Kultur- og kyrkjeminister Valgerd Svarstad Haugland 12. oktober 2005.

³⁰ Intervju med Hilde Pedersen 2013

fører til at politikerne både direkte og indirekte ofte tar valg som omhandler kultur og kultursektoren, og viser hvordan politikerne ser for seg Bø kommune i framtida.

Politikernes engasjement synliggjøres gjennom viljen til å opprette og opprettholde tilskuddsordninger i kommunen. Det har gjennom en årrekke vært tilgjengelige midler til arrangementer og prosjekter, som frivillige lag og organisasjoner, og andre engasjerte personer i kommunen, kan søke om å få. Størrelsen på tilskuddene har variert med årene, men det har vist seg å være et viktig kampområde for flere politikere og partier i Bø³¹. I tillegg til disse midlene, har kommunen et kultur- og næringsfond, som KIM-utvalget deler ut sammen med Utvalg for Plan, Teknikk og Næring.

Bø skal framleis vere det viktigaste regionssenteret, handelssenteret og kollektivknutepunktet ovanfor Grenland³².

I kommuneplanen til Bø kommune legges det flere steder vekt på utvikling i en regional kontekst og at samarbeidet i Midt-Telemark er viktig og bør videreutvikles. Det vi på samme tid kan lese ut av planen og som sitatet ovenfor legger vekt på, er at kommunen ønsker fortsatt å bli ansett som et regionssenter i Midt-Telemark. Kommunen har tidligere blitt gitt tilskudd fra staten for å utvikle Bø som et regionssenter. Politikere i Bø, men også noen i Nome og Sauherad, har i varierende grad ytret at det mest naturlige senteret i Midt-Telemark ville vært Bø³³. På samme tid viste flere av politikerne interesse og vilje for å opprettholde og videreutvikle flere av sentrene som allerede eksisterer i de tre kommunene i dag³⁴. I det interkommunale samarbeidet i Midt-Telemark ble det lagt til grunn at det skulle være en lik fordeling mellom Bø, Nome og Sauherad, og det kan virke som om dette er en bra løsning for mange av politikerne.

³¹ Intervju med Hilde Pedersen 2013

³² Kommuneplan for Bø 2008-2020: Samfunnsdel.

³³ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013

³⁴ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013, intervju med Asle Bø 2013

2.2. Nome kommune – “en kanal til trygghet og trivsel, mangfold og veskt”

Nome er preget av mangfold – både mht historie, kultur, folk, næring og natur. Mangfold kan være en kime til konflikt, men gir samtidig robusthet, utviklingskraft og spennende samfunn. Kanalen både binder sammen mangfoldet og gir åpning for impulser fra omverden.³⁵

Samfunnsdelen til Nomes kommuneplan for perioden 2009-2018 er sitert ovenfor og gir oss et inntrykk av at Nome ønsker å binde det lokale opp mot omverden, og bruke de lokale ressursene til å skape utvikling og et spennende samfunn. Det legges vekt på både kultur og natur, lokalbefolkningen og kommunens historie. I tillegg har næring fått en sentral plass i utviklingen av lokalsamfunnet. Samfunnsdelen i kommuneplanen til Nome kommune er delt inn i fem hovedmål:

- 1) Levende lokalsamfunn – et godt sted å bo
- 2) Barn og ungdom – aktivitet og trygghet
- 3) Helse og omsorg – kvalitet i tjenestene
- 4) Næringsutvikling – tradisjon og fornyelse
- 5) Nome kommune – service og kvalitet³⁶

To gjennomgående momenter i Nome kommune sine mål, handler om at de frivillige lagene og organisasjonene skal kunne utfolde seg og brukes til å bedre tilbudene for både unge og gamle, men at barn og unge skal prioriteres. Det legges generelt vekt på at identitetsbygging gjennom blant annet å utvikle og bevare kulturen i kommunen, skal stimulere til “*det gode bosted*”. Det brukes ord som bevissthet og stolthet i forhold til sin egen, kommunens og regionens kultur.

Hovedmål 1 tar for seg hvordan kommunen kan ta et steg i retning av å bli et bedre sted å bo, der befolkningen føler tilhørighet og at den lokale identiteten opprettholdes. Kommunen vi kjenner som Nome i dag, ble til i 1964 da de to kommunene Lunde og Holla ble slått sammen. Selv om de fysiske grensene ble slått sammen på 1960-tallet og avstanden mellom de to eksisterende tettstedene er kort, er den mentale avstanden stor for mange³⁷. Dette har for noen vært en utfordring og det har vært et stadig mål om å knytte disse to tettstedene nærmere hverandre. Dette blir det også gitt uttrykk for gjennom kommuneplanen for Nome. I denne problematikken vises det til det forhold at befolkningen forøvrig er svært spredt.

³⁵ Kommuneplan for Nome 2009-2018: Samfunnsdel.

³⁶ Ibid.

³⁷ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

Kultur blir ofte kalt “limet” i samfunnsbyggingen. Et mangfoldig og frodig kultur- og organisasjonsliv er derfor en kilde til trivsel og til helse for befolkningen, en faktor for nyetablering i næringsliv og for tilflytting.³⁸

Kultur blir i kommuneplanen omtalt som “limet” i samfunnsbygginga og er derfor et middel i dette arbeidet. Planen sier også at kultur og et mangfoldig og frodig organisasjonsliv er viktig for at befolkningen skal trives og få god helse. Det har blant politikerne i Nome vært en oppfatning om at det å ha et frodig organisasjonsliv er svært viktig for kommunen. Dette har politikerne vist gjennom blant annet å opprette en Ildsjelbank, der lokale “ildsjeler” kan søke råd og hjelp, og få informasjon om alt man trenger å vite som ildsjel. Søknadsfrister, maler til søknader og hvordan man organiserer et styre, er noe av informasjonen som ligger tilgjengelig på ildsjelbankens nettsider. Banken er et delprosjekt innenfor Bolyst-prosjektet “Kom til Nome” og blir finansiert av Nome kommune, Telemark fylkeskommune og staten.³⁹

I hovedmål 4 i samfunnsdelen til kommuneplanen, ser Nome på viktigheten av tradisjon og fornyelse på samme tid. Hovedmål 4 tar for seg næringsutvikling og skisserer opp sentrale momenter i dette arbeidet. Blant annet er det “ønskelig å stimulere til næringsutvikling, også basert på kultur i egen kommune”.⁴⁰ Vi kan se at Nome ønsker å drive næringsutvikling og ser kultur som en viktig faktor i denne utviklingen. Ikke bare skal kulturnæringer være et mål i seg selv, men det blir vektlagt at lokal kultur og identitet er en sentral faktor for utvikling og etablering av næring på et mer generelt plan. For å bli en konkurransedyktig kommune, er det viktig å ha mer på plass enn bare tomteareal.

Vilje, ambisjoner og evne til å satse bredt og allsidig på kultur, samt definere kultur som en sentral motor og forutsetning for en god lokal samfunnsutvikling, vil være et viktig konkurransefortrinn for Nome kommune⁴¹.

Nome avslutter kommunedelplanen sin for kultur med sitatet ovenfor og setter strek med å si hvor viktig kultur er for utviklingen av kommunen og som konkurransefortrinn utad. Det er viktig for Nome å se kultur og næring sammen, og hovedutvalgsstrukturen i kommunen gir oss en bekreftelse på dette. Nome kommune har to hovedutvalg; Oppvekst og omsorgsutvalget og Utviklingsutvalget. Saker som omhandler kultur og fritid blir hovedsakelig behandlet i Utviklingsutvalget. Likevel er det i Nome som i andre kommuner, mange saker som omhandler kultur, som blir behandlet i andre utvalg.

³⁸ Kommuneplan for Nome 2009-2018: Samfunnsdel.

³⁹ Intervju med Eva Rismo 2013

⁴⁰ Kommuneplan for Nome 2009-2018: Samfunnsdel.

⁴¹ Kommunedelplan for kultur i Nome kommune 2010-2015

Eva Rismo har ansvaret for det Nome har kalt Kultur- og næringssetaten. Etaten behandler saker knytta til både kultur og næring, og Rismo poengterte at dette er en god inndeling, for i realiteten blir ofte disse to feltene sett på i sammenheng⁴². I kultur- og næringssetaten har de saksbehandlere på hvert sitt felt, men det finnes også noen som jobber med saker som befinner seg i krysningpunktet, som Rismo uttrykte det, er det hele tiden et ønske om å prøve å koble disse to verdenene sammen. Som utdragene fra kommuneplanen har vist, har det altså vært et ønske om å fremme kultur og næring, og la dem styrke hverandre.

Det regionale samarbeidet i Midt-Telemark bør videreutvikles. I tillegg er Grenland en naturlig samarbeidspartner for Nome i mange sammenhenger. Regiontenking og regionsamarbeid bør prioriteres der det er naturlig og tjenelig.⁴³

Opprettelse og inngåelse av samarbeid ser Nome kommune på som en viktig faktor i utvikling av kommunen. Det legges vekt på at regionsamarbeidet i Midt-Telemark bør videreutvikles, men det blir også tydelig at kommunen ønsker og ser det som hensiktsmessig å samarbeide med andre regioner og kommuner, og nevner spesielt Grenland som en sentral samarbeidspartner i mange sammenhenger. Sentrale politikere som har uttalt seg i denne saken, har vært av noe ulik oppfatning om hvordan kommunen burde stille seg i forhold til samarbeid. Det kan se ut som det har vært av betydning om politikeren bor i Ulefoss eller Lunde, og om de er oppvokst i kommunen eller er innflyttere. Gry Anette Rekanes Amundsen (Nome FrP) hadde et inntrykk av at befolkningen i Lunde har et større ønske om å samarbeide med Midt-Telemark og kanskje særlig Bø, mens befolkningen i Ulefoss har mer tilknytning nedover mot Grenlandsområdet.⁴⁴ Rekanes Amundsen (Nome FrP) gikk så langt som å si at for henne kunne det vært like så naturlig med en oppdeling av kommunen, der Lunde ble en del av Bø, mens Ulefoss ble en del av Skien kommune.

2.3. Sauherad kommune – “et sant eventyr”

Folk skal trives i Sauherad, og kommunen skal være et spennende sted å bo. Derfor skal det utvikles et levende kulturelt miljø som tar vare på den rike kulturarven og som stimulerer til nytenking og nyskaping. Kultur skal ikke være luksus, men skal være en av bærekraftene for et helhetlig miljø både for barn, unge og gamle.⁴⁵

⁴² Intervju med Eva Rismo 2013

⁴³ Kommuneplan for Nome 2009-2018: Samfunnsdel.

⁴⁴ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

⁴⁵ Kommuneplan for Sauherad kommune 1991-2005

Sauherad kommune har per i dag ikke et oppdatert helhetlig planprogram for kommunen. Det har blitt rullert og laget nye planer på noen områder, men samfunnsdelen har ikke blitt tatt opp til revisjon. Kommuneplanen tar for seg perioden fra 1999 – 2005, men ifølge administrasjonen i Sauherad, tas det fortsatt hensyn til den visjonen og de målene som er skissert i denne planen. Det ble også poengtert at det er påbegynt en prosess der planen skal oppdateres. Kommunen har ikke en kulturplan, men vedtok i 2012 en plan for idrett og fysisk aktivitet.

Det innledende sitat er hentet fra Sauherads kommuneplan og gir oss et bilde av hvordan det er ønskelig at kommunen skal fremstå. Det legges vekt på at det skal være et spennende sted, der tradisjoner møter nyskaping og nytenking, og der kulturen skal være noe for alle uansett alder og livssituasjon. Planen deles inn i seks hovedkategorier;

- 1) Tettstedsutvikling / grendeutvikling
- 2) Miljøet vårt
- 3) Skole og oppvekst
- 4) Helsevern, sosiale tjenester, pleie og omsorg
- 5) Infrastruktur
- 6) Kommuneplanens arealdel

Områdene kommuneplanen er delt inn i tar for seg de ulike delene av samfunnslivet som er viktig for befolkningen i Sauherad kommune. Gjennom fokuset på tradisjoner og nyskaping, ønsker kommunen å stimulere til tilflytting og utbygging av tettstedene i kommunen.

Spørsmål rundt aktivitetene innenfor kultur og fritid tas opp direkte og indirekte i flere av hovedkategoriene, men får et hovedfokus i hovedkategori 2 og 3.

Hovedkategori 2, tar for seg Sauherad som en attraktiv kommune å bo i, særlig med fokus på å ta vare på naturen og kulturlandskapene i kommunen, og å utvikle og sikre den “grønne” strukturen. Sauherad er en kommune som i mange år har hatt fokus på å tilrettelegge for bruk av naturområder og fremme fokuset på miljøet. Dette har vist seg gjennom blant annet en økologisk festival og tilrettelegging for ulike former for friluftsliv og uteaktiviteter. Det blir vektlagt at bruken av naturområdene skal tilrettelegges i dialog med befolkninga i kommunen. Sauherad kommune er kjent som fruktbygda og ønsker gjennom planene og ifølge politikerne,

å bruke denne sterke siden til å skape en attraktiv kommune og en form for merkevare utad.⁴⁶ Dette fokuset har vist seg å være viktig for politikerne i kommunene de siste årene.

Det tas også for seg viktigheten av å ta vare på kulturminner og den lokale historien til Sauherad kommune. Det er en sammensatt kommune med fem mindre tettsteder, og det blir vektlagt at kommunen må bevare tettstedene og stimulere til utvikling. Dette skal gjøres blant annet gjennom å ta vare på lokale kulturminner og synliggjøre den historiske utvikling i kommunen, både med tanke på hvert enkelt tettsted og for Sauherad som en helhet. Det har skjedd en tankedreining på dette området for en del av politikerne i kommunen. De siste årene har skolenedleggelse blitt diskutert i lokalbefolkningen og debatten om skolestrukturen i kommunen har kommet på dagsorden. Det har blitt sett på om det er hensiktsmessig å opprettholde flere tettsteder eller om tiden er inne for å sentralisere flere av de viktige institusjonene i kommunen på ett og samme sted. Ifølge den gamle kommuneplanen skal tettstedene opprettholdes med et visst aktivitetsnivå og tilbud for befolkningen på stedet. Det har imidlertid nylig blitt vedtatt at alle småskolene skal legges ned, slik at det blir en storskole på Gvarv.

Hovedkategori 3 tar for seg skole og oppvekst, og er det mest retningsgivende for kultursektoren. Her tas det opp et ønske om en kulturskole for alle, og en ytterligere integrering av kulturskolens aktiviteter i grunnskolen. I tillegg vektlegges det at det skal tilrettelegges for idrett og friluftsliv.

Idretts- og friluftsliv er en betydelig samfunnsfaktor for en positiv utvikling av Sauherad lokalsamfunn. Disse aktivitetene er en vesentlig del av vår kultur og har en sentral plass i forebygging av helsesvikt, i forebyggende barne- og ungdomsarbeid og i samfunnets tilrettelegging for et velfungerende lokalmiljø for både funksjonsfriske og funksjonshemmede.⁴⁷

Idrett og friluftsliv har hatt en viktig rolle for en stor del av befolkningen i Sauherad kommune. Det finnes flere idrettslag i kommunen og det har vist seg at frivilligheten og engasjementet har vært stort. Blant annet har dette vist seg gjennom et stort prosjekt der en fotballarena ble bygd ved hjelp av dugnad. Dugnadsånden og det store engasjementet har også vist seg på andre områder gjennom for eksempel oppstart av en egen økologisk musikkfestival, og et turlag som drifter en rekke tur- og kulturstier i kommunen. Gjennom

⁴⁶ Intervju med Alf Rose Sørgearden 2013, intervju med Mary Ann Jenseter 2013

⁴⁷ Kommuneplan for Sauherad kommune 1991-2005

kommuneplanen gir Sauherad uttrykk for at de frivillige lagene og organisasjonene, og velforeningene er avgjørende for det høye aktivitetsnivået i kommunen. Kommunen har hatt en rolle med i noen prosjekter og har i noen grad vært med å drifte kultur- og idrettsarenaer, men det har i hovedsak vært de frivillige som har tatt seg av denne jobben. Spørsmålet om hvorfor man ikke har satsset mer på kultursektoren i Sauherad, har vært vanskelig å svare på for politikerne og enhetslederen i kommunen. Den økonomiske situasjonen har vært svært dårlig og man har ved mange anledninger måttet prioritere andre sektorer. Det har blitt påpekt at man velger de lovpålagte oppgavene i første omgang og ser deretter hvor mye man har til overs⁴⁸. Hilda Sørum la også vekt på hvordan arbeidet innenfor kultursektoren i Sauherad blir statisk når de ikke har en enhetsleder i full stilling. Tiden hennes går med til å gjøre rutinemessig arbeid og å være tilgjengelig for det politiske utvalget, og det å oppdatere seg og følge med på for eksempel hvilke tilskuddsordninger som finnes, ikke får nok oppmerksomhet og tid.⁴⁹

Kultur er viktig for mange i Sauherad, men området har nok blitt nedprioritert til fordel for andre sektorer i kommunen i det som politikerne kaller for strammere økonomiske tider. Dette ser vi blant annet gjennom at enhetslederen for kultur og fritid i Sauherad kommune, Hilda Sørum, også fungerer som kulturskolesjef. Altså har ikke kommunen en ansatt innenfor kultursektoren, som kun fokuserer på å utvikle kultursektoren i kommunen. Det grepet Sauherad kommune har valgt å ta for likevel å opprettholde et rikt og mangfoldig kulturtilbud, er å gi støtte til lag og organisasjoner som fremmer de aktivitetene som kommunen mener er viktige for lokalsamfunnet. Barne- og ungdomsarbeid har blitt prioritert i denne sammenhengen.

Kommunen kan ikke løse alle de oppgavene som enkeltmennesker og organisasjoner ønsker. Vi må framtone det ansvaret enkeltindividene, lokale organisasjoner (den tredje sektor), interesseorganisasjoner som f. eks. bondelag, skogeierlag og andre næringslivsorganisasjoner har for å løse de oppgaver vi står overfor. Disse må aktivt være med å realisere de mål vi fellesskap formulerer.⁵⁰

Et av de viktigste satsningsområdene for Sauherad kommune fram mot 2005, var næringsutvikling. Dette har kommunen sett på i forhold til de fem tettstedene og at disse skal være med når en slik plan skal utarbeides. Det som også nevnes som viktig i kommuneplanen,

⁴⁸ Intervju med Mary Ann Jensseter 2013, intervju med Alf Rose Sørugaarden

⁴⁹ Intervju med Hilda Sørum 2013

⁵⁰ Kommuneplan for Sauherad kommune 1991-2005

er at ved større etableringer og satsninger er det viktig å se etter samarbeidspartnere utenfor Sauherads kommunegrenser. Det blir i planverket åpnet for samarbeid med de omkringliggende kommunene. Dette ble også tatt opp av Sørum⁵¹, som sa at det allerede finnes offisielle og uoffisielle samarbeid mellom Bø, Nome og Sauherad på kulturfeltet, og at det nok kan være muligheter for ytterligere samarbeid i framtiden for å høyne kvaliteten og for å få et større spekter av muligheter. Samarbeidet som allerede finnes, er vellykket i følge Sørum.

2.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist hvordan situasjon er i de tre Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad. Innledningsvis nevnte jeg at kommunene kan virke like for noen, men at det er klare forskjeller når man ser nærmere på organiseringen og prioriteringene innenfor kulturforvaltningen. Det kan virke som den generelle oppfatningen blant politikerne i de tre kommunene har vært positiv overfor å ha et bredt spekter av kulturaktiviteter og at det ifølge kommuneplanene er mange positive effekter av et godt og rikt kulturtilbud. Likevel har ikke Bø, Nome og Sauherad brukt like store ressurser på kulturektoren. Det legges i kommuneplanene hele veien vekt på at kultur bør trekkes inn som virkemiddel for å nå mål på ulike samfunnsområder, men når de økonomiske prioriteringene blir tatt, er ikke alle politikerne like ivrige til å støtte saker som har med kultur å gjøre. Sauherad har særlig markert seg ved ikke å ha en like omfattende kulturforvaltning som Bø og Nome. Nome har markert seg i andre enden av skalaen ved å ha en ytterligere større etat, men her må det nevnes at politikerne har slått sammen kultur og næring til en felles etat. Videre har Sauherad ikke vært like aktive til å prioritere å bygge kultur- og idrettsarenaer, slik Nome og Bø har. Her har politikerne lagt mye av ansvaret over på frivilligheten og de lokale ildsjelene. Det legges også opp til at frivilligheten skal ha en sentral plass i kulturlivet i Bø og Nome, men her har tendensene vært at kommunen bygger og/eller drifter arenaene.

Bø, Nome og Sauherad har sterke tradisjoner, som det ifølge politikerne er viktig å holde ved like. Dette er en likhet ved de tre kommunene og som det er viktig å ta hensyn til i arbeidet med å utrede muligheten for et eventuelt samarbeid på kulturektoren. Å bygge lokal identitet

⁵¹ Intervju med Hilda Sørum 2013

og ta vare på det særegne i bygda, fokuseres det stadig på blant politikerne og i kommuneplanene. Svaret på spørsmålet om det er mulig med et samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemark, kan derfor bli vanskelig å besvare. Det er allerede inngått offisielle samarbeid gjennom Midt-Telemarkrådet som tar for seg andre samfunnsområder og blir ansett som vellykket⁵², men hvilke muligheter og utfordringer vil man møte ved et samarbeid på kultursektoren? Kulturskolen i Bø, Nome og Sauherad har et samarbeid gående som koordinerer tidsbruken til lærerne, men er det mulig å utvide samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemark? Disse spørsmålene vil drøftes i kapittel 6, men først skal jeg vise til utviklingen og fremveksten av kultursektoren, for å skape et bilde av hva politikerne og den lokale kulturforvaltningen må forholde seg til i Midt-Telemark.

⁵² Intervju med Erling Rønnekleiv 2013

3. Fremveksten av kommunal kulturpolitikk og kulturforvaltning

I dette kapitlet skal det i korte trekk gis en oversikt over norsk kulturpolitikk. Kapitlet begynner med å vise til de historiske trekkene som kommunal kulturpolitikk og forvaltning har vært gjennom de siste årene. Kapitlet avsluttes med dagens situasjon og hvilke hovedtrekk som preger norsk kulturforvaltning. Her vil også situasjonen i kommunene Bø, Nome og Sauherad tas med, for å skape et bilde av fokuset på kulturlivet som preger Midt-Telemark.

3.1. Den nye kulturpolitikken

3.1.1. Historisk sammendrag

I tiden etter andre verdenskrig, var de vestlige industrilandene inne i økonomiske veksttider og en sosialdemokratisk velferdsstat ble for mange sett på som et ideal. Det var viktig at alle skulle få ta del i den nasjonale kulturen selv om de befant seg i utkantstrøk eller ikke kunne delta av sosiale grunner.

Staten skulle fungere som formidler av en nasjonal felleskultur, som skulle stimulere til felles verdier og en styrket nasjonal identitet. Denne spredningen av en norsk “enhetskultur”, har fått betegnelsen “demokratisering av kulturen”.⁵³ I prinsippet var det tilgjengeligheten på kultur som ble demokratisert gjennom å opprette institusjoner ute i distriktene. Blant annet ble Riksteateret (1949) og Statens by- og bygdekino (1950) opprettet, og skulle fungere som formidlere av kultur i distriktene. Det viste seg imidlertid at de kulturelle og sosiale forskjellene ikke hadde blitt hvasket ut gjennom den distribuerende kulturpolitikken som preget 1950- og 60-årene. Det viste seg fortsatt store forskjeller mellom det “borgerlige” og “folkelige” publikumet, og kritiske samfunnsforskere pekte på at det hovedsakelig var sosiale barrierer som var grunnen til dette. Den franske sosiologen og antropologen Pierre Bourdieu (1995) har i senere tid analysert de strukturelle sosiale barrierene, og innført begrepet *kulturell kapital* som en forklaring på hvorfor ulike sosiale grupper har ulikt kulturelt forbrukermønster

⁵³ ARNESTAD, G. (1995) *Kultur- og regionalutvikling*, [Oslo], TANO.

og ulike livsstiler.⁵⁴ Det Bourdieu sier er at de personene med mye kulturkapital, altså har kjennskap til den tradisjonelle “finkulturen”, i utgangspunktet har større sjanse for å tilegne seg mer av nettopp denne kapitalen og dermed nytte seg av tilbudene innfor denne såkalte finkulturen eller i dette tilfellet den såkalte enhetskulturen.

(...) distribusjon av ein kulturtradisjon der innhald vart tatt for gitt. Regional og lokal eigenart i dei kulturproduksjonane som skulle fordelast, var det mindre interesse for.⁵⁵

Geir Vestheim har påpekt at kulturpolitikken som blei gjeldende på 1950- og 60-tallet, etterhvert ikke fungerte slik man ønsket, i praksis.⁵⁶ For det første kan vi si at kulturen nådde ut til flere, men at kulturpolitikken ikke virket utjevnende slik Arbeiderpartiet så for seg i et sosialdemokratisk perspektiv. For det andre fanget ikke politikken opp de lokale variasjonene og det folkelige fikk ikke en sentral plass i formidlingen. Det var en felleskultur som skulle bringes ut til de brede lag, men som det ikke nødvendigvis var et ønske om ute i distriktene. Kommunene fungerte i praksis mer eller mindre som en “mottaksstasjon”. Det førte til at den lokale kreativiteten og mangfoldet ikke fikk utfolde seg fritt i en tid med raske samfunnsmessige forandringer. Den lokale kulturelle aktiviteten og produksjonen fikk ikke plass i den statlige kulturpolitikken. Det har vært en tradisjon på bygdene og i utkantstrøk å samles på ulike arenaer gjennom forskjellige fellesskap som blant annet bygdelag, misjonsforeninger og ungdomsforeninger. Disse foreningene og lagene fungerte som et samlingssted og en arena for ulike kulturuttrykk. Sosiologen Gjertrud Sæter (1996) beskriver hvordan disse fellesskapene har forfalt gjennom moderniserings- og urbaniseringsprosessene, og viser til at de ikke fikk en sentral plass i denne perioden. Kulturen hadde tidligere utviklet seg naturlig gjennom de lokale fellesskapene og egenaktivitet som var et særtrekk ved utkantstrøk.⁵⁷

I det moderne samfunnet har tidsbruken endret seg til fordel for fritiden. Vi har fått mer fritid til disposisjon og spørsmålet om hva fritiden skal brukes til, har blitt et viktig tema. Det norske samfunnet har vokst fram til å bli et velferdssamfunn, der regulering, tilrettelegging og inngrep har blitt sentrale faktorer, og denne utviklingen innenfor offentlig politikk, påvirket også fritiden til folk. Sosiologen Per Mangset legger vekt på hvordan forvaltningen på 1970-

⁵⁴ BOURDIEU, P. (1995) *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Oslo, Pax.

⁵⁵ AAGEDAL, O., EGELAND, H. & VILLA, M. (2009) *Lokalt kulturliv i endring*, [Oslo], Norsk kulturråd.

⁵⁶ VESTHEIM, G. (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*, Oslo, Samlaget.

⁵⁷ BJØRKÅS, S. & MANGSET, P. (1996) *Kunnskap om kulturpolitikk : utviklingstrekk i norsk kulturpolitikkforskning*, Oslo, Rådet. KULTs skriftserie nr. 56. Norges forskningsråd

tallet ønsket å legge til rette for nettopp disse aktivitetene.⁵⁸ Denne politikken ble uttrykt gjennom det som ble kalt “den nye kulturpolitikken”, men som Mangset uttrykte, kunne denne institusjonaliseringspolitikken like gjerne fått betegnelsen “fritidspolitik”.⁵⁹

Utover 1970-tallet endret kulturpolitikken karakter, som et motsvar mot det Vestheim har beskrevet som en politikk som fungerte dempende for den lokale og regionale kreativiteten og kulturelle utviklingen i distrikts-Norge. Den norske kultursosiologen Olaf Aagedal beskriver den nye fasen som “kulturelt demokrati” og legger vekt på hvordan politikken nå skulle fremme egenaktivitet og lokal variasjon, og dermed stimulere til en sterk lokal identitet.⁶⁰ Stortingsmelding nr. 8 (1973-74) var en av de første kulturmeldingene i Norge og ble utformet med et mål om å utvikle og styrke den lokale aktiviteten og stimulere til kulturell amatørvirksomhet. De kulturelle verdiene og produktene fikk fokus og skulle utvikles på lokalt og regionalt nivå.⁶¹ Det var ikke lenger bare høykulturen som var viktig, men all amatørvirksomhet, og de frivillige organisasjonene fikk en sentral plass i *det utvidede kulturbegrepet* som ble innført i norsk politikk på 1970-tallet. Den nye måten å se kultur på, skulle også favne om idretten. For å oppnå disse målene, ble beslutningsmyndigheten desentralisert til nye kulturpolitiske organ på både kommunalt og fylkeskommunalt nivå. I løpet av 1970-tallet vokste det fram kulturforvaltninger på et lokalt og regionalt nivå, og hele 60% av de norske kommunene hadde i slutten av 1970-årene en kulturadministrasjon med en form for kultursjef eller sekretær.⁶²

Geir Vestheim har formulert følgende om utviklingen som skjedde innenfor norsk kulturpolitikk utover 1980-tallet:

Kort formulert kan ein seia at det dreiar seg om å bruke kulturtiltak og kulturinvesteringar som middel eller instrument for å oppnå mål på andre område enn dei kulturelle. Slike mål kan vera å stimulere økonomisk aktivitet, skapa arbeidsplassar, hindre fråflytting, skapa attraktive stader å bu, å styrke den kreative evna i samfunnet (lokalt og regionalt), å trekke til seg høgt kvalifisera arbeidskraft, osv. Det instrumentelle består i å legge vekt på kultur og kulturtiltak som *middel*, ikkje som eigenverdi.⁶³

⁵⁸ MANGSET, P. (1992) *Kulturliv og forvaltning : innføring i kulturpolitikk*, Oslo, Universitetsforlaget.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ AAGEDAL, O., EGELAND, H. & VILLA, M. (2009) *Lokalt kulturliv i endring*, [Oslo], Norsk kulturråd.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ VESTHEIM, G. (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*, Oslo, Samlaget.

I tiden utover 1980-tallet, fikk kulturpolitikken et annet særpreg. I stedetfor å gi kunsten en egenverdi og bygge argumenter rundt prinsippet i det franske uttrykket *l'art pour l'art* (kunst for kunstens skyld), vokste det fram en spenning eller motpol, der man på den ene siden så for seg at kulturen kunne legitimeres ut i fra økonomiske perspektiv, og kunstens egenverdi på den andre siden. Med bakgrunn i dette, ble kulturen sett på av mange som et middel i utviklingen av regioner og som næringspolitiske satsinger, der man ønsket å utvikle og skape attraktive steder. Det var en tid med dårligere økonomi og mange lette etter andre begrunnelser for å satse på kultur, men det har blitt poengtert at det ikke bare var utenforstående aktører som sto i spissen for denne tankedreiningen. Det var allerede på 1980-tallet mange innenfor kulturfeltet som så for seg at kultur kunne tjene en bredere samfunnsnytte. Per Mangset har gitt uttrykk for at det på 1980-tallet ble mer populært å se på “kulturens økonomiske ringvirkninger”.⁶⁴

En annen faktor som kom til å spille en sentral rolle i utviklingen av kulturforvaltningen, var et generelt prinsipp om desentralisering og styrking av det lokale selvstyret. Det hadde på 1970-tallet vært et konkret initiativ fra departementet om å etablere en kulturforvaltning ute i kommunene, men utover mot slutten av 1980-tallet og inn på 1990-tallet, var det mer generelle mål om desentralisering og maktoverføring til kommunene som gjorde seg gjeldende. Det vokste frem et verdigrunnlag for kommunen som institusjon, som tok utgangspunktet i tanker om at statens makt skulle spres og at lokalbefolkningen ute i kommunene skulle få større innflytelse på de beslutningene som omhandlet deres egen hverdag. Kommunene har derfor blitt sett på som et supplement i den norske maktfordelingsprosess, som bygger på prinsippene den franske filosofen Charles Montesquieu beskrev på 1700-tallet. Makten skulle være delt på flere uavhengige myndigheter for å forhindre dominans eller uheldig maktbruk.⁶⁵

De kommunalpolitiske reformene som kom til på 1980- og 90-tallet gikk ut på at det lokale selvstyret skulle styrkes og betydde i praksis at de ulike kommunene skulle ta avgjørelser selv og være “herre i eget hus”. Derfor ble også kulturspørsmål et lokalt tema og en frivillig oppgave for kommunene. Det nye inntektssystemet som ble innført i 1986 gjorde heller ikke saken bedre.⁶⁶ Det nye systemet gikk ut på at hver kommune fikk en fast rammeoverføring, som det lokale selvstyret skulle fordele ut til de ulike sektorene og oppgavene de hadde valgt

⁶⁴ MANGSET, P. & RØYSENG, S. (2009) *Kulturelt entreprenørskap*, Bergen, Fagbokforl.

⁶⁵ CHRISTENSEN, T. (2010) *Forvaltning og politikk*, Oslo, Universitetsforl.

⁶⁶ Ibid.

å ta på seg. Fordeling av penger ute i kommunene er et resultat av de prioriteringene politikerne tar, og ut i fra eventuelle pålegg fra statens side. Mange av de øremerkede midlene til for eksempel kulturtiltak forsvant med disse reformene, og det ble utover 1990-tallet snakket om kultur som tiltak for å nå andre mål. Kulturforskeren Georg Arnestad har kalt denne perioden for *den instrumentelle fasen*.⁶⁷ Disse generelle kommunalpolitiske endringene som skjedde i norsk politikk i årene etter 1980-tallet har vært med å skape stor variasjon i kulturforvaltningen i kommunene i mellom. I Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad, kan man tydelig se variasjonene i satsingen på kultursektoren. Med dette forstår man hvor viktig visjonene i kommuneplanene er for satsinga på kultursektoren, og for hvordan kommunene ønsker å utvikle seg på kulturfeltet.

Andel kommuner med egen kulturretat sank fra 60 % til 43 % fra 1994 til 1998. Andelen som organiserte kultur sammen med et annet saksfelt (som oftest undervisning), økte fra 17 % til 44 % i samme perioden.⁶⁸

I dag kan vi se kommuner med en helhetlig kulturretat med en eller flere ansatte og vi kan se kommuner der det ikke finnes en fungerende kultursjef eller sekretær, som var vanlig frem mot 1990-tallet. Likevel kan vi se av en undersøkelse gjennomført i 2008 at kommunenes økonomiske prioriteringer på kulturområdet har hatt en relativ økning i antall kroner brukt på kultur. I tillegg viser undersøkelsen at seks av ti kulturkroner ble delt ut av kommunene, og viser kommunens viktige rolle i kulturlivet i Norge.

Etter årtusen skifte har innholdet i kulturmeldingene endret fokus, og ser kultur i et internasjonalt perspektiv, der kulturelt mangfold er et sentralt moment. I St. Meld. Nr. 48 (2002-2003): *Kulturpolitikk frem mot 2014* heter det;

... globalisering og individualisering har medverka til at ideala om likskap og nasjonal integrasjon i dag vert utfordra av nye former for ulikskap. Den framtidige kulturpolitikken må venda perspektivet bort frå konsentrasjonar av ein einskapleg felleskultur og leggja til rette for ei utvikling av kulturen med utgangspunkt i det mangfaldet og den kompleksiteten som pregar dagens kulturinstitusjoner.⁶⁹

Spørsmålet rundt mulighetene og utfordringene ved globaliseringsprosesser tas opp i flere av Stortingsmeldingene på 2000-tallet. Det blir et spørsmål om hvordan vi skal ta vare på vår egen kulturarv og forholde oss til de kulturelle impulsene utenfra, og samtidig stimulere til

⁶⁷ MANGSET, P. (1992) *Kulturliv og forvaltning : innføring i kulturpolitikk*, Oslo, Universitetsforlaget.

⁶⁸ AAGEDAL, O., EGELAND, H. & VILLA, M. (2009) *Lokalt kulturliv i endring*, [Oslo], Norsk kulturråd. Side 20

⁶⁹ St. Meld. Nr. 48 (2002-2003): *Kulturpolitikk fram mot 2014*

utvikling. Den norske kulturpolitikken har over lengre tid vært nært knyttet til nasjonsbygging og tanken om å utvikle og styrke en nasjonale identiteten gjennom en enhetskultur. Disse oppfatningene har imidlertid endret karakter. Det man i dag ser for seg er at mulighetene for å bevare vår egen kulturarv og våre grunnleggende verdier, er mulig samtidig som vi får impulser utenfra. Noen vil til og med si at globaliseringsprosessen som har gjort at folk blir likere, samtidig gjør at folk ønsker å skille seg ut eller dyrker røttene sine.⁷⁰ Derfor har mange sett på politikken rundt årtusenskiftet, som en identitetspolitikk.

3.1.2. Lokalt kulturliv og frivillighet

Frivilligheten får en sentral rolle i målene regjeringen skisserer frem mot 2014. Det fokuseres på viktigheten av å ha frivillige lag og organisasjoner som rekrutteringssted for samfunnsengasjerte mennesker. Det skapes naturlige sosiale fellesskap, som videre er med å styrke den lokale identiteten og tilliten i samfunnet. Frivilligheten er et sted for mangfold og samhold, men de senere årene har man sett en tendens til at folk ikke organiserer seg så ofte som før. Befolkningen er fortsatt med på aktiviteter, men dette i løsere former og oftere på mer prosjektbasert nivå. St. Meld. 39 (2006-2007): *Frivillighet for alle* tar for seg den rollen Regjeringen ønsker at frivilligheten skal ha, nemlig som et middel for å nå offentlige velferds mål. Det viser seg også at frivilligheten har en viktig plass i lokalsamfunnet i Midt-Telemark. Alle tre kommunene støtter og stimulerer til aktivitet innenfor lag og organisasjoner, og ønsker at disse skal være med å utvikle bygda og styrke den lokale identiteten.

3.1.3. Kultur og næring

Kultur har blitt et sektorovergripende felt, og dermed også blitt innfelt i andre viktige områder i kommunene. I en handlingsplan utgitt av Handels- og næringsdepartementet i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet, og Kultur- og kirke departementet heter det:

⁷⁰ ERIKSEN, T. H. (2008) *Globalisering : åtte nøkkelbegreper*, Oslo, Universitetsforl.

Kulturnæringene har et stort utviklingspotensiale. Med handlingsplanen vil regjeringen bidra til å etablere gode rammebetingelser for kulturnæringene slik at de store mulighetene som ligger i skjæringsfeltet mellom kultur og næring, kan realiseres og styrke innovasjons- og nyskapingsevnen i hele landet. Et bedre samspill mellom kultur og næring kan styrke verdiskapingen i kulturbedriftene, bidra til et mer omstillingsdyktig næringsliv og bidra til en positiv lokal og regional utvikling. I de tilfeller kulturbaserte næringer utøves i kulturhistoriske omgivelser eller bygninger, kan det oppleves som attraktivt og gi tilleggsverdier til kulturnæringene.⁷¹

Handlingsplanen bygger på St. Meld. 22 (2004-2005): *Kultur og næring*, og påpeker viktigheten av at kultur ses i sammenheng med andre sektorer og deler av samfunnslivet. Sektorovergrepene tiltak kan ifølge Regjeringen Stoltenberg, være av positiv karakter for utviklingen innenfor både kultur- og næringsområdene. I Kulturløftet legger Regjeringen vekt på at Norge skal bli en ledende nasjon innenfor kulturlivet og at kultur også må være en sentral faktor innenfor andre deler av samfunnslivet. Som et steg på veien, øker Regjeringen bevilgningene til kulturformål på statsbudsjettet og ønsker å komme opp i 1% av hele budsjettet fram mot 2014.⁷² En utredning gjennomført av Østlandsforskning viser at kulturnæringene står for omlag 3,5 % av det bruttonasjonale produktet, og er derfor en betydelig verdiskaper. Sammenlignet med den viktige næringen fiske, fangst og fiskeoppdrett, står kulturnæringene for tredobbelt så mye av bruttonasjonalproduktet.⁷³

3.1.4. Situasjonen i Midt-Telemark

Mange kommuner har tatt frivillighetens rolle seriøst og ønsker å tilrettelegge for et aktivt og kreativt kulturliv, både for å oppnå de offentlige velferdsmålene og for å skape et attraktivt sted å bo. Både frivilligheten, og næring og kultur er viktige faktorer i lokal kulturforvaltning i Norge, og det viser seg at disse satsningsområdene også gjør seg gjeldende i Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad. Det blir stadig påpekt gjennom planer og uttalelser fra politikere, at det er viktig for den generelle utviklingen i kommunene og for attraktiviteten utad, at forvaltningen stimulerer og tilrettelegger for denne formen for aktivitet. Det er ikke alle oppgaver kommunene klarer å ta seg av, og frivilligheten favner om mange av disse oppgavene. I tillegg blir kultur og næring sett sammen, og blir et viktig moment i

⁷¹ Handels- og næringsdepartementet. Handlingsplan: Kultur og Næring

⁷² Ibid.

⁷³ ØF-Rapport nr.: 10/2004: Kartlegging av kulturnæringene i Norge

forhold til verdiskaping og arbeidsplasser. Som Handlingsplanen for kultur og næring gir uttrykk for, er kulturbasert næring med på å skape attraktive og spennende steder å bo, det kan være med på å styrke den lokale identiteten og være en faktor i en stedsutviklingsprosess.⁷⁴ Alle disse momentene er i ulik grad tatt med i planverket til Bø, Nome og Sauherad, men har en avgjørende plass i den felles planen for utviklingen av Midt-Telemark, som et helhetlig lokalsamfunn.⁷⁵

Det handler om å skape sunn vekst. En tydeligere satsing på kollektivtransport, framtidsrettet boligbygging, møteplasser og kultur vil styrke attraktiviteten og dermed også grunnlaget for næringsutvikling.⁷⁶

Sitat er hentet fra Strategisk næringsplan for Midt-Telemark og gir oss et innblikk i noe disse tre kommunene har valgt å vektlegge sammen. I kapittel 2 har jeg vist hva de enkelte kommunene i Midt-Telemark fokuserer på hver for seg, og i kapittelet 6 sammenligner jeg og ser på mulighetene for et samarbeid innenfor kultursektoren.

⁷⁴ Handels- og næringsdepartementet. Handlingsplan: *Kultur og Næring*

⁷⁵ Midt-Telemark Næringsutvikling (2010) Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2010-1013: Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark.

⁷⁶ Ibid. Side 8.

4. Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet legges det teoretiske grunnlaget fram og det vises til tidligere forskning som er gjort på området. Jeg har valgt å legge vekt på tidligere forskning og rapporter, for temaet interkommunalt samarbeid er et område som har blitt forsket en del på de seneste årene. Jeg vil begynne kapitlet med å ta opp temaet identitet og hvordan vi oppfatter dette i dag. Jeg skal redegjøre for overgangen fra den tradisjonelle vestlige oppfatningen av identitet til det Stuart Hall har beskrevet som en konstruksjonsprosess. Thomas Hylland Eriksen er også relevant på grunn av sin forskning på globalisering og lokal identitet, og fenomenet “glokalisering”. Dette fører meg over til neste tema; regionsutvikling og stedsidentitet. Både norske og internasjonale forskere har i lang tid arbeidet med disse temaene, og det blir i dette kapittelet lagt opp til en redegjørelse for noe av forskningen som er lagt fram.

Sett i sammenheng med “place branding” eller “place marketing”, og “glokalisering”, blir det redegjort for hvilke konsekvenser dette kan føre til for lokal stedsutvikling og identitet. Til slutt i kapittelet, viser jeg til rapporter og forskningsarbeid, som jeg mener synliggjør tematikken i denne studien. Telemarksforskning-Bø er spesielt viktig i denne sammenhengen. Særlig interessant er rapporten “Skaper kultur attraktive steder?” som Telemarksforskning-Bø la fram i 2012. Denne forskningsinstitusjonen har arbeidet mye med stedsutvikling og regionalutvikling, og er derfor av relevans. Det trekkes også inn andre rapporter, som tar for seg erfaringer ved allerede eksisterende interkommunalt samarbeid og hvilke forutsetninger som blir sett på som relevante for å lykkes. Noe av bakgrunnen for fokuset på Telemarksforskning-Bø er at Regjeringen i stor grad bygger på dette arbeidet i utredningsprosessene sine og må derfor anses å være relevant og av betydning for forskning på temaet.

4.1. Identitet

Identity is best understood not as a fixed entity but as an emotionally charged discursive description of ourselves that is subject to change.⁷⁷

Begrepet identitet har skiftet betydning med tiden og ut i fra hvilken sammenheng begrepet brukes i. Identitet har opprinnelig vært viktig innenfor fagfilosofien, men har etterhvert også

⁷⁷ BARKER, C. (2008) *Cultural studies : theory and practice*, Los Angeles, Sage. Side 216.

fått en sentral rolle innen blant annet politikk, litteratur og forskning. Mange av definisjonene har vært i nær tilknytning til hverandre, men det har gjort definisjonsspørsmålet mer komplekst. Likevel kan vi se en markant forskjell på den tradisjonelle vestlige oppfatningen av begrepet, og det de fleste ser for seg i dag.

Begrepet identitet kommer av det latinske ordet “idem”, som betyr den eller det samme, og sier mye om hvordan identitet har blitt oppfattet, nemlig som noe som er likt eller identisk med seg selv.⁷⁸ I dette ligger det implisitt at noe er homogent. Den tradisjonelle vestlige oppfatningen av identitet, bygger på dette prinsippet. Tradisjonelt så man for seg at identitet var noe medfødt og som fulgte personen resten av livet. Det var en essens som var til stede fra starten og som kommer til uttrykk gjennom personens identitet. Den indre kjernen var tidløs og universell, og identiteten vår er en identisk beskrivelse av denne kjernen. Denne måten å forstå begrepet identitet på, har blitt kalt essensialisme.

I kontrast til den essensialistiske oppfattelsen av begrepet, sier konstruktivismen at identitet er noe vi er med å konstruere i møte med omgivelsene, både de kulturelle, sosiale og historiske omstendighetene. Identitet er heller ikke noe som står alene eller er uavhengig, men er i følge sosialkonstruktivisme noe som utvikles i samhandling med andre personer, samfunn eller grupper.⁷⁹ Sosiologen og kulturteoretikeren Stuart Hall la vekt på nettopp denne interaksjonen mellom subjektet og omgivelsene det befinner seg i, og at et subjekt eller en person ikke består av en, men av mange identiteter.

The decentered or postmodern self involves the subject in shifting, fragmented and multiple identities. Persons are composed not of one but of several, sometimes contradictory, identities.⁸⁰

Hall setter med dette spørsmålsteget ved det tradisjonelle synet på identitet, og legger vekt på hvordan identitet i det postmoderne samfunn er skiftende og dynamisk, og kontekststøttet. Identitetsdannelsen skjer ikke i et vakuum, men i samhandling med “andre”.⁸¹

⁷⁸ GRAN, A.-B. & DE PAOLI, D. (2005) *Kunst og kapital: nye forbindelser mellom kunst, estetikk og næringsliv*, Oslo, Pax. Side 185.

⁷⁹ Ibid. Side 186.

⁸⁰ BARKER, C. (2008) *Cultural studies : theory and practice*, Los Angeles, Sage. Side 220.

⁸¹ HALL, S. & DU GAY, P. (1996) *Questions of Cultural Identity*, SAGE Publications.

4.1.1. Globalisering

Vi kan ikke si at globalisering er et nytt fenomen. Rundt 1900 årsskifte var det spesielt stor trafikk av varer og kapital inn og ut av Norge⁸². Mulighetene globaliseringen har gitt, har imidlertid fått en helt annen karakter i dag. I en så kompleks og sammenkoblet verden som vi lever i, skapes det også en forflytting og integrering av andre sentrale sider ved individets tilværelse, nemlig kultur. Det er ikke bare en kultur knyttet til for eksempel en nasjon, som er med å danne identiteten vår, men det skjer en blanding av kultur, og identiteten til hver enkelt person skapes i et kaos av ulike kulturer, tradisjoner og samfunnsformer. I noen sammenhenger kan det være den nasjonale identiteten som gjør seg gjeldende, men i en annen situasjon kan det for eksempel være seksualitet som er bestemmende for hvordan vi definerer oss selv. Benedict Anderson har forsket på noe han kaller for konstruerte fellesskap (imagined communities) og viser til hvordan vi skaper oss imaginære fellesskap, der vi definerer oss selv ut i fra visse likheter eller momenter som knytter oss sammen som en gruppe mennesker eller som et fellesskap, men at dette er til tross for at personene i fellesskapet ikke nødvendigvis kjenner til hverandres eksistens.

A nation is imagined because the members of even the smallest nation will never know most of their fellow-members, meet them, or even hear of them, yet in the minds of each lives the image of their communion.⁸³

Med bakgrunn i dette, forklarer Anderson blant annet begrepet nasjon, som et sosialt konstruert fenomen. Nasjonalismen har blitt brukt som nettopp en motvekt mot globaliseringsprosessene og har vært med å forme den moderne verden⁸⁴.

Det har blitt reist spørsmål rundt begrepet identitetskrise, og den amerikanske antropologen Jonathan Friedman og andre, har til og med gått så langt som å si at det finnes en global krise.⁸⁵ Bakgrunnen for krisen, mener Friedman blant annet ligger i svekkelsen av den nasjonale identiteten og fremveksten av nye former for identitet. Oppfatningen bygger på det postmodernismen ser på som en sammensatt identitet, der vi som enkeltpersoner skifter rolle og oppfatning av oss selv ut i fra hvilken situasjon vi er i. Denne oppfatningen av oss selv blir

⁸² Finansdepartementet, NOU 2000: 21: En strategi for sysselsetting og verdiskaping.

⁸³ ANDERSON, B. (1991) *Imagined communities : reflections on the origin and spread of nationalism*, London, Verso.

⁸⁴ ERIKSEN, T. H. (2008) *Globalisering : åtte nøkkelbegreper*, Oslo, Universitetsforl. s. 42

⁸⁵ FRIEDMAN, J. (1994) *Cultural identity and global process*, London, Sage.

stadig satt på prøve når verden i større grad er koblet sammen, og byr på utfordringer når vi skal konstruere identiteten vår.

Begrepet “glokalisering” har blitt mye brukt de seneste årene, men ble først tatt i bruk rundt 1990-tallet av sosiologen og globaliseringsteoretikeren Roland Robertson.⁸⁶ “Glokalisering” går ut på at selv om globaliseringen gjør at kulturer og tradisjoner sprer seg fritt rundt i verden, har det blitt et fokus på det lokale og at man har muligheten til å beholde eller i større eller mindre grad endre den kulturen eller identiteten vi har fra før. Noe av resultatet av globalisering har vært en homogenisering eller ensretting, men også at det kan skje en nyskaping og blanding av ulike kulturer, tradisjoner og identitetsformer. Hybridisering er et uttrykk som brukes om blandingen av den “nye” og “gamle” kulturen vi tilegner oss i den globaliserte verden.⁸⁷

4.1.2. Identitet og sted

Rolph (1992: 37) said that “place” meant “those fragments of human environment where meanings, activities and a specific landscape are all implicated and enfolded by each other”.⁸⁸

Som sitatet ovenfor peker på, er ikke sted bare et geografisk (fysisk) avgrenset område, men også et sted der man får erfaringer, det skjer meningsutvekslinger og aktiviteter. Altså kan man si at definisjonen av et sted er todelt; sted som noe materielt og sted som noe sosiokulturelt. Det materielle handler om de fysiske avgrensningene av et område, mens det sosiokulturelle handler om det relasjonelle aspektet ved et sted. Videre knyttes det erfaringer og minner, og konstruerte fortellinger til det sosiokulturelle aspektet. Det er vår tilknytning og opplevelse av stedet som er av betydning, og som vi identifiserer oss med.

Identitet er en konstruksjon og skapes i interaksjon med andre, men et individs tilknytning til et sted kan også være av betydning for hvordan et enkeltindivid identifiserer seg selv eller blir definert av andre. Bradley Jørgensen og Richard Stedman (2001) beskriver hvordan et sted kan være med å vekke følelser hos et menneske og å skape en sterk tilhørighetsfølelse. Det at et individ har en stedsidentitet handler om at personen knytter eller forankrer en del av

⁸⁶ Brunstad, E., (2003) “Glokalisering og målsak” Noregs Mållag. Februar 2013.

⁸⁷ ERIKSEN, T. H. (2008) *Globalisering : åtte nøkkelbegreper*, Oslo, Universitetsforl.

⁸⁸ HAGUE, C. & JENKINS, P. (2005) *Place identity, participation and planning*, London, Routledge. Side 4.

identiteten sin til det som er spesielt med et sted.⁸⁹ Det blir videre beskrevet at identiteten her ikke knyttes til de fysiske omgivelsene, men forholdet eller interaksjonen med medmennesker. Andre forskere har vektlagt at de fysiske eller geografiske avgrensningene er av betydning for hvordan man identifiserer seg. Her handler det om å være på innsiden eller utsiden av et fellesskap, og skillet mellom disse gruppene av individer. Dette kan vekke en sterk tilknytningsfølelse til et sted eller handle om å føle tilknytning til for eksempel en etnisk gruppe.⁹⁰ Det som imidlertid styrker stedsidentiteten hos et menneske er i hvor stor grad man føler tilknytning til stedet, og det å ha røtter på et sted er, i følge blant annet kulturhistoriker og forskeren Ulrike Spring, avgjørende for graden av stedsidentitet som enkeltindividet føler.⁹¹

4.2. Omdømme- og merkevarebygging

Det har lenge funnet sted et ønske om å utvikle bygder eller byer til å bli bedre steder å bo for innbyggerne som allerede bor der, eller som et middel for å tiltrekke seg nye mennesker. Bygdeforsker Reider Almås presiserer at bygdene nå er inne i en skiftning fra å være prega av industri og jordbruk, til hovedsakelig å drive reproduktiv tjenesteproduksjon. Det som før kjennetegna bygdene, har ikke lenger den samme sentrale plassen i bygdelivet, og det blir reist spørsmål om hvem som har makt til å definere og forme bilde av bygda.⁹²

Sosialantropologen Mary Bente Bringslid skriver videre at

Bygdene har dei siste åra gått frå å vere råvareprodusentar til å bli produsentar av reproduktive tjenester, det vil seie det Kristian Aasebrenn kallar "distriktskommunanes vertskapsfunksjonar". Folk på bygdene blir vertskap for turistar og flyktningar i mottak.⁹³

Utviklinga i Norge og resten av Norden har fulgt denne negative trenden, der bygdene blir mindre eller avfolka, og det kun er tilreisende turister eller flyktninger som gjør at bygda opprettholdes på et minimum. En sentral målsetting i norsk politikk har vært å motvirke denne

⁸⁹ JØRGENSEN, B. O. S., RICHARD (2001) Sense of place as an attitude. *Journal of Environmental psychology*, nr 21,.

⁹⁰ MASSEY, D. B., JESS, P. M. & UNIVERSITY, O. (1995) *A Place in the World?: Places, Cultures and Globalization*, Oxford University Press, Incorporated.

⁹¹ SPRING, U. (2001) Identitetens ambivalens i Nordlit nr 10. *Universitetet i Tromsø*.

⁹² BRINGSLID, M. B. (2012) *Bygdeutviklingas paradoks*, Oslo, Scandinavian Academic Press. Side 10.

⁹³ Ibid. Side 10.

negative trenden, og stimulere til spredt bebyggelse og utviklingen av bygdene til å bli mer tilpasningsdyktige og sterke i en nasjonal og global sammenheng. I Stortingsmelding nr 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru* heter det at regjeringa vil

Opprettholde hovudtrekka i busetnadsmønsteret for å vidareføre og vidareutvikle det mangfaldet i historie, kultur og ressursar som ligg i dette.⁹⁴

Bygdene og landkommunenes framtid er i stor grad bestemt av politisk vilje og ønske om å opprettholde de mer rurale eller utkantliggende strøkene av landet. Rammene er politisk og økonomisk bestemt, og bygdeutviklingen vil derfor avhenge av hvordan det politiske livet forholder seg til problemstillingen om spredt bebyggelse og ønsket om å utvikle bygde-Norge.

Endringene som har skjedd i distrikts-Norge har vært med å tvinge fram nye måter å tenke på for å opprettholde bosetningen i kommunene og eventuelt å tiltrekke seg nye innbyggere.

Dette kan gjøres på flere måter, men en måte som har gjort seg spesielt bemerkta og gjeldende er å drive aktiv omdømmebygging. Det pekes på at de strukturelle faktorene, som arbeid, barnehage og bostedsmuligheter, er avgjørende for at folk velger å bosette seg på et sted.

Dette viser Mikaele Vasstrøm og James Karlsen (Østlandsforskning) gjennom en undersøkelse av flyttemønster i Risør kommune.⁹⁵ Det som imidlertid viser seg er at selv om kommuner har disse strukturelle faktorene på plass, er det ikke alle kommuner som opplever tilflytting eller opprettholdelse av bosetningen. Det har derfor blitt fokusert på de faktorene eller momentene ved bygda eller kommunen som gjør at stedet kan skille seg ut fra tilsvarende steder, og dermed blir mer attraktive i møtet med folk. Antropologen Bonnie Holcomb er en av de som har tatt i bruk begrepet "*place-marketing*", og som med dette viser til at "steder i utgangspunktet designes og image-bygges med tanke på en bestemt målgruppe".⁹⁶

Omdømmebyggingen har i følge blant annet markedsdirektøren vedTns gallup, Svein Roar Hult, blitt en form for merkevarebygging eller objektivisering av bygdene⁹⁷, og ifølge Holcomb skapes det heller et paradoks, der stedene blir mer homogenisert og dermed likere

⁹⁴ St. Meld. Nr 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru*. Side 7.

⁹⁵ ØF-forskning: rapport nr. 4/2011

⁹⁶ GRAN, A.-B. & DE PAOLI, D. (2005) *Kunst og kapital: nye forbindelser mellom kunst, estetikk og næringsliv*, Oslo, Pax. Side 175.

⁹⁷ Hult, Svein Roar (2013) Omdømme og merkevare, to sider av samme sak? TNS-Gallup, 10.03.2013

hverandre.⁹⁸ Det finnes ulike oppfatninger om det er riktig eller galt å drive en aktiv omdømmebygging som kan minne mer om en omdanning av bygda eller kommunen til et produkt eller en vare. Det å fokusere på stedets eller bygdas identitet og forvalte den, har blitt sett på som en viktig del av utviklinga på stedet. Likevel er det noen som ser dette negativt, og ser for seg at man “selger” varen eller stedet, og peker på vanskeligheten rundt hvem som skal få makta til å definere hva som er stedets identitet og hva som skal vises fram.

Å arbeide med omdømmebygging og skape et image, er utfordrende. Det skal skapes et bilde av stedet som er lokalt forankret og representativt, men som samtidig skal stimulere til utvikling og tilflytting. Utfordringen vil derfor være å finne det særegne og positive for bygda som gjør at de som allerede bor der, kan trives og virke som viktig ambassadører for stedet, og at det skal virke attraktivt for folk som vurderer å flytte på seg.

Det å visualisere en by eller bygd, dreier seg om å synliggjøre noe på det stedet, som man ønsker at andre skal se, altså noe man ønsker å profilere eller bygge et omdømme rundt. Tradisjonelt har dette dreid seg om en estetisk tilnærming til stedet, men de seneste åra har man virkelig fått øynene opp for identitetsdesign. Designet trenger i utgangspunktet ikke å være ment for utenforstående, men i omdømmebygging blir dette viktig.⁹⁹ I følge Cliff Hague og Paul Jenkins er “place identity” eller stedsidentitet viktig i sammenheng med utviklingen av steder og som en del av steds- eller byplanleggingen.¹⁰⁰

4.2.1. “Skaper kultur attraktive steder?”

Telemarksforskning-Bø la i 2012 fram en rapport som tok for seg spørsmålet om kultur skaper attraktive steder. Det har vært en allmenn oppfatning om at kultur er med og skaper attraktive steder og det har blitt brukt som et viktig kulturpolitisk argument for å satse på kultur på lokalt nivå. Kultur har blitt sett i sammenheng med steds- og regionalutvikling, og fått rollen som “plussfaktor”. Dette har også vært den ledende oppfatningen blant forskerne ved Telemarksforskning, men i arbeidet med nærings- og bostedsutvikling, har bildet blitt noe

⁹⁸ GRAN, A.-B. & DE PAOLI, D. (2005) *Kunst og kapital: nye forbindelser mellom kunst, estetikk og næringsliv*, Oslo, Pax, ibid.

⁹⁹ RYBAKKEN, B. (2004) *Visuell identitet*, Oslo, Abstrakt forlag.

¹⁰⁰ HAGUE, C. & JENKINS, P. (2005) *Place identity, participation and planning*, London, Routledge.

mer komplekst og uklart.¹⁰¹ Forfatterne bak rapporten, Knut Vareide og Lars Ueland Kobro, viser til at bildet av situasjonen ble klarere etter at Telemarksforskning utviklet Norsk kulturindeks høsten 2011. I rapporten legger Vareide og Kobro fram resultater som viser at steder med mye kultur ikke nødvendigvis er mer attraktive bosteder for tilflyttere enn steder med lite kultur. Dette ses videre i sammenheng med andre faktorer som Telemarksforskning har kommet fram til at er av betydning for påvirkningen på potensielle tilflyttere.

Det har over lang tid blitt lagt ned stor innsats for å finne ut om kultur er av betydning for utviklingen av kommuner og regioner, og om kultur kan sies “å lønne seg”. Fokuset har blitt rettet mot ringvirkningene av kultur og dermed om kultur kan knyttes til en positiv utvikling av andre samfunnsområder, altså tjene en hensikt utenom kultur for kulturens skyld. Dette har imidlertid ikke vært innfallsvinkelen Telemarksforskning har valgt. Vareide og Kobro har gått ut i fra at hvis kultur fører til høyere attraktivitet for et sted, må man forutsette at steder med mye kultur også har høy tilflytting hvis de forøvrigte faktorene er like. Med bakgrunn i dette, viser rapporten gjennom en kvantitativ analyse at kultur ikke er av signifikant betydning for den netto tilflyttingen, og avfeier dermed argumentet om at kulturen på et sted er av betydning for hvor folk velger å bosette seg.¹⁰²

4.3. Interkommunalt samarbeid

Kommuner har mange roller som forvalter og tjenesteyter overfor innbyggerne, og i noen tilfeller ser politikerne det som hensiktsmessig å samarbeide med andre kommuner for å opprettholde eller opprette et tilbud. Det kan være ulike grunner til at kommuner velger denne løsningen, men ofte kan størrelsen på kommunen og innbyggertall, og geografiske særegenheter være av betydning.

¹⁰¹ VAREIDE, K. & KOBRO, L. U. (2012) *Skaper kultur attraktive steder?*, Bø, Telemarksforskning. Side 3.

¹⁰² Ibid. Side 5.

4.3.1. Forutsetninger for å lykkes med interkommunalt samarbeid

Det finnes både fordeler og ulemper, og utfordringer man må forholde seg til ved inngåelse av interkommunale samarbeid. Telemarksforskning-Bø har vært med å bidra med forskning knyttet til problemstillingene som kommer opp når kommuner begynner å se på mulighetene for et eventuelt samarbeid. Etter at Midt-Telemarksamarbeidet ble etablert, var det et behov for å se på de mer praktiske sidene ved samarbeidet. På oppdrag fra Midt-Telemarkrådet, har Telemarksforskning-Bø lagt fram rapporten “Samarbeid med god glid!”, som skisserer noen særlige utfordringer som kan skape problemer for et vellykket samarbeid.¹⁰³ Ansvarlige for prosjektet, Karl Gunnar Sanda og Kjetil Lie, har i rapporten valgt å sette opp fem utfordringer som er særlig viktig å merke seg:

- Forskjellig behov i befolkningen
- Forskjeller i inntekter/muligheter til å løse oppgaver
- Forskjellig administrativ praksis
- Forskjellig politikk
- Forskjellig organisering av kommuneadministrasjonen.¹⁰⁴

Det er klart det kan finnes utfordringer når to eller flere kommuner skal samarbeide om å løse en oppgave. Utfordringene er, ifølge Sanda og Lie, knyttet til forskjeller kommunene i mellom, slik punktene over viser. Skal kommuner nå felles mål, men har ulik oppfatning av hvordan dette skal gjøres, kan det by på utfordringer. Et enda større problem kommunene møter, kan være at de til og med har ulike behov eller mål med samarbeidet, og dette mener Sanda og Lie er med å skape virkelige vanskeligheter for partene i samarbeidet.

I en annen rapport utgitt av Telemarksforskning-Bø i 2001 blir det vist til de indre og ytre forutsetningene for å lykkes med et interkommunalt samarbeid. Karl Gunnar Sanda oppsummerer i 10 punkter;

¹⁰³ SANDA, K. G. & LIE, K. (2003) *Samarbeid med god glid!: forslag til styringsprinsipper og praktiske budsjett rutiner for kommuner og interkommunale samarbeidstiltak i Midt-Telemark*, Bø, Telemarksforskning.

¹⁰⁴ Ibid. Side 18.

Ytre forutsetninger for et vellykket interkommunalt samarbeid:

1. Lag interkommunale møteplasser og samarbeidsarenaer – administrative og politiske
2. Bli enige om en visjon for samarbeid som løsningsalternativ – en viljeserklæring
3. Lag en strategisk plan for gjennomføringen
4. Bygg regionale holdninger gjennom bevisstgjøring og informasjon
5. Bruk regionrådet som strateg og koordinator for interkommunalt samarbeid

Indre forutsetninger for et vellykket interkommunalt samarbeid:

6. Velg gode samarbeidsprosjekter der gevinstmulighetene synes åpenbare
7. Sørg for god forankring dypt ned i organisasjonene for det enkelte samarbeidstiltak
8. Bruk tid på mobilisering, planlegging og gjennomføring
9. Legg ”trykk” på gjennomføringen
10. Fokuser på lederrolle og gjennomføringsansvar.¹⁰⁵

Sanda viser her noe av det samme som Sanda og Lie skisserte i rapporten “Samarbeid med god glid”. Rapportene underbygger hverandre, og viser hele tiden til at kommuner som velger å samarbeide, må være innforstått med målene for samarbeidet, og om det skal lykkes, må det hele tiden være kommunikasjon og en bevissthet blant de involverte partene.

Forskerne Kjell Harvold og Terje Skjeggedal viser i en rapport fra 2012 at en annen tendens som har vist seg og være positivt for det å samarbeide, er at samarbeidet er formalisert. I studien viser Harvold og Skjeggedal blant annet til et vellykket interkommunalt samarbeid i Telemarkskommunene Nissedal og Kviteseid, og viser til de positive erfaringene for disse to kommunene.¹⁰⁶ Tydelige retningslinjer og ansvarsfordeling, gjør at de involverte partene vet hva de har å forholde seg til. I Nissedal og Kviteseid blir det pekt på den positive effekten samarbeidet har ført med seg, og at tjenesten i dag har et godt og robust fagmiljø.

¹⁰⁵ SANDA, K. G. (2001) *Hvordan lykkes med interkommunalt samarbeid?*, Bø, Telemarksforskning. Side 5.

¹⁰⁶ NIBR/Østlandsforskning 2012: Interkommunalt plansamarbeid

Erfaringene med interkommunalt samarbeid er varierende ut i fra hvem man snakker med, men en gjennomgående oppfatning om samarbeidet som er inngått mellom Midt-Telemarkkommunene, er i stor grad positivt. Det pekes på utfordringer i startfasen, men det er nok vanlig at ting må gå seg til før samarbeidet virkelig får positiv virkning. Det kan for eksempel være at de involverte må venne seg til organiseringen, og hvem som har ansvaret. Enhetslederen for Midt-Telemarksamarbeidet, Erling Rønnekleiv, ga uttrykk for at utviklingen i løpet av perioden fra Midt-Telemarkrådets oppstart og fram til i dag, har vært positiv.¹⁰⁷ Det Rønnekleiv argumenterte sterkt for, er at mye av grunnen til at samarbeidet i Midt-Telemark er vellykket, er at ønsket kom fra befolkningen gjennom politikerne, og ikke som et krav “ovenfra”. Skal samarbeid fungere, må de involverte partene ønske det og dermed være en del av omveltningene som skjer i kommunen sin.

¹⁰⁷ Intervju med Erling Rønnekleiv 2013

5. Metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for de metodiske valgene jeg har tatt, og vise til de erfaringene og refleksjonene jeg sitter igjen med etter innsamlingen av datamateriale. Først blir case for oppgaven presentert, slik at resten av de metodiske valgene kan knyttes opp til dette. Deretter presenteres kvalitativ metode, hvor jeg ser på fordelene og ulempene med denne formen for studie. I denne studien har det hovedsakelig blitt brukt personlige intervjuer og dokumentanalyse, som gjennomgås nærmere i kapitlet. Her vil jeg vise til planleggingsfasen, gjennomføringen og bearbeidingen av de personlige intervjuene, og til hvordan jeg har arbeidet med og forholdt meg til kommunale planer, lovverk og andre sentrale dokumenter. Videre vil jeg beskrive analyseprosessen, der jeg har valgt å bruke innholdsanalyse og komparativ analyse. Til slutt vil jeg synliggjøre og diskutere min rolle som forsker, og se på subjektivitet og objektivitet i forskningsprosessen.

5.1. Komparativ casestudie

Ordet *case* kommer av det latinske ordet *casus*, som kan oversettes med *tilfelle*.¹⁰⁸ En komparativ casestudie, er en studie der forskeren ser på ulike case eller tilfeller, og sammenligner dem. Casestudier kan være hensiktsmessige i svært mange forskjellige forskningsarbeider, og kan være en praktisk måte å studere et enkelt fenomen eller mer komplekse temaer eller situasjoner på. Denne forskningsstrategien kjennetegnes ved at den kan være svært omfattende og ha et bredt spekter av kilder. I disse studiene brukes rapporter, personlige intervjuer, kommunale planer, planverk og andre sentrale dokumenter. Et annet kjennetegn er at studien ofte tar for seg et fenomen i nåtida og at studien gjennomføres der fenomenet utspiller seg, og det vil derfor være viktig å ta med konteksten som en faktor i studien.

Min studie tar for seg tre case, som i dette tilfellet er kommunene Bø, Nome og Sauherad, som utgjør Midt-Telemarkregionen og inngår i det interkommunale samarbeidet Midt-Telemarkrådet. Her skal erfaringene ved det interkommunale samarbeidet først sees på i hver

¹⁰⁸ JACOBSEN, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand, Høyskoleforl.

enkelt kommune, og deretter sammenlignes. For å få et grunnlag for sammenligning må situasjonen og erfaringene i hver enkelt kommune redegjøres for. Det samme gjøres med situasjonen innen kulturlivet i de tre kommunene. Det blir gjort en deskriptiv framstilling av dagens situasjon i de tre kommunene, for deretter å sammenlignes.

5.2. Kvalitativ metode

I en kvalitativ metode er vi hovedsakelig ute etter mening og innhold, og ikke en tallmessig logikk eller oversikt over bredden og hyppigheten av et tema. Å velge en kvalitativ tilnærming er å velge å gå i dybden og finne en mening med et fenomen eller et tema, men det er flere metoder vi kan bruke for å komme fram til denne informasjonen. Kvalitativ studie kan være så mangt, men i denne studien har jeg valgt hovedsakelig å bruke to sentrale kvalitative metoder; intervju og dokumentanalyse. I dette avsnittet skal jeg se på positive og negative sider ved kvalitativ metode, og dette legger grunnlaget for å forstå de neste avsnittene som går nærmere inn på forberedelse, gjennomføringen og bearbeidingen av datamaterialet.

Den kvalitative forskningsmetoden bygger på hermeneutikken, læren om fortolkning, og fenomenologi, den menneskelige erfaringen, og er en måte å få mening ut av sosiale fenomener på gjennom de involverte aktørene. De kvalitative metodene omfatter innsamling, bearbeiding og analyse av materialet, og materialet kan være alt fra en tekst, en observasjon eller et intervju. For å få mening ut av språket eller de observerte handlingene, trengs det fortolkning og refleksjon. I kvantitativ metode kan man også være ute etter mening og å se sammenhenger, men dette fortolkes ut i fra statistikk eller innsamlet tallmateriale.

Et annet kjennetegn ved den kvalitative metoden, er at man har få informanter, men at man kommer dypere inn i temaet og kan få en større forståelse av det man er ute etter å studere. I min studie er dybde og forståelse sentralt. Jeg er ute etter å få vite mer om de følelsene og den tilknytningen befolkningen har til bygda si, og hvordan en endring av kulturforvaltningen mot å samarbeide interkommunalt, kan komme til å påvirke folk.

En utfordring ved små utvalg vil være validiteten på de slutningene man trekker. Om informantene er et representativt utvalgt for de meningene som florerer i Midt-Telemark kommunene, kan vi ikke vite sikkert og vil derfor være et usikkerhetsmoment for validiteten

og konklusjonen som trekkes. Vi kan heller se momentene informantene legger fram, som *tendenser*, men de ulike informantene kan komme med helt forskjellige svar, og det vil dermed bli et spørsmål om det faktisk er snakk om en tendens eller ikke. Når vi er usikre på om momentene knyttet til dette fenomenet er overførbart til andre situasjoner, tidspunkt eller lignende, ser vi på den eksterne gyldigheten. Den interne gyldigheten er høy ved kvalitative studier fordi man går i dybden og det inngår mange detaljer, og informasjonen blir ikke tatt ut av konteksten.

5.3. Personlig intervju

Personlig intervju er en intervjusituasjon der forsker og informant er ansikt til ansikt. Det er noen viktige fordeler og ulemper som bør nevnes. Som nevnt i redegjørelsen for kjennetegn ved kvalitativ metode, er personlige intervjuer en metode der vi kan skaffe oss mer inngående kunnskap om et fenomen. Det blir også enklere å stille vanskeligere eller mer omfattende spørsmål. Hvis ikke informanten forstår hva forskeren spør om, er det muligheter for oppklaringer. Dette gjelder også hvis forsker er usikker på hvilket budskap informanten prøver å fremme. Denne fleksibiliteten er helt klart en stor fordel for de personlige intervjuene. I noen situasjoner kan det være interessant å se hvordan informanten oppfører seg. Mye kan bli sagt ved kroppsspråk og emosjonell reaksjon, og derfor vil forskeren kunne få mer ut av et personlig intervju enn ved andre metoder. Dette gir også muligheter for å kontrollere hvem som besvarer spørsmålene og hvilken identitet informanten har, og det er mye større sjanse for høy svarprosent.

Det finnes også ulemper knyttet til bruken av personlige intervjuer. For det første må det nevnes at dette kan være en svært omfattende og kostbar forskningsmetode sammenlignet med andre former for datainnsamling. Det kan være tidkrevende å skulle møte mange informanter ansikt til ansikt, og selve intervjuene kan også vise seg å ta tid. Videre kan noen av fordelene ved personlige intervju også ha en negativ side ved seg. Blant annet kan kontakten ansikt til ansikt føre til at informanten ikke ønsker å dele sensitiv informasjon om seg selv. Det kan også hende at forskeren bevisst eller ubevisst påvirker informantens svar. Til sist må det nevnes at forskerens tolkning av svarene ikke nødvendigvis oppfattes slik informanten mente, og dette vil være et problem for validiteten av studien.

5.3.1. Forberedelsesfase

Before anything else, preparation is the key to success.¹⁰⁹

Den amerikansk-skotske vitenskapsmannen og forskeren Alexander Graham Bell skal en gang ha sagt at forberedelse er nøkkelen til suksess. Etter å ha redegjort for tema og utarbeidet en problemstilling, er forberedelse til gjennomføringen av datainnsamlingen avgjørende for om en forsker får noe ut av prosjektet sitt. Jeg valgte å gjennomføre personlige intervjuer og måtte utforme en intervjuguide. Jeg måtte også ta stilling til hvilke eventuelle utfordringer som kunne oppstå og hvordan jeg best kunne stimulere til at informantene ga meg relevant informasjon. Personlige intervjuer og andre kvalitative metoder kan gi mye datamateriale, men det kan være utfordrende å få informantene til å gi den “rette” informasjonen og å gå i dybden på temaer som kan være interessante. Derfor kan jeg si at forberedelse er nøkkelen til suksess også i min studie.

Utvalg

Å få rett informasjon avhenger ikke bare av å stille de riktige spørsmålene, men å stille de aktuelle spørsmålene til rett person. Mitt utvalg består av regionrådssekretæren for Midt-Telemarksamarbeidet, enhetslederne for kultur i de tre Midt-Telemarkkommunene og seks politikere.

Den første informanten jeg ønsket å komme i kontakt med var regionrådssekretæren eller enhetslederen for det interkommunale samarbeid i Midt-Telemark. Bakgrunnen for dette valget bunnet ikke i hans personlige egenskaper eller meninger om temaene mine, men denne personens rolle som administrativt leder i Midt-Telemarkrådet. Dette er en mann i 50-årene, som er bosatt i Nome kommune og har vært ansatt som enhetsleder siden det offisielle samarbeidet i Midt-Telemark ble opprettet på begynnelsen av 2000-tallet. Dette er en person jeg ønsket å komme i kontakt med for å skape et bilde av motivasjonen og erfaringene med Midt-Telemarksamarbeidet, og hvordan de praktiske løsningene for en eventuell utviding av samarbeidet kunne være.

Det neste valget jeg tok, var å komme i kontakt med enhetslederne for kultur i Bø, Nome og Sauherad, og få kunnskap om kulturlivet i de tre kommunene og høre om deres erfaringer. Disse tre personene hadde jeg lite kunnskap om fra tidligere, men ønsket å komme i kontakt med dem på grunn av stillingene deres i de tre kommunene.

¹⁰⁹ Vidsomsord av Alexander Graham Bell

Den siste gruppen besto av seks politikere fra de tre kommunene. For å få et representativt utvalg, bør en forsker komme i kontakt med flere personer, men med rammene og omfanget av denne studien måtte jeg begrense meg. Jeg tok et valg, der jeg plukket ut en posisjons- og en opposisjonspolitiker fra hver kommune. Det var viktig for meg at utvalget skulle vise flere sider av fenomenet, og derfor valgte jeg politikere fra to forskjellige parti og som ikke var i allianse med hverandre. En utfordring var å få aldersspredning i utvalget. Et problem i mange kommunestyre i det ganske land er at gjennomsnittsalderen er høy og det ble derfor heller ikke et stort poeng for meg å variere alderen siden disse tre kommunestyrene har en høy gjennomsnittsalder. Likevel endte jeg med å komme i kontakt med politikere i alderen 35-65 år og fikk en viss spredning.

I Bø komme var jeg i kontakt med en posisjonspolitiker fra Kristelig Folkeparti (Bø KrF), som hadde bakgrunn fra Utvalg for kultur, idrett og miljø, og som vararepresentant i kommunestyret. Den neste politikeren fra Bø var en opposisjonspolitiker fra Fremskrittspartiet (Bø FrP), som har sittet i formannskap, kommunestyre og Utvalg for kultur, idrett og miljø. I Nome kontaktet jeg en Høyrepolitiker (Nome H) i posisjon, som sitter i kommunestyre og formannskap. Opposisjonspolitikeren var en dame fra FrP (Nome FrP) og som sitter i kommunestyre og formannskap, og har hatt sentrale verv innenfor kultursektoren i Telemark fylke. I Sauherad var jeg i kontakt med en opposisjonspolitiker fra Kristelig Folkeparti (Sauherad KrF), som har sittet i kommunestyre og formannskap, og tidligere i diverse utvalg i kommunen. Posisjonspolitikeren i Sauherad var en kvinne fra Arbeiderpartiet (Sauherad AP), og som har vært med i kommunestyret og sittet i diverse utvalg.

Intervjuguide

Jeg utformet en intervjuguide etter å ha redegjort for temaer og hvilke grupper av informanter jeg ønsker å komme i kontakt med. Siden jeg valgte tre forskjellige utvalg med personer med ulik tilknytning til temaene, ble det naturlig for meg å utarbeide tre forskjellige intervjuguider; en for enhetsleder for Midt-Telemarkrådet, en for enhetslederne for kultur og en for møtet med politikerne. Etter å ha satt meg inn i temaene og lest ulike forskningsrapporter som er gjort tidligere, utarbeidet jeg en guide med innledende og avsluttende spørsmål, og to hovedkategorier, der den ene tok for seg kultursektoren og den andre gikk inn på interkommunalt samarbeid. Jeg ønsket at de innledende spørsmålene skulle være av enklere karakter for å skape en relasjon og stimulere til at informanten skulle føle seg tryggere på

situasjonen. Dette håpet jeg kunne føre til at informanten følte seg komfortabel med å snakke om de større og vanskeligere spørsmålene i de to hovedkategoriene. Avslutningsvis åpnet jeg i større grad for at informantene kunne ta styringen og komme med momenter og eventuelle kommentarer som de mente manglet for å synliggjøre temaet. Intervjuene ble gjennomført semistrukturelt eller halvstrukturert, der jeg lot informantene snakke fritt, men at jeg som intervjuer hadde styringen og passet på at vi kom innom alle kategoriene i intervjuguiden.¹¹⁰

5.3.2. Gjennomføringsfase

De personlige intervjuene ble gjennomført på ulike steder ut i fra hva informantene ønsket og hvor det var mest hensiktsmessig for både informant og forsker. Møte med enhetslederne for kultur i Bø og Sauherad, samt enhetslederen for Midt-Telemark rådet ble gjennomført på arbeidsplassene deres. En politiker møtte jeg på kafé og en intervjuet jeg på Skype. Sjefen for kultur- og næringsetaten i Nome og resten av politikerne møtte jeg på Høgskolen i Bø.

Etter at jeg hadde informert om oppgaven, gav informantene samtykke til å siteres og refereres ved navn. De gav også samtykke til lydopptak av intervjuene.

5.3.3. Bearbeidingsfasen

Etter å ha gjennomført intervjuene og fått en stor mengde informasjon spilt inn på opptaker, startet bearbeidingsfasen og prosessen med å transkribere og systematisere. Det ble gjennomført 10 intervjuer på ca en time hver, og all informasjonen som kom fram i intervjuene, skulle skrives ned og jeg bestemte meg for å systematisere informasjonen i en matrise. Til å begynne med ønsket jeg å skrive ned all informasjonen ordrett, men fant fort ut at det måtte skje en form for utvelgelse og at jeg måtte være selektiv i valget av hva som var relevant informasjon og dermed hva jeg ønsket å skrive ned. Når jeg transkriberte og lyttet til opptakene i ettertid, ble jeg oppmerksom på ytterligere momenter, som jeg fant interessante. I en intervjusituasjon kan det være vanskelig å få med seg alle momentene, men siden jeg hadde intervjuene spilt inn, hadde jeg en trygghet i å ha direkte tilgang til det originale

¹¹⁰ Andersen, G., "Kvalitative intervjuundersøkelser", NDLA, mars 2013.

materialet. I tillegg unngikk jeg å miste informasjon ved at jeg ikke klarte å notere alt underveis i intervjuene.

5.3.3.1. Strukturering og analyse

Analysering av kvalitativt datamaterialet kan være en omfattende prosess fordi rådatamengden kan være enorm. Det er derfor viktig å skaffe seg en oversikt over materialet, og det har jeg gjort gjennom å systematisere og kategorisere materialet i en matrise. Det var til stor hjelp for meg å kunne sammenligne informasjonen jeg hadde samlet inn fra hver enkelt informant med hverandre. Kategoriseringene av informasjonen var nyttig for at jeg kunne konsentrere meg om enkelte temaer og ikke favne om alle problemområdene på samme tid. Det skapte en oversikt og et grunnlag for en god analyse, og all irrelevant informasjon ble naturlig luket vekk. Jeg noterte i liten grad underveis i intervjuene og forholdt meg bare til primærkilden min, som var de innspilte intervjuene.

5.3.3.2. Innholdsanalyse

En innholdsanalyse er basert på en antagelse om at det en person sier i et intervju, eller det mennesker gjør når man observerer dem, kan reduseres til et sett færre tema eller kategorier. Det sentrale blir dermed å finne relevante kategorier, og å fylle disse kategoriene med innhold.¹¹¹

En innholdsanalyse går ut på at vi kategoriserer det innsamlede datamaterialet for deretter å få en oversikt og en forutsetning for å kunne sammenligne de ulike enhetene eller intervjuene med hverandre. I min intervjuguide har jeg tatt for meg to hovedkategorier; kultursektoren og interkommunalt samarbeid, men i innholdsanalysen lages det ytterligere kategorier med spesifikke mål om å avdekke likheter og ulikheter. Kategoriene har blitt brutt ned til mindre kategorier, som ser på mer konkrete spørsmål rundt informantenes oppfatning av kultursektoren og interkommunal samarbeid. Kategoriseringen blir et virkemiddel for å se

¹¹¹ JACOBSEN, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand, Høyskoleforl. s. 193

vekselvis på de enkelte delene av fenomenet og helheten i sammenheng, slik en hermeneutisk metode etterstreber.¹¹²

5.3.3.3. Datamaterialets gyldighet og troverdighet

I kvantitative metoder blir det ofte snakk om undersøkelsenes gyldighet og troverdighet, og mange sier at dette er en problemstilling for forskere med kvantitative metoder og at dette ikke er et problemområde for kvalitativ metode.¹¹³ Likevel må vi være kritiske til det innsamlede datamaterialet som er gjort gjennom blant annet personlige intervjuer. Det er ingen garanti for at det innsamlede materialet er valid eller til å stole på, men det betyr ikke nødvendigvis at det blir en kvantitativ logikk. Det betyr heller at jeg som forsker stiller meg kritisk til kvaliteten på datamaterialet og stiller meg spørsmålene; “Har vi fått tak i det vi ønsket å få tak i (intern gyldighet)? Kan vi overføre det vi har funnet, til andre sammenhenger (ekstern gyldighet)? Kan vi stole på data vi har samlet inn (pålitelighet)?”¹¹⁴ Det er viktig å være klar over at det kan bli stilt spørsmål om troverdighet og gyldighet, og i min studie har jeg blant annet brukt flere metoder og flere informanter for å få et bredere grunnlag for en valid og troverdig konklusjon. I tillegg har jeg sett på lignende fenomener i andre kommuner og rapporter som underbygger de ulike momentene jeg har lagt fram i analysen.

5.4. Dokumentanalyse

Ved bruk av dokumentanalyse benytter vi oss av informasjon innhentet av andre. En utfordring vil være å finne ut om vi kan stole på det innsamlede datamaterialet og hvorvidt vi får den faktiske informasjonen vi ønsker. Underveis i en prosess der man gjør et utvalg av kilder, kan det skje et forfall eller bortfall av informasjon, og hvis vi som forskere ikke bruker primærkilder, kan mye viktig informasjon derfor ha gått tapt. Jacobsen (2005) deler inn i tre forfallsfaser;

¹¹² Ibid. s. 185

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid. s. 214

- 1) ikke alt som skjer, blir registrert
- 2) ikke alt som ble registrert, er tilgjengelig
- 3) ikke alt som er tilgjengelig, blir brukt¹¹⁵

Hvis forskeren hadde gjennomført undersøkelsen på egenhånd, kunne fokuset blitt rettet mot det han eller hun faktisk var ute etter å undersøke og kunne unngått å miste informasjon som var viktig for studien. Det er også snakk om førstehånds- og andrehåndskilder i denne sammenhengen. For hvert ledd som tilføyes mellom forskeren og den opprinnelige undersøkelsen eller kilden, til mer informasjon kan gå tapt eller det kan til og med skje en endring av det faktiske budskapet. Kildene kan feiltolkes og tas ut av kontekst, og derfor skifte mening innen materialet når frem til oss. En førstehåndskilde er informasjon fra for eksempel en person som har vært til stede eller deltatt på noe, og kan derfor anses som pålitelig. Et eksempel kan være en person som har vært til stede på et politisk møte eller ved en brann. Likevel må man være klar over at denne personen kan tolke situasjonen annerledes enn det en selv hadde gjort. Andrehåndskilde er for eksempel en person som gjengir informasjon, men som ikke har vært til stede. Jacobsen (2005) sier at “jo lenger bort vi kommer fra førstehåndskilden, desto flere personer har beskrivelsen “gått gjennom”,” og dette kan være en utfordring nettopp fordi hver person siler ut den informasjonen de synes er viktig og fortolker den ut i fra egne forutsetninger.¹¹⁶ Andrehåndskilder blir ikke oppfattet som ugyldige kilder, men det er viktig å være klar over hva det innebærer.

I denne forskningsprosessen har jeg brukt ulike kilder til å supplere hverandre. Personlige intervjuer har vært hovedmetode for innsamling av datamateriale, men for å få et nyansert bilde, har det også vært hensiktsmessig med bruk av ulike type dokumenter. Som Repstad sier: “Særlig ved kvalitative casestudier vil slike sammenlignende drøftinger, der andre forskningsarbeider trekkes inn, gi et bedre grunnlag for å vurdere hvor allment gyldige funnene i ens eget prosjekt er”¹¹⁷. Rapportene som brukes tar utgangspunkt i forskernes eget innsamlingsmateriale og erfaringer. Disse blir brukt til å skape et bredere bilde av situasjonen som skildres i denne studien. I tillegg brukes offentlige dokumenter, som Stortingsmeldinger og kommuneplaner, til å skape en ramme rundt den kommunale forvaltningen. Disse kan gi et

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid. Side 118.

¹¹⁷ REPSTAD, P. (2007) *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*, Oslo, Universitetsforlaget.

inntrykk av satsingsområdene i kommunene og hva forvaltningen og politikerne må forholde seg til. Det vil derfor bli en blanding mellom primær- og sekundærkilder, der den primære kilden er den kilden eller det materialet som ligger hendingen eller fenomenet nærmest i tid og rom.¹¹⁸

Offentlige kilder er i metodeteorien de kildene som er tilgjengelig for alle. Dette kan for eksempel være en Stortingsmelding eller en pressemelding fra en bedrift. Det er viktig å vurdere hvor pålitelig en kilder er, og hvem den er rettet mot. Dette kan være styrende for hvordan dokumentet fremstilles og vi må derfor være oppmerksomme på dette i en dokumentanalyse. I denne delen av studien brukes bare offentlige kilder gjennom ulike rapporter, Stortingsmeldinger og kommuneplaner. Det kan være et problem, å ikke bruke private kilder, for en tendens i de offentlige kildene kan være at den faktiske situasjonen ikke blir vist, men at bilde blir forfinet. Noen av dokumentene som brukes er personlige kilder, mens andre er institusjonelle. En utfordring ved de personlige kildene er at det bare er en person som legger fram sitt syn, men på samme tid vet du hvem avsenderen er. De institusjonelle kildene er forankret i en kollektiv enhet, for eksempel en forening eller organisasjon, men vi kan likevel ikke vite helt sikkert hvem sine meninger som blir synlige i dokumentet.

Jeg har konsentrert meg om forskningslitteratur som omhandler erfaringene rundt interkommunalt samarbeid og kultursektoren, og det har vært viktig for meg å se etter flere uavhengige kilder, som underbygger hverandre eller avkrefter hverandre. Å vise til flere forskningsarbeid er viktig, for en enkelt forsker kan være farget eller ha en spesiell oppfatning av fenomenet på forhånd. Videre har offentlige rapporter og Stortingsmeldinger vært sentralt. Disse kildene har jeg ansett som troverdige, og mye av det som blir tatt opp er viktig for å se kommuneforvaltningens situasjon i dag og hvor den er på vei. Den siste hovedgruppen av dokumenter jeg har sett på, er offentlige dokumenter utarbeidet av kommunene. Jeg har brukt kommunedelplaner og handlingsplaner, som er relevante fordi de er utarbeidet lokalt i de tre Midt-Telemark kommunene og godkjent av det politiske livet. Det vil selvfølgelig være av betydning hvem som har sittet i arbeidsgruppene for utarbeidelsen av planene og hvem byråkrater som til slutt har skrevet dem, men gjennom et vedtak i det enkelte kommunestyret, er planen av generell relevans og ikke som en enkeltpersons foretak.

¹¹⁸ KJELDSTADLI, K. (1999) *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget*, Oslo, Universitetsforlaget. Side 177-178.

5.5. Etske problemstillinger og min rolle som forsker

Å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse har noen etiske problemstillinger ved seg, som er viktig å reflektere over før forskeren går i gang med arbeidet. I min studie brukes personlige intervjuer som metode, og jeg er i direkte kontakt med enkeltpersoners offentlige og private sfære. I intervjuene med enhetsledere for kultur i de tre kommunene og enhetslederen for Midt-Telemarkrådet, gjør jeg et innbrudd i den offentlige sfære eller det jobben deres handler om. I møtet med politikerne trår jeg inn i deres private sfære for å se på hvilke politiske meninger de har og hvilke personlige erfaringer de har knyttet til hjemkommunen sin. Det å studere andre mennesker kan by på noen etiske dilemma, som jeg skal se på i det følgende. Jeg peker også på min rolle som forsker og hva jeg må forholde meg til i studien.

Det kan være vanskelig å vite hvilke etiske hensyn man skal ta. Grunnen til dette er at de etiske problemstillingene varierer i de ulike studiene som skal gjennomføres. Det har blitt vektlagt gjennom konsekvenslogikk at gevinsten av forskningen skal vurderes opp mot problemene det kan føre til for de involverte personene.¹¹⁹ Likevel viser Jacobsen (2005) til tre grunnleggende krav som har gjort seg gjeldende i norsk forskningsetikk, og dette knytter seg til forholdet mellom forskeren selv og de forskeren studerer;

- Informert samtykke
- Krav på privatliv
- Krav på å bli korrekt gjengitt¹²⁰

I mine casestudier, er jeg ute etter å komme i kontakt med et utvalg politikere og byråkrater, og bruke deres kunnskap og erfaringer. Et grunnleggende prinsipp er at denne informasjonen skal innhentes av informanter som har gitt sitt samtykke. Samtykket bør være forankret i at informanten har nok kunnskap og forståelse om hva studien dreier seg om og hva informasjonen skal brukes til. Dette kan være et dilemma i noen situasjoner, for eksempel ved at informanten tilpasser svarene eller handlingene sine. En måte å løse dette på, er å finne en gylden middelvei, der informanten får tilstrekkelig informasjon. For denne studien så ikke jeg dette som et stort problem. Jeg var ute etter erfaringer og personlige oppfatninger av interkommunalt samarbeid og kultursektoren i de tre kommunene, og så det heller som en

¹¹⁹ JACOBSEN, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand, Høyskoleforl.

¹²⁰ Ibid. s. 45

fordel å vite mer om prosjektet for å kunne gjøre seg opp en mening om temaet og samarbeide på kulturfeltet i de tre kommunene. Jeg presenterte ikke en hypotese, men la opp til et relativt åpent intervju, der informantene kunne være med og vise vei og problematisere temaet.

Informantenes krav på privatliv kan også være en utfordring. Det kan være sensitiv informasjon forskeren er ute etter og det kan være interessant å sammenligne de enkelte fenomenene med hverandre ut i fra særtrekk ved personene. En utfordring vil derfor være hvordan forskeren forholder seg til informantenes ønske om anonymitet og hvordan forskeren kan forhindre at enkeltpersoner blir identifiserbare. Et krav i Norge for å sikre informantenes opplysninger, er at forskere i enkelttilfeller må søke tillatelse fra Datatilsynet om lagring av opplysninger på data. Hvis dataene ikke skal være anonyme må det alltid søkes om konsesjon;

Ikke-anonymitet oppstår når det er mulig å koble navn med andre opplysninger via en datamaskin.¹²¹

I møte med både informantene i den offentlige sfæren og den private, fikk jeg samtykke og muligheten til å operere offentlig med det innsamlede datamaterialet. Det ble påpekt, som det siste punktet i Jacobsens (2005) oversikt over de grunnleggende etiske problemstillingene uttrykker, at de krevde at informasjonen ble korrekt gjengitt. Informantene ønsket derfor en gjennomlesning av personlige sitater hvis det ble aktuelt å bruke i oppgaven.

Det er også andre problemstillinger jeg har sett på i forhold til denne studien. I innledningskapitlet redegjorde jeg for min motivasjon og rolle som lokalpolitiker i Bø kommune. En utfordring for meg har derfor vært å behandle de tre kommunene likt. Et tradisjonelt ideal som forsker, har vært å tilnærme seg et fenomen objektivt, men i senere tid har det blitt vanlig å erkjenne og innse sin subjektivitet. Det er vanskelig for en forsker å legge sine erfaringer og kjennskap til fenomenet til side, derfor har det heller blitt fokusert på at man må være bevisst sin rolle. Denne erkjennelsen har blitt mitt sterkeste motstykke mot å opptre partisk eller upartisk i forhold til de tre kommunene jeg har kjennskap til fra tidligere. Jeg har også vært oppmerksom på min rolle som fremmer av kommunenes eller politikernes sak. "Forskerens ansvar skal være å søke kunnskap, hva kunnskapen ble brukt til var ikke relevant."¹²² Forskeren skal kunne hente sentral informasjon og kunnskap uten at dette skal farges på bakgrunn av hva informasjonen skal brukes til.

¹²¹ Ibid. s. 49

¹²² Ibid. s. 53

Å gjennomføre personlige intervjuer kan være en utfordrende seanse, der min rolle som forsker settes på prøve. Sosiologen Pål Repstad (2007) bruker begrepet *forskningseffekt* og forklarer dette med at forskerens oppførsel og væremåte, kan være av innvirkning på informantens svar. I tillegg legges det vekt på mine og informantens særtrekk som personer, for eksempel alder, kjønn, talemåte og bakgrunn.¹²³ Dette kan både være utfordrende i forhold til hvilke holdninger og oppfatninger informanten har av meg som person, og i forhold til hvordan spørsmålene er lagt opp og “fremføres”, og deretter hvordan informanten besvarer spørsmålene i intervjusituasjonen. Som intervjuer har man mye makt og måten et spørsmål stilles på, kan være avgjørende for hvilket svar informanten gir.

Å velge case der hjemkommunen inngår, byr som jeg nevnte ovenfor, på utfordringer. En sak er at informanten skaper seg et bilde av meg som person og intervjuer ved første møte, men i dette tilfellet har forsker og informant en visst kjennskap til hverandre fra før. Jeg har ikke personlige forhold til informantene, men har vært politisk aktiv tidligere, og derfor vært i kontakt med dem på et rent profesjonelt nivå. Siden jeg tar for meg en komparativ case med tre kommuner, er det viktig å være oppmerksom på at ikke min hjemkommune skal særbehandles verken i positiv eller negativ retning. Dette er noen av momentene som gjør det viktig for forskeren å være kritisk og reflektere over egen rolle før han eller hun tar fatt på studien.

¹²³ REPSTAD, P. (2007) *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*, Oslo, Universitetsforlaget.

6. Analyse

Å drive kultur på lokalt nivå kan være knyttet til stor personlig interesse og engasjement, og vekke sterke følelser. På lokalt nivå er det ofte et kjennetegn at det er noen få frivillige personer eller såkalte ildsjeler, som er selve drivkraften i arbeidet med kultur. På grunn av dette, kan det være varierende kulturtilbud kommune imellom, og kulturlivet er i stadig endring. Kommunene i Midt-Telemark gir et bilde av mangfoldet på kulturfeltet i tre distriktskommuner, og gir oss inntrykk av ulikhetene som finnes. Bø, Nome og Sauherad er tilsynelatende like for mange, men etter å ha kommet nærmere inn på kulturplaner, organiseringen av den lokale kulturforvaltningen og sentrale politikere i de tre kommunene, kan man se hvor forskjellig tilnærmingen til kultur kan være. De tre kommunene inngår i dag i et interkommunalt samarbeid med Midt-Telemarkrådet som koordinerende organ, og kan derfor sies å ha tilrettelagte forhold for et eventuelt samarbeid på kultursektoren. I dette kapittelet vurderes mulighetene og utfordringene ved et samarbeid på kultursektoren, og Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad brukes for å synliggjøre disse momentene. Noen av momentene som legges fram kan knyttes til interkommunalt samarbeid på generell basis, mens noe kan vise seg å være spesifikke for denne regionen. Kapittelet legges opp med utgangspunkt i Sanda og Lies fem utfordringer¹²⁴, som er skissert i avsnitt 4.4. Jeg har slått sammen noen av utfordringene Sanda og Lie viser, og lagt til en ekstra kategori:

- Forskjellig organisering av kulturforvaltningen i kommunene
- Forskjellig økonomi og muligheter for å løse oppgaver i kommunene
- Forskjellige behov i befolkningen
- Fysiske og mentale avstander
- Forskjellig politikk

Selv om jeg har valgt å kategorisere mulighetene og utfordringene ved et eventuelt interkommunalt samarbeid på kultursektoren, vil mange av momentene ovenfor, gripe inn i hverandre.

¹²⁴ SANDA, K. G. & LIE, K. (2003) *Samarbeid med god glid!: forslag til styringsprinsipper og praktiske budsjett rutiner for kommuner og interkommunale samarbeidstiltak i Midt-Telemark*, Bø, Telemarksforskning. Side 18.

6.1. Forskjellig organisering av kulturforvaltningen i kommunene

Kulturforvaltningen eller kultursektoren i de tre kommunene Bø, Nome og Sauherad er organisert ulikt, og kan derfor være med å skape utfordringer ved et eventuelt samarbeid på kultursektoren. Bø kommune har organisert kultur som en egen enhet eller sektor, og har en enhetsleder som bare konsentrerer seg om kultur og fritid. Bø har en utvalgsstruktur, der kultur inngår i Utvalg for kultur, idrett og miljø. Dette betyr at kulturfeltet er prioritert og har hovedfokus i dette utvalget.

Nome kommune har organisert kultur og næring under samme felles etat, og sjefen for kultur, er derfor også sjef for næring. Dette har sine positive og negative sider, som er skissert i avsnitt 2.2. Satsingen i Nome på kultur og næring, som to sider av samme sak, er ulikt fra de to andre kommunene i Midt-Telemark. Dette kan gjøre et samarbeid eller forening av de tre kulturenhetene problematisk. Videre har Nome delt alle fagområdene inn under to hovedutvalg; Oppvekst og omsorgsutvalget, og Utviklingsutvalget, der sistnevnte favner om saker som omhandler kultur og fritid.

Sauherad kommune skiller seg fra de to andre kommunene ved at de ikke har en enhetsleder for kultur i hel fast stilling. Enhetslederen fungerer som både enhetsleder for kultur og kulturskolesjef, og har derfor ikke like mye rom for å være en aktiv aktør i utviklingen av kulturenheten i kommunen.¹²⁵ Hovedutvalget for Oppvekst og Omsorg har ansvaret for saker som handler om kultur og fritid.

Bø, Nome og Sauherad har organisert administrasjonen og de politiske utvalgene i kommunene ulikt fra hverandre, og det kan derfor være utfordrende å forene kulturenhetene i Midt-Telemark i en felles interkommunal kulturenhet. Kommunene er organisert ulikt ved at politikerne i kommunene har valgt å prioritere kulturfeltet som et eget ansvarsområde for den lokale forvaltningen, eller ved at kultur er likeverdig med et annet område i kommunen, slik kultur og næring er i Nome. Den andre ulikheten knyttes til utvalgsstrukturen og fokuset på kultur når pengene skal deles ut. Alle tre kommunene har tilskuddsordninger og gir penger til kulturaktiviteter og prosjekter, men når utvalgene favner om andre samfunnsområder enn kultur, kan det i følge enhetslederne for kultur, og politikerne i de tre kommunene, ofte bli en nedprioritering av kulturfeltet.

¹²⁵ Intervju med Hilda Sørum 2013

Selv om kommunene i Midt-Telemark har ulik politisk og administrativ organisering, kan det være mulig å samarbeide og skape en felles kulturenhet. Når kommunene velger å se på samarbeid, er det en forutsetning at kommunene er villige til å endre dagens struktur og organisering. Erfaringene fra Midt-Telemarkrådet har vist at det å slå sammen forskjellige fagenheter i Midt-Telemark, er fullt mulig og kan gi positive resultat. Eksempler på dette er omorganiseringen de tre kommunene har gjennomgått for å slå sammen blant annet barnevernstjenesten i en felles enhet. Det har blitt skapt et sterkt og robust fagmiljø, og en kostnadseffektiv organisering.¹²⁶

6.2. Forskjellig økonomi og muligheter for å løse oppgaver i kommunene

De økonomiske forutsetningene i Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad kan ikke sies å være ideelle. Politikerne og enhetslederne for kultur i Bø og Sauherad gir spesielt uttrykk for at det er en dårlig økonomisk situasjonen i kommunen, og at det derfor kan være problematisk å skulle prioritere oppgaver som ikke er lovpålagte eller av umiddelbar nødvendighet. Det pekes hele veien på viktigheten av kultursektoren, men når avgjørelsene og prioriteringene skal tas, har man sett at beslutningene ikke alltid er til fordel for kultursektoren. Dette har i særlig grad preget situasjonen i Sauherad. Her er kultursektoren strammet inn til et helt grunnleggende nivå, og feltet får ikke den prioriteringen politikerne og enhetslederen for kultur ønsker seg. Sauherad har gått inn og ut av ROBEK-listen, og dette sier mye om situasjonen som har preget kommunen om lag de siste ti årene. ROBEK er en liste over fylkeskommuner og kommuner som er i økonomisk ubalanse, og som derfor må ha godkjenning fra Kommunal- og regionaldepartementet for å kunne inngå langsiktige leieavtaler og for å ta opp lån.¹²⁷ Det har ikke vært rom for investeringer ut over de lovpålagte oppgavene og de helt nødvendige investeringene. Enhetsledern for kultur, Hilda Sørum, peker likevel på at den økonomiske situasjonen i noen grad har bedret seg den siste tiden.¹²⁸

I Bø har situasjonen sett noe lysere ut for kultursektoren. Det har blitt vist en sterk vilje til å prioritere enheten for kultur, og drive en aktiv utvikling av kommunen gjennom satsing på ulike deler av kulturlivet. Bø kan nok tenkes å være i en særstilling på grunn av Høgskolen i

¹²⁶ Intervju med Erling Rønnekleiv 2013

¹²⁷ Schiong, A.M., (2012) "Interkommunalt samarbeid", Kommunal- og regionaldepartementet. April 2013.

¹²⁸ Intervju med Hilda Sørum 2013

Telemark, og det skolen bringer med seg, men politikerne har stadig tatt avgjørelser til fordel for kultursektoren. Et eksempel på dette er byggingen av Gullbring kulturanlegg, som er en av hovedutgiftspostene i kulturbudsjettet til Bø kommune. Dette er en arena som også har blitt sett i regionalt perspektiv.

Det satses i stor grad på kultur i Nome kommune og etaten som favner om kultur, har flere ansatte som daglig arbeider med spørsmål knyttet til kulturfeltet. Politikerne i Nome fokuserer særlig på kulturaktiviteter for barn og unge, men har også de siste årene sett verdien av kultur og næring, og krysningspunktet mellom dem, som viktig. Dette gjør at Nome setter store ressurser inn i etaten som omfavner kultur, men at kultur samtidig deler fokus med et annet viktig samfunnsområde i kommunen.

Resonnementene ovenfor gir et inntrykk av at den økonomiske situasjonen i Bø, Nome og Sauherad er noe ulik, men dette betyr ikke nødvendigvis at et samarbeid ikke er mulig. Nome skiller seg ut ved at de har en omfattende etat for kultur og næring, og i intervjuene gis det uttrykk for at et samarbeid ikke er avgjørende for et levende kulturliv i kommunen. Dette gjelder også Bø kommune, som allerede har mange av de tilbudene som befolkningen ønsker seg. Likevel peker flere av informantene i de tre kommunene på at det å samarbeide kan føre til at den økonomiske situasjonen ikke trenger å sette en stopper for et mer mangfoldig tilbud i regionen.¹²⁹ Som Gunnerud Jørgensen fra Nome Høyre uttaler, er ikke økonomi en viktig faktor for å samarbeide, men det kan være med å gjøre at personene som ellers faller utenfor de “vanlige” aktivitetene, kan få et tilbud. Det understrekes også av en politiker i Bø kommune at det er kvaliteten på tilbudet som gjør at han er villig til å reise ut av bygda for å drive med en aktivitet, og at samarbeid derfor kan være en fordel.¹³⁰

Det kan se ut som et samarbeid ikke er avgjørende for kulturlivet i Midt-Telemark, men at det kan være med å skape et berede tilbud av høyere kvalitet. Høyrepolitikerer i Nome, Hans Gunnerud Jørgensen, viser til at et samarbeid kan være med å legge til rette for de som faller utenfor de tradisjonelle kulturtilbudene i kommunen. Fremskrittsparti politikerne i Nome, Gry Anette Rekanes Amundsen, gir klart uttrykk for ønsket om å utvide samarbeidet i Midt-Telemark på blant annet kulturfeltet. Rekanes Amundsen (Nome FrP) legger spesielt vekt på at samarbeid kan styrke regionens posisjon utad, og skape en attraktiv region.¹³¹ Selv om

¹²⁹ Intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013

¹³⁰ Intervju med Asle Bø 2013

¹³¹ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

økonomien i Bø kommune over mange år har vært anstrengt og kommunen tidligere har vært på ROBEK-lista, har politikerne prioritert kultursektoren. De to politikerne jeg intervjuet fra Bø, Aasgrav (Bø FrP) og Bø (Bø KrF), ser noe ulikt på mulighetene ved et samarbeid på kulturfeltet.¹³² Asle Bø (Bø KrF) nevner blant annet at det kan være en fordel å samle seg i større enheter, for å skape bedre kvalitet på tilbudene. Ole Morten Aasgrav (Bø FrP) ytrer sterk skepsis til at interkommunale samarbeid vil føre til økonomiske innsparinger, og viser til andre samarbeidsprosjekter mellom disse tre kommunene. Likevel peker Aasgrav (Bø FrP) på at det i framtida kan bli aktuelt eller tvinge seg fram behov for samarbeid på flere felt enn i dag.¹³³ Politikerne i Sauherad har pekt på at den økonomiske situasjonen har ført til at kultursektoren har blitt nedprioritert, eller som Mari Anne Jensseter (Sauherad AP) uttrykte, at kultur har blitt en salderingspost.¹³⁴ Jensseter (Sauherad AP) og Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) peker også på at befolkningen i kommunen i stor grad benytter kulturtilbudene i nabokommunene Notodden, Bø og Nome.¹³⁵ Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) sier samtidig at han ikke er fremmed for tanken om et tettere samarbeid i framtida, og at det for noen kan virke som et alternativ til kommunesammenslåing.¹³⁶

6.3. Forskjellige behov i befolkningen

Bø, Nome og Sauherad er tre distriktskommuner, som ligger sentralt i Telemark. Bø og Sauherad er to landbrukskommuner, som har mye til felles. Det kan også sies at Lunde, som er en del av Nome kommune i dag, har mange likhetstrekk med Bø og Sauherad. Ulefoss som er en annen del av Nome, har industrifortid og har derfor en annen bakgrunn. Likevel er nok behovene i de tre kommunene i stor grad like. Som bygdeforsker Reidar Almås peker på, er befolkningen i dag i mindre grad knyttet til landbruket og industrien, og arbeider mer med tjenesteyting.¹³⁷ Dette gjør kommunene mer like i dag enn tidligere, men på samme tid kan man se at de tre kommunene har ulik historie og fortellingene om “stedet” er av ulik karakter.

¹³² Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, Intervju med Asle Bø 2013

¹³³ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013

¹³⁴ Intervju med Mari Anne Jensseter 2013

¹³⁵ Ibid, Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ BRINGSLID, M. B. (2012) *Bygdeutviklingas paradoks*, Oslo, Scandinavian Academic Press.

Likevel har det vist seg at mange har fått dekket de behovene hjemkommunen ikke tilbyr på kulturfeltet, i en av de omkringliggende kommunene. Politikerne i Sauherad peker på at de drar til Bø for å se kino. Foreldre med unger som ønsker å lære ballett, reiser til Skien. Bøheringer drar til Evjubygdetun i Sauherad eller spiller golf i Nome. Som man forstår, er behovene i befolkningen i stor grad individuelle og varierende, og det kan være vanskelig å peke på noen få konkrete eksempler. En mulighet ved å samarbeide interkommunalt er at tilbudene kan bli flere og mer mangfoldig, og det kan bli enklere for befolkningen i de tre kommunene og delta.

6.4. Fysiske og mentale avstander

Det finnes flere positive sider ved å samarbeide med kommuner som ligger nærme hverandre. De fysiske avstandene er korte og kommunene kan nyte godt av tjenestene som befinner seg i de omkringliggende kommunene, og det kan deles på kostnadene, men er det så enkelt? Det finnes mange utfordringer og sperrer som må gjøres rede for. Jeg kaller det sperrer, og ser i denne sammenhengen for meg både de fysiske og mentale sperrene kommunen og befolkningen har. I kapittel 4.1. tok jeg for meg definisjonen av et sted, og pekte på to viktige aspekter som blant annet Relph har utdypet.¹³⁸ Hvis man isolert sett ser på de materielle eller fysiske grensene ved et sted, forstår man at det er muligheter for endring. Det sosiokulturelle aspektet derimot, blir pekt på som noe mer komplekst. Her trekker Relph fram betydningene av erfaringene og den forankringen eller identifikasjonen til et sted, som enkeltindividene har.

De fysiske avstandene blir ikke sett på som et stort problem blant det utvalget av politikere jeg har vært i kontakt med i denne studien. For å skape et bilde av de fysiske avstandene i Midt-Telemark kan det neves at den lengste avstanden fra et sentrum til et annet, er mellom Bø og Ulefoss, der det er så vidt i overkant av to mil, altså rundt 20 minutters kjøretur med bil. Informantene har argumentert for at de fysiske avstandene ikke blir sett på som et hinder så lenge aktiviteten eller arrangementet de ønsker å være med på er av god kvalitet. Det har vært en gjennomgående enighet om at så lenge den alternative aktiviteten i nabokommunen er av bedre kvalitet eller har et bedre miljø, vil avstanden være ubetydelig. Vi kan trekke en rask

¹³⁸ HAGUE, C. & JENKINS, P. (2005) *Place identity, participation and planning*, London, Routledge.

konklusjon om at avstander ikke blir sett på som et hinder i dag i denne regionen. Kristelig folkeparti politiker Asle Bø som er bosatt i Bø kommune uttalte at

Ja, altså, det e klart at hvis du e interessert i en ting og brenner for noko, så e ikkje ei og ei halv mil noe å bry seg om, tenker eg. Det e det ikkje. Så for min del trur eg ikkje det hadde hatt så mykje å sei med tanke på det interkommunale samarbeidet.¹³⁹

Bø (Bø KrF) forteller videre at han er aktiv i pistolmiljøet i Midt-Telemark, men har valgt å drive med dette på Ulefoss, fordi pistolklubben der er, etter hans mening, bedre enn i de andre kommunene rundt bostedet sitt. Et annet eksempel Bø nevner, er skiløypene på Grønncjær, som er et skianlegg i Notodden kommune. Hvis løypene ikke er gode nok i Bø en vinter, kjører både han og andre til løypene på Grønncjær. Dette underbygges også av Sauheradpolitikeren Mari Anne Jensseter (Sauherad AP) som sier at hvis ikke tilbudet finnes i Sauherad kommune, nøler ikke Sauheradingene med å kjøre til Bø, Notodden eller Ulefoss.¹⁴⁰ Gullbring kulturanlegg har vært et kjent møtested for hele regionen og viser hvordan befolkningen i nabokommunene ikke har hatt problemer med å bruke de aktivitetene som finnes på kulturanlegget i Bø. Men hva er da utfordringene? Er det de mentale sperrene som gjør seg gjeldende?

Med begrepet mentale avstander eller sperrer mener jeg i denne sammenhengen den tankemessige og følelsesmessige utfordringen det kan være å drive kulturell aktivitet utenfor hjemstedet eller bygda si. Midt-Telemarksamarbeidet er i dag organisert slik at de ulike sektorene som det samarbeides om, er plassert og delt ut over kommunesentrene i de tre kommunene. Brann- og redningstjenesten har hovedsetet på Ulefoss, landbrukskontoret i Sauherad og næringsutviklingstjenesten i Bø. .

Oppfatningene av mulighetene for et samarbeid som en del av Midt-Telemarkrådet kan virke noe ulikt politikerne i mellom og vi kan se en tendens til at utfordringene med de mentale grensene eller mentale sperrene ofte ligger hos de personene som er født og oppvokst i bygda. Det er en konklusjon trukket av de “innfødte” politikerne selv, og de sier at det kan være utfordrende for den som er født og oppvokst i Bø, Nome eller Sauherad å reise til nabokommunen for å drive med aktiviteter.¹⁴¹ Kulturhistorikeren og forskeren Ulrike Spring har argumentert for at de personene med røtter på et sted, ofte har sterkere stedsidentitet, og

¹³⁹ Intervju med Asle Bø 2013

¹⁴⁰ Intervju med Mary Ann Jensseter 2013

¹⁴¹ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, intervju med Alf Rose Sørngaarden 2013

dermed tilknytning og følelse av tilhørighet til stedet enn andre kan ha.¹⁴² Dette kan i neste omgang føre til at disse individene har vanskeligheter med å utvide sitt “sted” og dermed endre fortellingen sin og tilknytningen til stedet. På samme tid argumenteres det fra alle politikerne i utvalget, om at befolkningen i deres kommune av og til reiser over kommunegrensene for å benytte seg av et tilbud eller en aktivitet som ikke finnes på hjemstedet sitt. Kvaliteten og miljøet er avgjørende for hvor de ønsker å drive med den enkelte aktiviteten, men hvis noe nytt skal komme til eller det skal opprettes et nytt tilbud, da er det viktig at det befinner seg innenfor “riktig” kommunegrense. Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) ser på det som en fordel å samarbeide, men peker på de utfordringene som finnes.

Eg trur heilt klart at det vil være, hvis ein tenker seg, eg meiner jo ein kanskje bør tenke enda større enn dagens Midt-Telemarkssamarbeid, men der har ein jo eit åpenbart felles, ein nokså lik kulturbakgrunn, men samtidig så har ein noe kulturelle sperrer, litt sånn lokal alla svenske-vitsing om hverandre. Så eg trur absolutt det e psykiske sperrer på det, men det trur eg bare må jobbe systematisk med å vise fordelene og det må jo ikkje være sånn at ein må avgjarde for alt muleg...¹⁴³

De mentale sperrene Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) skisserer her, er nok en av de største utfordringene ved å skulle samarbeide. At det stadig er en form for konkurranse mellom kommunene og lokalsamfunna, gjør at det kan være vanskelig å få befolkningen på de ulike stedene til å trekke i samme retning og ikke fortsette striden som kan ha funnet sted over mange tiår. Noen av de grunnleggende forutsetningene for å lykkes med interkommunalt samarbeid, er i følge Karl Gunnar Sanda (2001) ved Telemarksforskning-Bø, at man må:

- bli enige om en visjon for samarbeidet som løsningsalternativ – en viljeserklæring
- bygg regionale holdninger gjennom bevisstgjøring og informasjon
- sørge for god forankring dypt ned i organisasjonene for det enkelte samarbeidstiltaket¹⁴⁴

Dette er bare et utvalg av de indre og ytre forutsetningene Sanda (2001) gjør rede for at er viktig for å lykkes med et interkommunalt samarbeid. De andre faktorene går mer på praktisk gjennomføring og organisering av samarbeidet. Det som skisseres her er de mentale

¹⁴² SPRING, U. (2001) Identitetens ambivalens i Nordlit nr 10. *Universitetet i Tromsø*.

¹⁴³ Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

¹⁴⁴ SANDA, K. G. (2001) *Hvordan lykkes med interkommunalt samarbeid?*, Bø, Telemarksforskning. Side 5.

utfordringene eller mentale sperrere kommuner kan komme opp i når det interkommunale samarbeidet skal inngås. Det er viktig å kunne forankre samarbeidet i felles mål og oppfatning av hva samarbeidet skal føre til for de gjeldende kommunene, eller for øvrige samarbeidspartnere. Det er ingen tvil om at det noen ganger kan være utfordrende å finne en felles visjon eller felles mål med nabobygda eller kommunen som man tidligere har hatt et slags konkurranseforhold til. Det er derfor viktig å arbeide med holdninger, og som flere av politikerne jeg har vært i kontakt med sier, det må skje en modningsprosess før Bø, Sauherad og Nome er klar for et ytterligere samarbeid eller til slutt en mulig kommunesammenslåing.¹⁴⁵ Som Rekanes Amundsen (Nome FrP) sier; “kommunegrensene kunne nok kanskje blitt viska ut og blitt tegna på nytt.”¹⁴⁶ Sitatet er tatt ut av kontekst, men er et uttrykk for hvordan Rekanes Amundsen (Nom FrP) og flere av de andre politikerne jeg har vært i kontakt med, argumenterer for at kommunegrensene i Midt-Telemark er utdatert og burde vært revidert. Hun peker på at det på 1960-tallet ble gjort en sammenslåing av kommunene Lunde og Holla, som i dag er lite hensiktsmessig for innbyggerne i Nome. Det var en tid med blant annet en annen infrastruktur og levevei, og i dag har ikke disse grensene noe for seg, ifølge Rekanes Amundsen (Nome FrP).

Det samme argumenterer Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) for i sin kommune. Sauherad er en kommune med flere små kommunesenter, som har hatt blant annet skole og idrettsanlegg hver for seg, men det har den siste tiden vært en debatt omhandlende skolestrukturen i kommunen. Det har vært en kamp for å opprettholde småskolene med bakgrunn i at dette er samlingspunkter for befolkningen på de små stedene eller i krinsene. Det å opprettholde samlingspunktene eller møtestedene nær seg, har vært viktig for noen. Det har ifølge motstanderne av sentralisering av skolene i Sauherad, blitt argumentert for, at uten disse arena vil den lokale tilknytningen og identiteten forsvinne. Jensseter (Sauherad AP) uttrykket følgende om situasjonen:

Ja, for det e rart med det, eltså ein skule, det e der ein samler seg da i forskjellige... om det e juletefester eller andre sammenkomster i forhold til skulen. Gjerne blir det bruka til basarer og forskjellig, så det e jo ein samlingsplass som på sett og vis blir litt borte da siden skuleelvene e borte, så e det ein del i forhold til det som blir borte og da e det ikkje så mykje bruka. Da må det være nokon som e flinke til å trå til, og det frivillige igjen.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013, intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013, intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, intervju med Hans Gunnerud Jørgensen

¹⁴⁶ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁴⁷ Intervju med Mary Ann Jensseter 2013

Det er uenigheter om hvorvidt disse momentene Jensseter (Sauherad AP) synliggjør her, faktisk vil være aktuelle hvis erfaringene fra skolestrukturdebatten i Sauherad skal overføres til mulighetene for interkommunalt samarbeid. Politikerne tror det ligger noe i det hvis vi ser for oss hvordan kommunesentrene ville blitt hvis alle kulturaktivitetene og tilbuda ville ligget utenfor kommunen. Saken er likevel ikke nødvendigvis at all kulturell aktivitet skal finnes i ett tettsted eller det ene kommunesenteret. Det er mulig å spre aktivitetene utover i de tre kommunene og ikke sette i gang omtrent like aktiviteter i hver lille krok av Midt-Telemark. Jensseter (Sauherad AP) sier at det bør ikke være selvsagt at Bø skal romme all kulturell virksomhet bare fordi Gullbring kulturanlegg fikk bevilgninger fra staten for å være et regionalt kultursenter. Politikerne jeg har vært i kontakt med er nok litt skeptiske til at alt skal finnes på et sted, men Ole Morten Aasgrav (Bø FrP) poengterte at Bø er det naturlige kulturelle sentrum i Midt-Telemark på grunn av Gullbring. Samtidig sier han at Ulefoss, som er en del av Nome kommune, også har opparbeidet seg et kulturelt sentrum, og vil være en utfordrer til Bø som regionscenter.¹⁴⁸ Her kan vi tydelig skimte noen av problemene ved en eventuell utviding av Midt-Telemarksamarbeidet.

Jeg tror man skal være forsiktig med å skulle peke ut et regionscenter i Midt-Telemark når man er i samtale med befolkningen og politikere i de tre kommunene, og man skal være klar over hva samarbeidet faktisk innebærer. Det er sterke følelser og en tilknytning til bygda som kan være med å ødelegge et eventuelt samarbeid hvis man ikke trår varsomt, og går inn med like mål eller i hvert fall en visjon som strekker seg ut over “meg og mitt”. Noe av utfordringen med samarbeid over grenser, kan være at subjektene eller individene har utviklet en sterk identitetsfølelse knyttet til et sted, slik Jørgensen og Stedman har beskrevet.¹⁴⁹ Denne tilknytningen kan være en viktig del av en persons oppfatning av seg selv og hva han eller hun identifiserer seg med. Hvis stedet endrer seg eller blir en del av noe annet, kan det by på utfordringer. Likevel kan identiteten, som Stuart Hall påpeker, bestå av mange forskjellige fragmenter eller fortellinger, og dette åpner for at et individ kan identifiserer seg med blant annet ulike aktiviteter, steder eller grupper på samme tid.¹⁵⁰ Dette betyr at en person kan ha en identitet knyttet til hjemstedet, men på samme tid kan han eller hun føle tilhørighet til hele regionen eller aktiviteter som foregår utenfor kommunens grenser. Tilknytningspunktene man

¹⁴⁸ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013

¹⁴⁹ JØRGENSEN, B. O. S., RICHARD (2001) Sense of place as an attitude. *Journal of Environmental psychology*, nr 21,.

¹⁵⁰ HALL, S. & DU GAY, P. (1996) *Questions of Cultural Identity*, SAGE Publications.

identifiserer seg med er subjektive i den forstand at det handler om hva eller hvor man selv føler tilhørighet, men hvordan andre mennesker ser deg, kan også være av betydning for konstruksjonen av individets identitet.

6.4.1. Stedsidentitet og lokal tilhørighet

Den stadige globaliseringen som preger verden i dag, har vært med å skape et behov for å dyrke det lokale og skape nye fellesskap, og dermed tilhørighet. Som sosiologen og globaliseringsteoretikeren Roland Robertson forklarer gjennom begrepet “glokalisering”, er ikke globalisering ensrettet. Det handler derimot om at lokal kultur blir påvirket og tar opp i seg internasjonal kultur, men at den på samme tid beholder mye av det lokalt særegne. I Midt-Telemark har det vist seg å være et ønske om å synliggjøre det særegne for bygda og styrke den lokale identiteten. Sauherad er et eksempel på en kommune, der de lokale sentraliseringsprosessene er i gang på grunn av debatten om skolestrukturen i kommunen. Befolkningen på de små tettstedene i bygda har mobilisert seg for å prøve å forhindre sentralisering og det som blant annet Jensseter (Sauherad Ap) frykter vil føre til en utdøing av det lokale folkelivet som har floreret gjennom mange år.¹⁵¹ Om det er en klar og definert frykt for å miste særpreget og tilknytningen til bygda si, varierer nok i stor grad fra person til person, men det er likevel en realitet at med alle impulsene utenfra og fraflyttingen fra kommunene i distrikts-Norge, er det en fare for at kultur og tradisjoner kan gå tapt ved sentralisering. Bevisstgjøring og identitetspolitikk har blitt brukt som middel for å utvikle og styrke den lokale identiteten, men også den nasjonale identiteten som har blitt til en viss grad truet på grunn av globaliseringsprosessene. Dette er noe av problematikken antropologen Jonathan Friedman ser for seg som en del av identitetskrisen eller den globale krisen. Friedmann legger vekt på svekkelsen av den nasjonale identiteten, men det har også blitt argumentert for at dette har ført til en svekking av den lokale tilknytningen eller tilhørighetsfølelsen hos enkeltindividene. Dette har vært med å skape en identitetskrise.

Det kan se ut til at noen av politikerne i Bø er skeptiske til å inngå i ytterligere interkommunale samarbeid, og at kultursektoren kan være spesielt problematisk. Ole Morten Aasgrav (Bø FrP) er en av skeptikerne, og legger vekt på at han tror de “innfødte”

¹⁵¹ Ibid.

bøheringene kan ha store problemer med å skulle drive kulturell aktivitet utenfor bygda. Den sterke stedsidentiteten eller tilknytningen, og “lokalpatriotismen”, kan være med og sette en stopper for at et eventuelt interkommunalt samarbeid på kulturektoren lar seg gjennomføre.

Samtidig så noen av politikerne det som en styrke for identiteten i Midt-Telemark at man kan stå sammen mot presset utenfra, og styrke særpreget i regionen som helhet. Rekanes Amundsen (Nome FrP) er en av politikerne som ønsker å skape en felles visjon, og går så langt som å si at kommunene burde revurdere grensene sine. Politikerne jeg har vært i kontakt med, har i varierende grad sett på kultur som en avgjørende faktor i kommunenes attraktivitet utad, men peker samtidig på at det å samarbeide om en felles visjon og en plan for å stimulere til et yrende kulturliv i regionen, kan være av positiv virkning. Denne positive virkningen knyttes både til trivselen for befolkningen som allerede bor i bygda, og ovenfor de tilflytterne Midt-Telemark kjemper om å tiltrekke seg.

Utvalget av politikerne jeg har vært i kontakt med i studien, har representert både innflyttere og “innfødte”, og det kan se ut til å være en tendens til at de som er født og oppvokst på et sted kan være mer skeptiske til samarbeid på kulturektoren. Stedstilhørigheten viser seg å være sterk hos disse personene, og kan virke som en utfordring dersom en skal realisere et samarbeid innenfor kulturektoren i Midt-Telemark. Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) nevner at det vil være nødvendig med en holdningsendring og modningsprosess for å få til et vellykket samarbeid.¹⁵² Som jeg har nevnt tidligere, er utvalget av informanter begrenset og det kan derfor være vanskelig å vite om disse konklusjonene er representative og allmenngyldige for befolkningen i Midt-Telemark.

6.5. Forskjellig politikk

Til nå har jeg drøftet de mer praktiske mulighetene og utfordringene ved et samarbeid på kulturektoren, og sett på hvilke mentale utfordringer man kan møte. I dette avsnittet skal jeg problematisere utfordringene og mulighetene forskjellene i det politiske livet kan skape. Momentene synliggjøres i lys av situasjonen i Midt-Telemark, men mye er overførbart til andre regioner. En utfordring ved å skulle samarbeide om en sektor, kan knyttes til hva

¹⁵² Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

politikerne ønsker å oppnå med samarbeidet og hvilken metode politikerne mener er mest hensiktsmessig for å nå disse målene. Dette er ikke et utelukkende fenomen for kultursektoren, men vil også kunne ses på som en utfordring ved et hvilket som helst annet samarbeid.

6.5.1. Kultur – en salderingspost?

Den lokale kulturforvaltningen har endret karakter og innhold de siste årene. Det har vært varierende innblanding og pålegg fra staten, og graden av lokalt selvstyre har endret seg. Etter det nye inntektssystemet ble innført på 1980-tallet fikk politikerne i kommunene større frihet til å velge hvilke prioriteringer de ønsket at kommunen skulle ta. Kommunene fikk et fast rammetilskudd, men det ble samtidig en reduksjon av øremerkede midler til blant annet kulturformål.¹⁵³ I tiden etter disse endringene ble gjort og fram mot i dag, har de lokale kulturforvaltningene utviklet seg i ulike retninger. Bø, Nome og Sauherad er eksempler på hvordan tre kommuner har valgt å organisere seg og hvordan fokuset på kultur kan være i lokalforvaltningen. Det kan være ulike grunner til at kommuner velger å omorganisere seg eller legge større vekt på andre områder enn kultur, men et faktum er at variasjonene er store. Variasjonene er ikke bare store hvis man sammenligner byer med mer rurale eller perifere strøk, men forskjellene er i aller høyeste grad store mellom jevnstore byer, og fra bygd til bygd. Midt-Telemarkkommunene er et eksempel på hvordan dette er en realitet i den kommunale kulturforvaltningen i distrikts-Norge.

Virkeligheten kan nok synes å se forskjellig ut sett fra en politikers perspektiv, en byråkrat eller sett med øynene til mannen i gata. Å ta prinsipielle avgjørelser, sette tiltak ut i livet og å være bruker av tjenestene, gir nok ikke den helt samme oppfatningen av et fenomen, som jeg også har sett i denne studien. Det å skulle være objektiv og se kvaliteten av kultursektoren i sin egen kommune, kan være vanskelig. Hva er viktig for meg og hvordan synes jeg tilbudet er? Dette er spørsmål som kan være vanskelig å svare på, og jeg har i møtet med politikere og forvaltningen fått et noe blandet syn på hvordan kultursektoren virkelig er i Bø, Nome og Sauherad, og hvordan den fungerer i praksis og fremstår for befolkningen i bygda.

¹⁵³ AAGEDAL, O., EGELAND, H. & VILLA, M. (2009) *Lokalt kulturliv i endring*, [Oslo], Norsk kulturråd. Side 20.

I bakgrunnskapittelet gikk jeg inn i kulturforvaltningen i de tre kommunene og tok for meg kommunale delplaner og så på hvordan kommunene er organisert. Jeg så på hvordan kommunen ser på seg selv og hvordan de profilerer seg. Kultur ser ut til å være et viktig moment i kommunenes arbeid i følge planverk og framtoningen på nettportalene til de tre kommunene, men i møtet med politikerne så virkeligheten noe annerledes ut. Det er en enighet mellom politikerne om at kultur er viktig for bygda, og det sies blant annet av Kristelig Folkeparti politiker i Sauherad, Alf Rose Sørugaarden, at

Det er jo på ein måte både målbart og ikkje målbart, men det handler jo om at me som heile menneske treng arenaer både til å utøve kánn sjøl og motta kulturopplevelser på. Så eg syns det e fryktleg viktig. Det e jo sånn i trange kommunale budsjetter, så e det jo ikkje kulturen som vinner som regel, men eg syns det e fryktleg viktig å ikkje tenke at veger og sjukeheims plasser på ein måte e det einaste som e viktig. Me e heile menneske der me bur og det e den kommunale oppgåva å legge til rette for.¹⁵⁴

Likevel blir det poengtert fra flere jeg har vært i kontakt med, at kultursektoren komme til å lide så lenge den økonomiske situasjonen er usikker. Andre lovpålagte tjenester, eller sagt med informantenes ord; “viktige oppgaver”, vil bli prioritert.¹⁵⁵

Kultursektoren omfatter ikke mange lovpålagte oppgaver, og det kan ofte bli pekt på at kutt i budsjettene bør foretas innenfor denne delen av kommunalforvaltningen, for her er det ikke snakk om “liv og død”. Noen vil argumentere for at kultur på generell basis, ikke er en oppgave ment for den kommunale forvaltningen og som “pålagt” ansvarsområde. De liberale partiene i norsk politikk har prinsipielt vært skeptiske mot at den offentlige forvaltningen skal blande seg inn i og styre alle samfunnsområder, og noen sier i denne sammenhengen at kultur er et slikt område. Det har vist seg gjennom denne studien at partivariasjonene på lokalt nivå ikke nødvendigvis er så store. Graden av ønsket om innblanding varierer. Alle informantene jeg har vært i kontakt med, har vært innforstått med at det er enkelte grunnoppgaver eller basisaktiviteter innenfor kultursektoren som kommunen bør ta ansvaret for. Disse oppgavene bør i utgangspunktet være tilgjengelig og relativt nær hjemstedet eller bygda.

(..) litt av alt bør det være, men det er jo visse primære ting som eg meiner må ligge til grunn fyrst kanskje (..) så då trur eg det er viktig at sánne ting blir prioritera, som kanskje kan gå på bekostning av kultur.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

¹⁵⁵ Intervju med Asle Bø 2013, intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013, intervju med Ole Morten Aasgrav 2013

¹⁵⁶ Intervju med Asle Bø 2013

Som Kristelig Folkepartipolitiker Asle Bø (Bø KrF) uttaler her, er det visse primære “ting” eller tjenester som må ligge til grunn før andre aktivitetene kan satses på. Selv om kultur har en positiv effekt på innbyggerne i en kommune, ifølge Bø (Bø KrF), blir det lagt vekt på at det er andre samfunnsområder i Bø kommune som trenger styrking. Det betyr ikke at man skal ta vekk det som allerede finnes i kommunen, men at ytterligere satsinger på kultur vil komme i andre rekke. Det er stor enighet blant politikerne i Midt-Telemark om dette til tross for at enhetslederne skulle ønske at kulturfeltet skulle fått større oppmerksomhet i budsjettprosessene. Nome er i en særstilling siden kulturetaten og næringsetaten i kommunen arbeider sammen, og at det er større ressurser i omløp. Likevel ønsker enhetslederne for kultur i Midt-Telemark at man skal satse mer og utvikle sektoren som en helhet, og ikke bare ta avgjørelser når en enkelt bevilgningssak kommer på bordet.

Rekanes Amundsen (Nome FrP) uttrykte ønske om at kommunen skal ha en helhetlig visjon og arbeide mer målrettet for å utvikle kulturlivet i kommunen og omdømmet utad.

Og det er det som kanskje er vår utfordring som politikere at vi bruker all tid, så og si, i kommunestyret på å behandle de enkeltsakene. Vi har sjeldent og aldri anledning til å ha de store visjonsdiskusjonene. Blir aldri utfordra på å tenke helhetlig eller større da, og sammenhengende. Det har vi ikke. Og det er ikke unikt for Nome.¹⁵⁷

Nome kommune har en delplan for kultur, men det viser seg at den er ukjent for politikerne og at selv om noen politikere kjenner til planen, er ikke innholdet av umiddelbar relevans når saker skal avgjøres. Rekanes Amundsen (Nome FRP) peker på at dette ikke er et unikt fenomen for Nome, men heller et problem i mange kommuner. Hun sier videre at, istedenfor å bare se det ene prosjektet du selv er interessert i, eller å fokusere på den ene aktiviteten som har fått medieoppmerksomhet, må politikerne få bedre tid til å ta de helhetlige diskusjonene. Det er ikke til å legge skjul på at alle tre kommunene i Midt-Telemark i mer eller mindre grad har arbeidet slik Rekanes Amundsen (Nome FrP) sier. Ved å gå inn i vedtakene fra tidligere år, kan man noen ganger se tendenser til at det satses på ulike kulturaktiviteter og prosjekter på mer ad hoc basis. Vi må i denne sammenhengen huske at det på kulturfeltet kan være en del aktiviteter som er begrenset til kortere perioder eller som engangsforetak, og ikke bare satsinger over lengre tid. Det Rekanes Amundsen (Nome FrP) imidlertid sier er at politikerne detaljstyrer så mye at de sier “omtrent hvilken maling som skal være på veggene.”¹⁵⁸ Går

¹⁵⁷ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁵⁸ Ibid.

politikerne seg vill i enkeltsaker og glemmer å se på hvordan de ønsker å utvikle kommunen sin?

Ikke alle kommuner har kommunedelplaner for alle sektorer eller samfunnsområder. Sauherad er et eksempel på det. Jeg nevnte tidligere at Sauherad har en halv enhetslederstilling på kultur og det ser derfor ut til at kommunen har valgt å nedprioritere dette området. I tillegg finnes det ikke en delplan for kultur i kommunen og at den gjeldende helhetlige kommuneplanen for Sauherad er for tidsperioden 1995-2005. Denne planen arbeider administrasjonen etter i det daglige. Som en del av kommuneplanen, har Sauherad en samfunnsdel som skisserer de mer overordnede målene kommunen har for utviklingen av bygda. Dette fungerer som et styringsdokument for administrasjonen, og når politikerne skal ta avgjørelser i enkeltsaker, er dette en plan som bør ligge til grunn. I motsetning til Sauherad har både Bø og Nome en oppdatert samfunnsdel i kommuneplanen, og en egen delplan for kultur. Det legges likevel vekt på at Sauherad nå er inne i en prosess der kommuneplanen og delplaner skal sees på, og tas opp til revidering eller rullering. Plan for idrett og fysisk aktivitet ble vedtatt i 2012. Det bør også nevnes at de tre Midt-Telemarkkommunene har eller er i gang med en prosess der de utarbeider kommunedelplaner for idrett og fysisk helse, og natur og miljø.

Det spres gode ord og erfaringer med å satse på et rikt og bredt kulturliv i en kommune, men er det slik at politikerne ved neste veiskille faktisk prioriterer kulturektoren? Flere av politikerne jeg har vært i kontakt med i denne studien kvier seg for å svare på om de faktisk ønsker å prioritere kulturektoren når den økonomiske situasjonen er svak. Det blir som Arbeiderpartipolitikerens i Sauherad, Mari Anne Jensseter, enkelt og ærlig sier; “det blir ein salderingspost dessverre.”¹⁵⁹

6.5.2. Politikernes forhold til frivilligheten

Grasrotnivå er et uttrykk som ofte brukes som en motsetning til eliter eller makthavere, og i det kommunale kulturlivet kan betegnelsen brukes om alle de frivillige som er med og driver og utvikler det kulturelle mangfoldet i byen eller bygda. Det er disse menneskene som noen

¹⁵⁹ Intervju med Mari Anne Jensseter 2013

ser på som selve drivkraften i det lokale kulturlivet. Kulturminister Hadia Tajik (AP) sa i en tale ved en topplederkonferanse i Frivillighet Norge at

(..) for selv om det er det offentlige tilbudet som er bærebjelken i velferds-Norge, så er velferd ikke bare offentlige goder. Velferd er også nærhet mellom mennesker. Norge ligger på frivillighetstoppen i verden sammen med Sverige. Våre frivillige organisasjoners betydning for demokrati, velferd og dagligliv er uomtvistelig.¹⁶⁰

Det er ikke til å komme utenom viktigheten av frivilligheten i det norske velferdssamfunnet. Politikerne og forvaltningen kan ikke få rost nok det arbeidet frivilligheten bidrar med i lokalsamfunnet, men et spørsmål som dukker opp, er om det legges for mye ansvar over på frivilligheten. Ved å studere kommuneplanene i Midt-Telemark, ser det ut til å være en tendens til å legge en del av ansvaret for utviklingen på kulturfeltet over på frivillige lag og organisasjoner, og på lokale ildsjeler. Det er et yrende kulturliv i de tre Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad, men graden av offentlig innblanding og styring av det frivillige er ulikt.

Samfunnsforsker Håkon Lorentzen uttalte i en kronikk i Aftenposten at de frivillige organisasjonene ikke var til for å tjene det offentlige, og kritiserte med det den tidligere Kultur- og kirkeministeren Trond Giske sin Stortingsmelding *Frivillighet for alle*.¹⁶¹ Lorentzen argumenterer for at den tidligere statlige politikken ovenfor frivilligheten fortsatt henger igjen og at det ikke har skjedd store endringer de siste årene. Lorentzen peker på det faktum at den rødgrønne regjeringen med Trond Giske i spissen for Kultur- og kirke departementet, bruker den såkalte frivilligheten til å oppnå andre offentlige velferdsmål. Det Lorentzen sier er at den offentlige kulturforvaltningen fortsatt har en mer eller mindre instrumentell rolle, slik Vestheim (1995) påpekte at var et ideal i norsk kulturpolitikk utover 1980-tallet.¹⁶²

Alle er nok ikke enige i Lorentzens kritikk og det er en kjent sak at de ulike politiske partiene i norsk politikk, har ulik oppfatning av hva som er et ideal for norsk kulturpolitikk. Det er blandede oppfatninger av hva som er riktig holdning og posisjon ovenfor det frivillige.

Det frivillige engasjementet er stort i Midt-Telemark, ifølge enhetslederne for kultur i Bø, Nome og Sauherad. Det pekes på at mangfoldet innenfor kulturlivet ikke hadde vært så sterkt

¹⁶⁰ Tajik, H., Tale ved Frivillighet Norges Toppidrettskonferanse, januar 2013

¹⁶¹ Lorentzen, H., Kronikk i Aftenposten 15. november 2007: "Festtale om Frivilligheten"

¹⁶² VESTHEIM, G. (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Norge*, Oslo, Samlaget.

uten det store frivillige engasjementet som finnes i de tre kommunene, men de mener likevel at kommunene har tilrettelagt et greit eller godt spekter av aktiviteter og tilbud på kulturfeltet. Som Hans Gunnerud Jørgensen (Nome H) påpeker, tilrettelegger kommunen i stor grad for de tradisjonelle kulturaktivitetene, mens mangfoldet og nisjene, og de som ofte faller utenfor disse aktivitetene, ofte blir glemt.

(..) jeg syns Nome kommune, i forhold til den størrelsen den er, har et godt, rikt og variert tilbud. Hvis man skal sette seg noen målsetninger, ting som burde bli bedre, så er jo det tilbud, og kanskje ikke det er riktig å kalle det kulturtilbud, men i hvertfall tilbud kanskje i større grad retta mot de som faller utafør. For jeg syns også Nome kommune er for tradisjonelle i forhold til det kulturtilbudet som er. Tilbudet som er spesielt mot unge, men også mot eldre. Det er mot mainstream da, de som faller utafør, de faller gjerne utafør også på de tilbuda som finnes i denne kommunen.¹⁶³

Det er nok litt andre momenter som også spiller inn i utsagnet til Gunnerud Jørgensen (Nome H), men at kommunen i hovedsak satser på de tradisjonelle aktivitetene, stemmer nok godt overens med situasjonen i Nome. Dette er antagelig overførbart til andre kommuner i distrikts-Norge, og kan være et problem i forhold til de som faller utenfor. Gunnerud Jørgensen (Nome H) sier videre at

Jeg trur ikke det er den økonomiske sida. Jeg trur nok det er at alle kommuner vil nok tenke at dette her må vi ha av de, la oss kalle de, de vanlige tinga og det er idrettslag og det er korps og musikk, og det er kulturskole og det er ungdomsklubb. Også når man ser på den lista, så er man egentlig ganske fornøyd, for man har jo et stort tilbud også tenker man litt at dette her... vi har jo så mye å velge i at det her er jo veldig bra.¹⁶⁴

Gunnerud Jørgensen (Nome H) er nok inne på et godt poeng her. Etter å ha vært i kontakt med enhetslederne for kultur i Midt-Telemark er oppfatningen den at kommunene dekker mange sider av kulturfeltet, men at det er som Gunnerud Jørgensen (Nome H) sier, er det mest tradisjonelle aktivitetene som har blitt prioritert de siste årene i denne regionen også. Likevel ser vi store variasjoner mellom disse tre kommunene, der Sauherad har prioritert ned kulturfeltet og argumentert for at så lenge kommunen er i den dårlige økonomiske situasjonen, er det ikke rom for å satse stort på kultursektoren. I Nome blir kultur og næring sett under ett, og har derfor også et annet utgangspunkt enn de to andre kommunene.

I Stortingsmelding *Frivillighet for alle* (2006-2007) kom det mye positive tilskudd, blant annet grasrotandelen, men Gunnerud Jørgensen (Nome H) kritiserer og er skeptisk til at

¹⁶³ Intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013

¹⁶⁴ Ibid.

frivillige skal kontrolleres og styres av det offentlige. Et eksempel på dette er “Ildsjelbanken” i Nome kommune. Det blir argumentert for at denne skal være til hjelp for frivillige ildsjeler i kommunen. “Ildsjelbanken skal da jobbe for og sørge for at de frivillige har best mulige kår og den ildsjelbanken ser vi da i sammenheng med også disse kulturmidlene, for ildsjelbanken har både folk og penger den også.”¹⁶⁵ Dette er hvordan kultur- og nærings sjefen i Nome, Eva Rismo, beskriver “ildsjelbanken”. Det skal være en form for database med både menneskelige ressurser og penger, hvor de lokale ildsjelene kan hente kunnskap og ressurser. Den skal stimulere til samarbeid og koordinering mellom ulike organisasjoner og frivillige i kommunen. Ildsjelbanken er et delprosjekt under Bolyst-prosjektet “Kom til Nome” og finansieres av staten, fylkeskommunen og Nome kommune. Gunnerud Jørgensen (Nome H) er skeptisk til denne banken. Han mener tanken er god og han håper at han tar feil, men han tror dette kan være med å drepe frivilligheten i kommunen. Det som ikke nevnes er at “Ildsjelbanken” også skal være et register der de frivillige lagene og organisasjonene skal registreres. Det ropes høyt for at det blir tilført ressurser i form av en til to personer, som skal ha ansvaret for “Ildsjelbanken”, og som kan være med å trekke i tråder for å få de ulike lagene og organisasjonene til å samarbeide. Dette er høyrepolitikeren Gunnerud Jørgensen svært kritisk til.

Jeg skal nok si at jeg har vært skeptisk til det, fordi at jeg føler det har blitt en form for organisering, at det blir litt tredd ned over huet på de som allerede er ildsjeler og at de kanskje kan bli provosert over at det er noen som får betalt for å trekke i trådene til disse ildsjelene og dom fort kan tenke at ja vel, hvorfor for han eller henne betalt når ikke jeg får betalt. Samtidig må jeg jo si at jeg håper jeg tar feil.¹⁶⁶

For Kristelig Folkepartipolitiker Alf Rose Sørugaarden fra Sauherad, er det også et viktig poeng at ikke frivilligheten blir en utelukkende kommunal oppgave og at frivilligheten skal inn i “papirmølle”-systemet, og lide en sikker død.

Og det har blitt litt sånn mantra for meg i frivillighetpolitikken at me på ein måte som politikere både nasjonalt og lokalt må være veldig ops på at ein ikkje tildeler oppgåver til frivilligsektor og si at ja, men det kan jo dekkas løse. Det e viktig at frivilligheten får blomstre og på ein måte leve av det menneska brenner for å gjera. Her under og at ein fra samfunnets side ikkje, eller hått skal eg si, begrenser seg med tanke på papirmølle og formaliakrav på styring. I forhold til støtteordninger og sånn må det jo være en viss rapportering, men den bør være slik at den ikkje slit ut frivilligheten med papirmølle.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Intervju med Eva Rismo 2013

¹⁶⁶ Intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013

¹⁶⁷ Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

Kunsten og kulturens egenverdi forsvinner litt i tanken om at kommunen skal ta på seg enerollen for valg og tilrettelegging av kulturaktiviteter i en kommune. Det kan føre til en instrumentalisering av kulturen, slik som Vestheim argumenterte for at kulturpolitikken på 1980-tallet utviklet seg til å bli.¹⁶⁸ Kulturen ble mer et middel for å nå andre mål, og i den lokale kulturpolitikken i dag, kan vi se en tendens til at å satse på kultur og kulturinvesteringer bunner i et ønske om for eksempel å stimulere til tilflytting, skape et attraktivt sted å bo eller rett og slett økt verdiskaping i form av kultur og næring. Det betyr ikke at kultur ikke blir vektlagt, men at det franske uttrykket *l'art pour l'art* kan komme i andre rekke eller bli glemt.

En annen faktor som har vært med å kontrollere og ifølge noen, drepe frivilligheten, er den høye graden av kontrollering og rapportering, som den norske forvaltningen praktiserer. Der det bevilges penger, kreves det ofte en form for kontrollering av hva bevilgningene skal brukes til og om de har blitt brukt til det som var tenkt på forhånd. Denne måten å kontrollere på, kalles mål- og resultatstyring, og har gjennom New Public Management blitt et ideal for forvaltningen.¹⁶⁹ Det har vært en skepsis til at dette også i stor grad skal overføres til det mer frie kunst- og kulturfeltet, og at prinsippene også skal overføres til og kontrollere den lokale frivilligheten. Prinsippet bak denne faktoren, har gjort seg tydelig i møte med de politikerne i Midt-Telemark som er generelt skeptiske til statlig og kommunal innblanding.

6.5.2.1. Arenaer og bygg

Det å tilrettelegge for frivilligheten handler mye om å bygge arenaer eller bygg der de frivillige og befolkningen i bygda kan utfolde seg og drive med ulike aktivitetene. Det kan handle om noe så enkelt som et oppvarmet rom eller en klippet gressplen, eller det kan være større og mer krevende arenaer som kunstscene med tilgjengelighet til spesialiserte lyd- og lys- muligheter. Det er få oppgaver innenfor kultursektoren som er lovpålagte, og denne tilretteleggingen som jeg skisserer her, er i stor grad noe hver enkelt kommune må ta stilling til om de ønsker å gjøre. En kommune kan velge å bygge arenaer, men la lagene og organisasjonene drifte anlegget selv, eller bygge og drifte, eller de kan velge å bare drifte anlegget. I Midt-Telemarkkommunene Bø, Nome og Sauherad har det politiske livet hatt

¹⁶⁸ VESTHEIM, G. (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*, Oslo, Samlaget.

¹⁶⁹ ELSTAD, B. & DE PAOLI, D. (2008) *Organisering og ledelse av kunst og kultur*, [Oslo], Cappelen akademisk. Side 46.

ulike oppfatninger om hvordan de ønsker å tilnærme seg denne problemstillingen. Hvordan kommunene forholder seg til disse spørsmålene varierer kommunene i mellom, men også fra sak til sak, eller aktivitet til aktivitet.

Kommunene i Midt-Telemark er eksempler på hvordan politikerne har forholdt seg ulikt til kultursektoren og om det skal tilrettelegges for frivillige lag og organisasjoner gjennom bygging av arenaer, drifte anlegg eller gi støtte på mer ad hoc basis til enkeltarrangement eller prosjekter. Både Bø, Nome og Sauherad har opprettet tilskuddsordninger som er rettet mot frivillige lag og organisasjoner, riktignok med ulike beløp disponibelt, og som har vært noe varierende fra år til år, men tendensen er at politikerne i alle tre kommunene ønsker å støtte opp om frivilligheten. De større kostnadene gjennom bygging av arenaer og drifting av anlegg, har politikerne i de tre kommunene derimot et mer variert syn på.

Kommunene Nome og Bø har en relativt lik rolle overfor frivillige lag og organisasjoner. Sauherad fokuserer på at frivilligheten er viktig og avgjørende for lokalsamfunnet, men det tas samtidig avstand fra at kommunen skal være en viktig del av dette. Noe av begrunnelsen, kan forklares i den vanskelige økonomiske situasjonen, men det har vist seg igjennom studien at Bø og Sauherad totalt sett har en tilnærma lik økonomisk situasjon. Det bør nevnes at den økonomiske situasjonen er en faktor, men også at viljen for å bygge kultur og idrettsanlegg i Sauherad, er liten blant politikerne. Mari Anne Jensseter (Sauherad AP) peker på at befolkningen i Sauherad ikke har problemer med å reise til for eksempel Bø for å trene eller til Notodden for å gå på kino. Følgelig er det ikke behov for å støtte opp om eller bygge arenaer som rommer disse aktivitetene når de omkringliggende kommunene tilbyr det samme.¹⁷⁰ Kristelig Folkeparti politikeren i Sauherad, Alf Rose Sørugaarden, underbygger Jensseters (Sauherad AP) påstand, og sier at

(..) sånn som me da som Sauheradinger har ein nabo som Bø med et stort kulturanlegg som Gullbring, så reiser me jo dit og e med på ting. Og me reiser jo også til notodden og e med på ting, som me ikkje har tilbud om i egen kommune, blunker ein jo ikkje fær. Oj, nå e det jo ein konsert i Gullbring som eg gjerne vil ha med meg, eller nå skjer det noe i Notodden teater eg vil ha med meg.¹⁷¹

Det er ingen tvil om at det Sørugaarden (Sauherad KrF) og Jensseter (Sauherad AP) er inne på, er viktige moment, og noe man må ta i betraktning når mulighetene for et samarbeid på kultursektoren vurderes. Jensseter (Sauherad AP) sier at “(..) for du kan jo sea at det e et

¹⁷⁰ Intervju med Mari Anne Jensseter 2013

¹⁷¹ Intervju med Alf Rose Sørugaarden 2013

spørsmål om å mange kinoer ein ska ha i nærmiljøet.”¹⁷² Det kan virke som om befolkninga i Sauherad kommune i noen grad har slått seg til ro med tanken på at noen aktiviteter skjer på arenaer utenfor kommunens grenser. Likevel har det vist seg en vilje i det frivillige i kommunen til å bygge egne arenaer. For kort tid siden ble det på dugnad reist et nytt klubbhus på Nordagutu. Dette viser at det er et ønske i befolkningen om å ha arenaer nær hjemstedet og helst innenfor de mindre bygdene eller krinsene i kommunen. Ifølge politikerne er viljen og mulighetene for bygging av arenaer i kommunen, liten.

Dette skiller seg imidlertid i stor grad fra de ønskene politikerne i Bø og Nome har hatt i en årrekke. Som den tidligere ordføreren i Bø Arne Storhaug har uttalt; “(..) me skal lage dansegølv, så får dei andre danse”, er dekkende for den tilnærmingen politikerne i disse to kommunene har praktisert.¹⁷³ Altså skal kommunen lage arenaene, mens de frivillige skal få “danse” eller drive aktivitetene sine på egne premisser og initiativ. Det har blitt bygget større og mindre arenaer i Bø og Nome, men et kjennetegn ved investeringene er at det er aktiviteter som favner om en større del av befolkningen, og ikke nisjene, som Hans Gunnerud Jørgensen (Nome H) etterlyser. Noen av mulighetene ved et eventuelt samarbeid er nettopp at mangfoldet av aktiviteter kan bli bedre og av høyere kvalitet, men det er en utfordring at disse tre kommunene ikke er på samme plan når det gjelder en av de største utgiftspostene på kulturfeltet, nemlig drifting og bygging av arenaer. Som man forstår, er politikken på dette området svært likt i Bø og Nome, men Sauherad har en annen innfallsvinkel til denne måten å drive en aktiv politikk overfor frivilligheten.

Det er viktig å nevne at samarbeid om å bygge møteplasser og kulturarenaer som en del av en regional utviklingsstrategi kan være med å bidra til å skaffe tilskudd eller “friske” penger til regionen. Kulturdepartementet ønsker at

Tilskuddene skal bidra til etablering av lokaler, arenaer, utanlegg og lignende tiltak med regionale funksjoner for produksjon, utøvelse og formidling av kunst og kultur.¹⁷⁴

Utdraget ovenfor er hentet fra retningslinjene for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur, og viser til statens ønske om samordning og samarbeid kommuner i mellom, for å oppnå større mangfold og utnyttelse av ressursene. Kultur har i

¹⁷² Intervju med Mari Anne Jenseter 2013

¹⁷³ Intervju med Hilde Pedersen 2013

¹⁷⁴ Kultur- og kirke departementet (2007) “Retningslinjer for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur”. April 2013.

likhet med andre samfunnsområder, blitt sett i regional sammenheng de seneste årene fra sentralpolitisk hold, og det er et ønske om kvalitetsheving og effektivisering.

6.5.3. Bygd eller by

Bø og Sauherad har sammenlignet med Nome en noe ulik forhistorie. Fra gammelt av er kommunene Bø, Sauherad og Lunde (nå en del av Nome kommune) landbrukskommuner som har sysselsatt store deler av befolkningen innenfor disse næringene. Ulefoss (nå en del av Nome kommune) derimot ble sett på som en industrikommune, og har identifisert seg med mer sentrale strøk eller andre byer med tilsvarende næringsgrunnlag. Av politikerne jeg har vært i kontakt med pekes det ved flere anledninger på at Ulefoss i noen grad skiller seg ut fra de tre andre sentrene i Midt-Telemark, og at befolkningen ofte orienterer seg mot Grenlandskommunene, og ikke mot Bø, slik de andre har gjort.¹⁷⁵ Det kan vise seg å være en form for skille mellom Ulefoss som identifiserer seg med de mer sentrale strøkene i Grenland, mens Bø, Sauherad og Lunde, mer eller mindre har sentralisert seg rundt Bø. At dette er en utfordring kan det virke å være liten tvil om. Gry Anette Rekanes Amundsen (Nome FrP) og Alf Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) er noen av politikerne som nevner at kommunegrensene i Midt-Telemark kan sies å være utdatert. Det er interessant å høre hva Rekanes Amundsen (Nome FrP) påpekte i intervjuet om sammenslåingen av Ulefoss og Lunde, og gir et inntrykk av forskjellighetene mellom “by” og “bygde”-tilknytningen.

Ulefoss og Lunde hadde aldri blitt slått sammen hvis det var to bedrifter som skulle fusjonert. For de har to forskjellige kulturer og der kommer det jo hvor viktig.. den sammenslåinga der, det er et eksempel på hvordan kulturcrash kan ødelegge det samarbeidet. Det er jo forde Ulefossingane de har et annet språk, altså de prater jo (..) Ulefoss har grenlandsdialekt, ulefossingane har alltid reist på Handelsstevne, de er mer knytta mot Grenland, mens lundeheringane, der har det vært nynorsk, det er ikke mer enn et par år siden de hadde avstemning om de skulle gå fra nynorsk til bokmål i liturgien i lunde kirke. Det er bare et par år siden asså. Og det var ikke enstemmig det heller. Altså ulefoss har vært tradisjonelt en industri, mens lunde har vært jordbruk og landbruk. Vi har alltid reist på Dyrskun. Vi har alltid vært orientert oppover, ikke sant.

¹⁷⁵ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013, intervju med Mari Anne Jenseter 2013, Alf Rose Sørugaarden 2013

Ulefoss har alltid vært orientert nedover. De har to forskjellige kulturer. Og det å tvangssammenslå det, da ser vi jo resultatet.¹⁷⁶

Situasjonen er annerledes i dag enn for omlag 50 år siden når kommunene Ulefoss og Lunde ble slått sammen, men det kan likevel virke å være en tiltrekningskraft for ulefossingene nedover mot bystrøket i Grenland. Jeg har i tidligere anledninger hørt samtaler rundt temaet om en storkommune i Midt-Telemark, og at dette er en løsning de tre kommunene burde vurdere. Rekanes Amundsen (Nome FrP) og Rose Sørugaarden (Sauherad KrF) synliggjør at behovet for en kommunesammenslåing kan bli aktuelt i framtida, men det blir også pekt på at det må skje en modningsprosess før en sammenslåing kan virke hensiktsmessig for kommunene.

Jeg tror at disse grunnleggende oppfatningene av hvordan befolkningen ønsker at bygda eller kommune skal være, kan virke som en utfordring for et eventuelt samarbeid, men enda vanskeligere ved en eventuell sammenslåing av kommunene. Det å ha ulik forhistorie, og ulikt forhold til idealet som at kommunen skal utvikles med de særpregene en bygdekommune har, eller mer urbane strøk tilbyr, kan virke motstridende og lite forenelig. Likevel tror jeg at disse forskjellene er noe utvisket i dag. Selv om man hører om ulefossinger som orienterer seg mot Skien og byene rundt, har også Bø kommune utviklet seg til å bli en urban bygd med kvaliteter som ofte karakteriseres som bypreget. Med høgskolen og studentmiljøet, og den utviklingen som har skjedd i Bø sentrum de seneste årene, er det flere av politikerne som synes Bø i utgangspunktet har flere av de urbane særtrekkene som er ønskelig, men at landbrukskommunen fortsatt blir tatt vare på.¹⁷⁷

En utfordring for kommuner i rurale strøk, kan være store bysenter i nær avstand, som tiltrekker seg befolkningen i kommunene rundt. Det kan være at byene har mange kulturtilbud som teater, konserter og galleriet, eller at handelsmulighetene er så omfattende, og at alt er konsentrert i et mindre område. En fordel for de tilreisende vil være at alt er samlet på et sted, og at bysenteret dermed virker tiltrekkende på folk som bor et lengre stykke unna. Dette kan igjen føre til at sentrene i de mer rurale strøkene og mindre bygdene vil miste publikummet eller kundene, og få "døde" sentrum. En måte å forhindre denne utdøding av sentrene på, kan være å samle seg om et sentrum, eller stå sammen og skape en styrket region. På denne måten

¹⁷⁶ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁷⁷ Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013, intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013, intervju med Asle Bø 2013

kan kommunene i regionen være med å utvikle og skape en motvekt mot de omkringliggende sentrumsområdene.

6.5.4. Kultur og næring

Kultur og næring er to områder som har blitt vanligere å se i sammenheng både på nasjonalt og lokalt nivå. Tidligere har disse to områdene prinsipielt stått mot hverandre, men utover på 1980 og 90-tallet begynte det å vokse fram aksept for kultursponsing blant aktørene innenfor kulturfeltet. Næringslivet begynte også å få øynene opp for at kultursponsing kan være en måte å nå egne mål.¹⁷⁸ I dag praktiseres kultursponsing i flere sammenhenger og på ulike måter, og kultur og næring har blitt et aktuelt tema innenfor den kommunale kulturforvaltningen.

I Midt-Telemark har de tre kulturforvaltningene ulikt forhold til kultur og næring, og krysningspunktet mellom dem, men det kan se ut til at politikerne etterhvert begynner å se de positive sidene ved dette forholdet. Nome kommune er i en særstilling når det gjelder å knytte kultur og næring sammen. Det har blitt opprettet en etat, som favner om både kultur og næring, og dette var på bakgrunn av ønsker fra politikerne og administrasjonen i kommunen.¹⁷⁹ Ifølge etatsjef Eva Rismo er næring med og genererer større ressurser til etaten, og Kultur og næring har vært med og gjøre det enklere å sette i gang utviklingsprosjekter som i større eller mindre grad handler om begge områdene. Tidligere har jeg nevnt at fokuset på lokal identitet og særegenhet har blitt stadig viktigere. En bygd, kommune eller regionen som klarer å skille seg ut og dyrke dette, kan bli vinner i den globaliserte verden. At Nome velger å bruke de kulturelle særegenhetene og ser kultur som en viktig del av næringsutviklingen, mener Rismo er viktig. Likevel poengterer hun at det ikke alltid blir fokusert like mye på kulturfeltet, og at disse spørsmålene ofte blir tatt opp først når det er snakk om å fjerne et kulturtilbud.

(..) kultur og næring med sine 15 årsverk, som e jo faktisk mange folk da, så e vi jo som ei lita avdeling i helsesektoren, så iforhold til det så får vi veldig mye oppmerksomhet og e veldig med på å sette den politiske agendaen og hva politikerne e opptatt av, og det e litt sånn, det kan være litt sånn både og, for det e veldig lett å få engasjement hvis det er

¹⁷⁸ Stortingsmelding nr. 23 (2011–2012): Visuell kunst

¹⁷⁹ Intervju med Eva Rismo 2013

snakk om å fjerne et kulturtiltak eller noko du ikkje skal gjøre meir, så e det...for det berører mange folk og også politikerne direkte privat på ein heilt ana måte enn det gjør med mange andre kommunale oppgaver da.¹⁸⁰

Det kan virke som det politiske livet i Nome kommune i noen grad ønsker å rette blikket mot hva kultur kan gjøre sammen med andre samfunnsområder, for å oppnå andre mål enn bare kultur for kulturens skyld. Det fokuseres blant annet på kultur og næring, og kulturtiltak rettet mot barn og unge, som et forebyggende middel. Det kan nok være flere grunner til dette, men det kan virke som politikerne har enklere for å vie penger til kulturaktiviteter når de kan se klare mål på andre samfunnsområder også.¹⁸¹ Dette settes i noe grad på spissen, men ut i fra begrunnelsene jeg har fått, blir prioritering til kultur ofte knyttet til andre hensikter enn bare som et rent tiltak for å skape et bredt spekter av aktiviteter. Omdømmebygging og forebygging blant barn og unge, er eksempler på momenter som har kommet frem.

Bø og Sauherad er likere når det kommer til organiseringen av kultur og næring i den kommunale forvaltningen. Her er ikke fagområdene koblet direkte sammen i en felles etat eller enhet, men det viser seg at utvikling i skjæringspunktet mellom kultur og næring også settes på dagsorden ved visse anledninger. Både Sauherad og Bø har fra 2012 hatt et fond for kultur og næring tilgjengelig, som politikerne i kommunene kan dele ut til rene kultur eller næringsformål, eller formål som knytter seg til begge områdene. Dette er såkalte “friske” penger, som betyr at fondet er direkte overføringer fra staten, og tas ikke av kommunens eget budsjett. Ut over dette driver Bø og Sauherad en mer tilfeldig satsing på kultur og næringsprosjekter, men støtter seg likevel på tiltak rettet mot dette gjennom det arbeidet Midt-Telemark Næringsutvikling driver. Midt-Telemark Næringsutvikling er en form for veiledningstjeneste for bedrifter som ønsker å etablere seg i Midt-Telemark, og for dem som allerede har etablert seg. Denne tjenesten ser på kultur og næring, men også andre viktige samfunnsområder som kan være viktige for å utvikle regionen.¹⁸² Tjenesten er en del av Midt-Telemarksamarbeidet, og er derfor et prosjekt både Bø, Nome og Sauherad er tilknyttet og driver.

Bø, Nome og Sauherad sine politikere tilnærmer seg kultur og næring i noe ulik grad. Selv om Nome har opprettet en sektor som tar for seg kultur og næring, betyr ikke det nødvendigvis at fokuset på skjæringspunktet mellom dem er utelukket i de to andre kommune. Det betyr heller

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Intervju med Hans Gunnerud Jørgensen 2013, intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁸² Hvattum W., “Midt-Telemark Næringsutvikling AS”. 01.03.2013.

ikke at et samarbeid på kultursektoren er umulig. Ifølge forskning jeg tidligere har vist til og erfaringer politikerne og enhetslederen for Midt-Telemarkrådet har uttrykt, er det mulig med et vellykket samarbeid hvis alle parter strekker seg etter samme mål og kan enes om en form for organisering som vil være hensiktsmessig for å nå disse målene.¹⁸³ Samarbeidet om næringsutvikling i Midt-Telemark viser at de tre kommunene allerede har felles mål for regionen, og et utvidet samarbeid på dette området til også å handle om kultur, er det ikke sikkert hadde gjort så store verdimeslige utslag, men kunne virket positivt for utviklingspotensialet. Gry Anette Rekanes Amundsen (Nome FrP) peker på hvordan en felles visjon og samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemark, kan være med å utvikle regionen innenfor reiseliv og næringsliv, og gjøre at stedet blir attraktivt for turister og eventuelle tilflyttere.¹⁸⁴ Dette kan ses i sammenheng med det sosialantropologen Mary Bente Bringslid beskriver som en vertskommunefunksjon, der folk på bygdene blir vertskap for turister og flyktninger i mottak.¹⁸⁵

6.5.5. Interkommunalt samarbeid – et steg mot en ny sentralisering av makta?

På 1980-tallet og fremover vokste et ønske om desentralisering av makta og en overføring av beslutningsmyndigheten til de lokale selvstyrene. Det lokale politiske livet fikk mer handlingsrom og mulighet til å bestemme hvordan utviklingen i de enkelte byene og bygdene skulle være. Statens makt skulle spres og befolkningene på de ulike stedene i landet, skulle få større innflytelse over avgjørelsene som omhandlet deres egen hverdag. Det som imidlertid har skjedd i senere tid, er at politikerne og den lokale forvaltningen begynner å se ut over egne kommunegrenser og inngår i samarbeid med andre. Det kan enten være formaliserte samarbeid, der politikerne aktiv har gått inn og bestemt at kommunen skal samarbeide med andre om en spesiell oppgave, eller den lokale forvaltningen kan ha uformelle samarbeid med like sektorer i andre kommuner. Et eksempel på formalisert samarbeid er Brann- og redningstjenesten i Midt-Telemark, der Nome kommune er ansvarlig for den daglige driften.

¹⁸³ Intervju med Erling Rønnekleiv 2013,

SANDA, K. G. & LIE, K. (2003) *Samarbeid med god glid!: forslag til styringsprinsipper og praktiske budsjettrutiner for kommuner og interkommunale samarbeidstiltak i Midt-Telemark*, Bø, Telemarksforskning.

¹⁸⁴ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁸⁵ BRINGSLID, M. B. (2012) *Bygdeutviklingas paradoks*, Oslo, Scandinavian Academic Press.

Et eksempel på uformalisert samarbeid, som etterhvert har gått over til en mer formalisert form, er samarbeid på kultursektoren. Lærerne underviser i de tre kommunene, og får en arbeidsplan som er forenelig med at han eller hun underviser i tre forskjellige kommuner.

Det ytres skepsis fra noen om at det skjer en maktforskyving. Ved å opprette egne, selvstendige styrever eller la en annen kommune ha ansvaret for en tjeneste, gjør at noe av makten flyttes ut av kommunestyret i den enkelte kommune og politikerne kan miste noe av kontrollen. Organiseringsformen på samarbeidet, vil være avgjørende for i hvilken grad makten forskyves. Midt-Telemarkrådet er et koordinerende organ for samarbeidet mellom Bø, Nome og Sauherad, og består av ordførerne og rådmennene i de tre kommunene, og en opposisjonspolitiker fra hver kommune. Noen få ganger i året møter de tre kommunestyrene til Midt-Telemarktinget. I utgangspunktet blir det ikke tatt vedtak i disse interkommunale foraene, men her åpnes det for drøfting og erfaringsutveksling, og som videre innstiller saker til hvert enkelt kommunestyre. Altså har ikke Midt-Telemarkrådet eller Tinget vedtaksmyndighet. På denne måten kan man ikke si at makten er flyttet ut av det enkelte kommunestyre. Det man imidlertid bør merke seg er at vertskommuneformen, der løsningen av en oppgave eller tjeneste er delgert til en annen (verts)kommune, kan innsynet og kontrollen bli begrenset. I tillegg vil selvstendige kommunalt eide aksjeselskap kunne føre til at makten flyttes ut i et eksternt styre. Likevel har kommunestyret makt ved å kunne bytte ut sine styremedlemmer på generalforsamling dersom de er misfornøyd med hvordan styremedlemmene har opptrådd på vegne av kommunen. Det kan være feil å si at makten sentraliseres, men det er viktig å merke seg at det å samarbeide interkommunalt handler om å skulle se ting i et større perspektiv og måtte forholde seg til andre. Skal et samarbeid være vellykket må man være villig til å innrette seg også etter andre sine ønsker eller i hvertfall komme til en enighet.

6.5.6. Kultur – et regionalt virkemiddel for utvikling?

Det dukker stadig opp eksempler på kommuner og byer som aktivt bruker kultur som et virkemiddel for nærings- og stedsutvikling. Næring som er nevnt i et tidligere avsnitt, er en av mange metoder kommuner kan ta i bruk for å skape et attraktivt sted. Andre metoder som er brukt er å skape arbeidsplasser, sørge for at tilflytterne har et sted å bo, at helsetjenesten er

god, osv. Det som imidlertid har blitt vanlig å føye til denne listen, er kultur. Politikerne har etterhvert blitt mer oppmerksomme på virkningene av kultur, og hvordan den lokale identiteten og særpreget kan være med å gjøre at et sted skiller seg ut fra andre. Jeg har tidligere sett på hvordan globaliseringsprosessene kan føre til noe Hylland Eriksen kaller tilbakekobling, at det vokser fram et ønske om å dyrke det særegne og føle at man tilhører noe.¹⁸⁶ Hvilket “bilde” av kommunen som skal framstilles og hvem som har denne definisjonsmakta, kan være problematisk. Kan bildet befolkningen på stedet har, forenes med det bilde som i sin tur vil tiltrekke seg folk ?

Merkevarebygging og omdømme blir ofte sett på som to sider av samme sak, men har en grunnleggende forskjell. Omdømme er det bildet av stedet som er skapt gjennom inntrykk og erfaringer knyttet til møte med stedet. Hvis utenforstående har et positivt bilde av miljøet, verdiene og stedet som helhet, kan dette virke positivt. Hvis omdømmet er dårlig, kan det ha uheldige konsekvenser. Blant annet kan det sette en stopper for nyetablering av bedrifter og tilflytting til stedet. Merkevarebygging handler om å bygge opp et bilde eller en merkevare man kan “selge”. I markedsføringsstrategier er det viktig å få solgt varer, og ved merkevarebygging blir det av produsenten fokusert på kjennetegn ved varen som vil gjøre den attraktiv sammenlignet med andre tilsvarende varer.¹⁸⁷ Prinsippene har blitt overført til stedsutvikling og blitt brukt aktivt for å tiltrekke seg folk og bedrifter.

Telemarksforskning-Bø har imidlertid stilt spørsmål om viktigheten av kultur i stedsutviklingsstrategier. Det Vareide og Kobro sier i rapporten som ble lagt fram i 2012, er at kultur ikke er av avgjørende betydning for hvor folk velger å bosette seg.¹⁸⁸ Mange har vært skeptiske til måten kultur måles kvantitativt i denne rapporten, og viser til at det er flere sider ved kultur som ikke kan måles kvantitativt. Professor i kulturforståelse og kulturpolitikk, Anne-Britt Gran, kritiserte på Kulturrikets tilstand i 2012 rapporten, og pekte på mangler ved metoden som Telemarksforskning har brukt.¹⁸⁹ Som man kan forstå, er det uenighet om hvorvidt kultur er viktig for stedsutvikling og attraktivitet, men det kan virke som kultur likevel har en sentral plass i det bildet av stedet man ønsker å presentere og føle tilknytning til.

¹⁸⁶ ERIKSEN, T. H. (2008) *Globalisering : åtte nøkkelbegreper*, Oslo, Universitetsforl.

¹⁸⁷ Hult, Svein Roar (2013) *Omdømme og merkevare, to sider av samme sak?* TNS-Gallup, 10.03.2013

¹⁸⁸ VAREIDE, K. & KOBRO, L. U. (2012) *Skaper kultur attraktive steder?*, Bø, Telemarksforskning.

¹⁸⁹ Gran, A.-B.: Kulturrikets tilstand 31.10.2012.

Jeg har tidligere kommet inn på hvordan globalisering- og sentraliseringsprosesser har ført til at det lokale har blitt truet og folk bosetter seg oftere i mer urbane strøk. Bygder og byer har til en viss grad blitt likere, og for å tiltrekke seg folk, har det blitt sett på nye strategier, slik som omdømme- og merkevarebygging. Dette er i aller høyeste grad en utfordring for kommunene i Midt-Telemark også. Bø, Nome og Sauherad er tre distriktskommuner, som har mye å by på, men som i følge Gry Anette Rekanes Amundsen (Nome FrP), ikke utnytter sitt potensiale. Det å bygge Midt-Telemark som en merkevare og fokusere på de positive sidene ved hele regionen, vil i følge Rekanes Amundsen (Nome Frp) gjøre at regionen kan utvikles og tiltrekke seg folk. Det kan også gjøre at unge voksne i etableringsfasen ønsker å flytte hjem igjen til bygda etter endt utdanning.¹⁹⁰ Den kreative lederen og designeren Bjørn Rybakken har sett på hvordan det visuelle designet er viktig for hvordan man møter et produkt eller et sted. I utgangspunktet hadde designet en estetisk tilnærming, men de seneste årene har det blitt fokusert på bildet av identiteten på stedet eller som Rybakken kaller det, på identitetsdesign.¹⁹¹

På noen områder har det i Midt-Telemark vært en tendens til at kommunene drar i hver sin retning og inngår i en form for uoffisielle konkurranseforhold. Om dette har vært bevisst eller ubevisst vet jeg ikke, men som Fremskrittspartipolitikere Ole Morten Aasgrav uttrykte, har det vært en proteksjonistisk tankegang. Aasgrav sier om seg selv at “(..) for egen del så kan du vel si at eg er relativt stor Bøpatriot, så eg har vel ikkje hatt like lett for alle samarbeidsprosjekta.”¹⁹² Selv om Aasgrav er åpen for at et utvidet samarbeid kan komme til å bli aktuelt i framtida, er det viktig å merke seg at de “innfødte” kan ha et mer lukket forhold til å bruke kulturen i bygda til å utvikle regionen som helhet, eller ta del i en felles visjon og målsetting.¹⁹³ En av forutsetningene Sanda (2001) skisser for å oppnå et vellykket interkommunalt samarbeid, er at man må bli enige om felles mål og visjoner for samarbeidet.¹⁹⁴ Her blir det også synlig at det å ha røtter på et sted og ha en sterk stedsidentitet, kan være med å hemme den felles omdømmebygginga og utviklinga av regionen. Som Jørgensen og Stedman sier, kan et sted vekke følelser og en sterk

¹⁹⁰ Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen 2013

¹⁹¹ RYBAKKEN, B. (2004) *Visuell identitet*, Oslo, Abstrakt forlag.

¹⁹² Intervju med Ole Morten Aasgrav 2013

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ SANDA, K. G. (2001) *Hvordan lykkes med interkommunalt samarbeid?*, Bø, Telemarksforskning. Side 5.

tilhørighetsfølelse, og dette kan bli problematiske når grensene skal “flyttes” og samarbeid skal inngås.¹⁹⁵

6.5.7. Midt-Telemark – et sted for framtida?

I dette kapittelet har vi sett at det finnes mange muligheter ved et interkommunalt samarbeid på kultursektoren, men at det også finnes ulike utfordringer eller barrierer, som kan sette en stopper for at et eventuelt samarbeid skal lykkes. Jeg har pekt på positive og negative effekter av å samarbeide, men det kan synes å være de mer mentale sperrene, som er de virkelige store utfordringene. Denne tankegangen har vist seg å være relevant blant politikerne i Midt-Telemarkkommunene, og det pekes på de utfordringene politikerne tror man vil finne i møtet med befolkningen. Politikerne er ikke utelukkende kritiske og skeptiske til samarbeid, men viser til modningsprosessen som må skje og den holdningsendringen kommunene må arbeide med før et samarbeid kan vurderes. At forholdene ligger til rette for å skape et sted for framtida i Midt-Telemark, er det stor enighet om blant politikerne jeg har vært i kontakt med. Det har ikke blitt ytret et direkte spørsmål som tar for seg dette, men ut i fra samtale med politikerne kan det virke som det er et ønske om utvikling og en allerede mer eller mindre klar visjon for regionen. Samtidig må man huske at Strategiplanen for Midt-Telemark sier at

Midt-Telemarks næringsliv og befolkning skal vokse, men ikke for enhver pris. Evnen til fornyelse er like viktig som evnen til vekst. Vi vil ha fokus på å gjøre regionen mer robust og et godt sted å bo også i framtida.¹⁹⁶

Kommunene har stor innflytelse over hvordan utviklingen i kommunene eller regionen skal være, men det kommer likevel føringer fra Regjering og Storting som kan være av avgjørende betydning for framtida til bygde-Norge. Per i dag, legges det vekt på at bygdene skal opprettholdes og utvikles, slik Stortingsmelding nr. 25 (2008-2009): Lokal vekstkraft og framtidstru, sier.¹⁹⁷ Hvordan framtida for bygdene blir, avhenger derfor av hvordan det politiske livet til en hver tid forholder seg til disse spørsmålene.

¹⁹⁵ JØRGENSEN, B. O. S., RICHARD (2001) Sense of place as an attitude. *Journal of Environmental psychology*, nr 21,.

¹⁹⁶ Midt-Telemark Næringsutvikling (2010) Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2010-2013: Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark. Side 8.

¹⁹⁷ St. Meld. Nr 25 (2008-2009): Lokal vekstkraft og framtidstru. Side 7.

7. Konklusjon

I denne avhandlingen har jeg prøvd å finne ut om det er mulig med et interkommunalt samarbeid på kultursektoren. Jeg har tatt for meg kommunene Bø, Nome og Sauherad, og sett på eventuelle muligheter og utfordringer ved å utvide samarbeidet i Midt-Telemarkregionen til også å gjelde kultursektoren. Konklusjonene jeg trekker her bygger på erfaringer som allerede er gjort knyttet til det samarbeidet som eksisterer i Midt-Telemark og i form av rapporter som tar for seg samarbeid i andre regioner. I tillegg har jeg basert momentene som legges fram på uttalelsene fra informantene i utvalget mitt, som har bestått av lokale politikere, enhetslederne for kultur i Midt-Telemark, og enhetsleder for Midt-Telemarkrådet.

Problemstillingen er som følger:

Er interkommunalt samarbeid mulig innenfor kultursektoren (i Midt-Telemark)?

I så fall, hvilke muligheter og utfordringer kan et slikt samarbeid innebære?

7.1. Muligheter og utfordringer ved interkommunalt samarbeid på kultursektoren

I vurderingen av et samarbeid kan det dukke opp muligheter og utfordringer, eller fordeler og ulemper, som det bør redegjøres for før man tar et valg om å samarbeide eller ikke. I det følgende viser jeg til noen av de momentene som bør vurderes opp mot hverandre, og som gjorde seg synlig i Midt-Telemarkregionen. Det er flere faktorer og momenter som kunne vært tatt med, men jeg har valgt det som har vært viktig for å lykkes i denne regionen. Man må være klar over at i forskjellige regioner, vil det være forskjellige utgangspunkt for samarbeid, men vi kan si at disse mulighetene og utfordringene i stor grad er overførbare til andre regioner. Utfordringene som skisseres i 7.2., er i større grad knyttet direkte til denne regionen, men først oppsummeres de generelle mulighetene og utfordringene.

7.1.1. Muligheter

Det er noen klare fordeler som har kommet fram underveis i studien, og som har vært gjennomgående og stor enighet om blant informantene. Det er hovedsakelig to fordeler som skiller seg ut; økonomiske fordeler og kvalitet. De økonomiske fordelene blir nevnt, men det blir også vektlagt at i et interkommunalt samarbeid, er det ikke nødvendigvis innsparinger som er hovedformålet. Ved å samarbeide ser man muligheter ved å kunne opprettholde de aktivitetene som allerede finnes i kommunen, og samtidig kunne utvide spekteret av aktiviteter i samhandling med samarbeidskommunene, for en relativt lik økonomisk innsats. Den andre fordelen som må nevnes, er kvalitet. Ved å samarbeide kan kommunene få bedre og mer spesialiserte tjenester, som igjen er til fordel for befolkninga. Kultursektoren kan bli en omfattende utgiftspost for kommuner som ønsker å høyne kvaliteten og skape nisjeaktiviteter for befolkningen. Ved å samarbeide kan denne kvaliteten oppnås og de personene som ofte faller utenfor de “vanlige” aktivitetene kan også få et tilbud.

Ytterligere fordeler har kommet fram i løpet av studien, men disse peker mot kultursektoren som et virkemiddel i kommunens merkevarebygging, og som en mulighet ved å samle regionen og styrke den lokale identiteten som en motvekt mot globaliseringsprosessene. Avstandene synes mindre og folk orienterer seg ut over kommunegrensene, fylkesgrensene og til og med ut over de nasjonale grensene. For å skape en attraktiv bygd eller kommune, har det blitt pekt på viktigheten av å stå sammen som region og dyrke det særegne for dette området. Siden Bø, Nome og Sauherad er tilsynelatende like, kan det være enklere å samle seg og styrke den lokale identiteten i dette området enn det ville vært andre steder i landet. Derfor kan dette ses på som en mulighet og fordel for Midt-Telemark.

7.1.2. utfordringer

Det finnes ulemper ved å samarbeide på kultursektoren, som bør vurderes før en kommune tar en avgjørelse om de ønsker å samarbeide eller ikke. I noen tilfeller kan enkelte fordeler eller ulemper overskygge andre momenter som er viktig før en tar en avgjørelse, og det kan være vanskelig å stille mulighetene og utfordringene opp mot hverandre. Utfordringene eller

ulempene som har kommet opp i arbeidet med Midt-Telemarkregionen handler mye om nærhet til kulturlivet og de ulike aspektene ved å ha en kommunal kulturforvaltning. Bø, Nome og Sauherad er verken store i folketall eller areal. Det pekes fortsatt på faren med å skape distanse til aktiviteter, som i en årrekke har vært viktig for det yrende folkelivet i de ulike krinsene og tettstedene, og som har vært med å skape tilhørighet og tilknytning til bygda i et samfunn som ellers kan være truet av ytre krefter og av identitetskriser. Hvem er jeg og hvor hører jeg til? Dette er to essensielle spørsmål som mange stiller seg, og noe av svaret på dette, føler en del personer blir vanskeligere å svare på hvis aktivitetene de identifiserer seg med blir flyttet ut av bygda og over til et sted de ikke nødvendigvis har tilknytning til.

7.2. utfordringer ved eventuelle interkommunale samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemarkregionen

At det er både positive og negative sider ved et eventuelt samarbeid på kultursektoren i Midt-Telemark er det ingen tvil om, men potensialet er likevel stort og derfor aktuelt å se på. Uten å ha fordypet seg i situasjonen i Midt-Telemark, kan det virke som om forholdene ligger godt til rette for et samarbeid. Oppfatningene av erfaringene med Midt-Telemarkrådet er jevnt over godt blant innbyggerne og de fysiske avstandene mellom kommunene er korte. Etter å ha studert regionen nærmere, er det noen utfordringer som blir synlige og som man må ta hensyn til ved en eventuell utvidelse av samarbeidet. I analysen har jeg synliggjort noen problemstillinger som har dukket opp underveis i studien, og som er av betydning for konklusjonen min. Disse kan deles inn i følgende hovedkategorier:

- Praktiske utfordringer
- Ulik visjon og mål for framtida
- Mentale sperrer

7.2.1. Praktiske utfordringer

De rent praktiske rammene rundt et samarbeid kan være utfordrende hvis ikke kommunene som skal samarbeide kan enes om en måte å organisere og drive med samarbeidsprosjektene eller, forvaltningssektoren på. Dette er et område alle kommuner vil ha utfordringer med å løse hvis ikke de gjeldende kommunene har en overenstemmelse om hvordan det hele rent praktisk skal organiseres og drives. Det er ikke vanskelig å se for seg at to helt ulike kommuner, som har forskjellig oppfatning av hvordan den gitte samarbeidssektoren skal organiseres, kan møte på problemer og utfordringer som må løses.

7.2.2. Ulik visjon og mål for framtida

Dette momentet kan ses som en forlengelse av forrige punkt, som handlet om praktiske utfordringer. Det å arbeide mot samme mål, og ha en felles visjon, for et samarbeid, kan være avgjørende for om samarbeidet skal lykkes. Er ikke samarbeidskommunene på bølgelengde når det gjelder hva de ønsker å oppnå, kan samarbeidet i verste fall gjøre situasjonen verre. Det er viktig å være realistiske og innse at et samarbeid ikke er positivt for en hver pris. Samarbeid for å samarbeide, men med ulike mål, bør ikke skje ukritisk. Skal samarbeid ha en hensikt, må kommunene dra i samme retning eller i verste fall ha en gjensidig forståelse av hva samarbeidet betyr for den enkelte part eller kommune.

7.2.3 Mentale sperrer

De mentale sperrere er noe av det mest utfordrende ved et eventuelt interkommunalt samarbeid på kultursektoren. Er ikke befolkningen mentalt med på at et samarbeid kan være positivt eller være til fordel for aktiviteten eller tjenesten det samarbeides om, kan samarbeidet få en helt motsatt effekt enn hva som tenkt på forhånd. Dersom en bevisst eller ubevisst motarbeider samarbeidet, vil det ikke være mulig å lykkes. Vi er inne i en tid der identiteten vår stadig settes på prøve og fører for noen til en identitetskrise. Mange som opplever denne usikkerheten eller trusselen kan også se samarbeid med andre kommuner som

utfordrende. Ikke bare skal aktiviteten endres, men den skal til og med flyttes ut av det kjente og kjære stedet der den alltid har vært. Om dette er en reell utfordring er vanskelig å si. Andre synliggjør en mer proteksjonistisk tankegang der “meg og mitt” er slagordet, og det å skulle samarbeide med andre og dele, kan virke uaktuelt. Noen av informantene i denne studien, har gitt uttrykk for at disse mentale sperrene oftere kommer til syne blant “innfødte”.

7.3. Er det mulig å samarbeide interkommunalt på kultursektoren?

Jeg tror ikke det fins et entydig svar på om det er mulig med et interkommunalt samarbeid på kultursektoren, og en fasit på hvordan dette i så fall skal organiseres å drives, men studien har synliggjort mange viktige momenter og faktorer som spiller en rolle for om samarbeidet kommer til å lykkes. Det kan tyde på at modningsprosessen er en viktig faktor for å lykkes i denne sammenhengen. Det er mange muligheter og utfordringer som fremkommer, men det handler om å føle endringene på kroppen. Man må venne seg til det å måtte forholde seg til nabobygda eller kommunen, for å nyte godt av noen tjenester eller aktiviteter. Til tross for at man ofte knytter identitet svært sterkt til de aktivitetene og tjenestene som kultursektoren tilbyr, er det også andre sektorer som vekker sterke følelser og får de mentale sperrene fram i lyset når det kommer til å bevege seg ut over bygdas grenser. At det finnes mange positive effekter av et interkommunalt samarbeid, innser de fleste selv om det noen ganger overskygges av utfordringene eller ulempene. Det som imidlertid blir pekt på er at befolkningen ikke er klar. Kanskje har ikke behovet vært så synlig enda, men i det øyeblikket det er fare for at noe blir borte, er det trolig mange som får øynene opp for mulighetene for å opprettholde sine aktiviteter for “en hver pris”, det vil være mulig for eksempel gjennom et interkommunalt samarbeid.

Erfaringene fra Midt-Telemark tilsier at nettopp dette kan være et faktum. Det ble i to av intervjuene nevnt at i det øyeblikket kulturforvaltningen i Nome kommune foreslo å kutte Sluserock for å spare penger, skapte det ramaskrik. Det ble beskrevet at kuttet var som å fjerne en del av identiteten blant ungdommen i Nome kommune, og en del av “merkevaren” Lunde. Likevel kan det nok ses som en løsning eller en uungåelighet hvis man ønsker å stimulere og tilrettelegge for et yrende kulturliv i form av de “vanlige” aktivitetene eller de mer nisjepregede aktiviteter, bør kommunene vurdere å samarbeide. Et første steg kunne for

eksempel vært å fokusere på og koordinere byggingen av kultur- og idrettsanlegg, slik at regionen kan oppnå noen av målene hver enkelt kommune har skissert, nemlig å tilrettelegge for et yrende kulturliv. Ved å samarbeide om anleggsbyggingen kan regionen hindre at det opprettes tilsvarende arenaer eller bygg i hver lille del av bygdene, og heller generere flere “friske” penger til regionen for å utvikle ulike aktiviteter. Dette er ikke ment som en fasit for samarbeid på kultursektoren verken i Midt-Telemark eller andre steder, men kan være med å gjøre at regionen står styrket når det skal søkes om penger. Frivilligheten og befolkningen reiser allerede over kommunegrensene for å drive med noen aktiviteter. Det kunne ført til flere arenaer for spesialiserte aktiviteter. Det kunne skapt mulighetene for aktiviteter som ikke regnes inn under de “vanlige” aktivitetene som allerede finnes i de fleste kommunene og mindre bygder. Kommunene bør absolutt sette seg sammen og drøfte mulighetene for et interkommunalt samarbeid på kultursektoren med utgangspunkt i momentene som er lagt fram i denne studien.

Litteratur

- AAGEDAL, O., EGELAND, H. & VILLA, M. (2009) *Lokalt kulturliv i endring*, [Oslo], Norsk kulturråd.
- ANDERSEN, G. (2013) *Kvalitative intervjuundersøkelser*. NDLA.
- ANDERSON, B. (1991) *Imagined communities : reflections on the origin and spread of nationalism*, London, Verso.
- ARNESTAD, G. (1995) *Kultur- og regionalutvikling*, [Oslo], TANO.
- BARKER, C. (2008) *Cultural studies : theory and practice*, Los Angeles, Sage.
- BJØRKÅS, S. & MANGSET, P. (1996) *Kunnskap om kulturpolitikk : utviklingstrekk i norsk kulturpolitikkforskning*, Oslo, Rådet.
- BOURDIEU, P. (1995) *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Oslo, Pax
- BRINGSLID, M. B. (2012) *Bygdeutviklingas paradoks*, Oslo, Scandinavian Academic Press.
- CHRISTENSEN, T. (2010) *Forvaltning og politikk*, Oslo, Universitetsforl.
- ELSTAD, B. & DE PAOLI, D. (2008) *Organisering og ledelse av kunst og kultur*, [Oslo], Cappelen akademisk.
- ERIKSEN, T. H. (2008) *Globalisering : åtte nøkkelbegreper*, Oslo, Universitetsforl.
- FRIEDMAN, J. (1994) *Cultural identity and global process*, London, Sage.
- GRAN, A.-B. & DE PAOLI, D. (2005) *Kunst og kapital: nye forbindelser mellom kunst, estetikk og næringsliv*, Oslo, Pax.
- HAGUE, C. & JENKINS, P. (2005) *Place identity, participation and planning*, London, Routledge.
- HALL, S. & DU GAY, P. (1996) *Questions of Cultural Identity*, SAGE Publications.
- HARALDSEN, T., FLYGIND, S.K., OVERVÅR, K. og POWER, D. (2004) *Kartlegging av kulturnæringene i Norge - økonomisk betydning, vekst- og utviklingspotensiale*. Østlandsforskning rapport nr. 10/2004.
- HARVOLD, K. og SKJEGGEDAL, T. (2012): *Interkommunalt samarbeid*. NIBR/Østlandsforskning.
- HIMMELSTRUP, K. (2004) *Kulturens former og institusjoner: grundbog i kulturformidling*, København, Hans Reitzels Forlag.
- JACOBSEN, D. I. (2005) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Kristiansand, Høyskoleforl.
- JØRGENSEN, B. O. S., RICHARD (2001) "Sense of place as an attitude." *Journal of Environmental psychology*, nr 21,.
- KJELDSTADLI, K. (1999) *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget*, Oslo, Universitetsforlaget.
- MANGSET, P. (1992) *Kulturliv og forvaltning : innføring i kulturpolitikk*, Oslo, Universitetsforlaget.
- MANGSET, P. & RØYSENG, S. (2009) *Kulturelt entreprenørskap*, Bergen, Fagbokforl.
- MASSEY, D. B., JESS, P. M. & UNIVERSITY, O. (1995) *A Place in the World ? : Places, Cultures and Globalization*, Oxford University Press, Incorporated.
- NORGE, BERNT, J. F. & OVERÅ, O. (2006) *Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25. september 1992 nr 107: med kommentarer*, Oslo, Kommuneforl.
- REPSTAD, P. (2007) *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*, Oslo, Universitetsforlaget.
- RYBAKKEN, B. (2004) *Visuell identitet*, Oslo, Abstrakt forlag.
- SANDA, K. G. (2001) *Hvordan lykkes med interkommunalt samarbeid?*, Bø, Telemarksforsking.
- SANDA, K. G. & LIE, K. (2003) *Samarbeid med god glid!: forslag til styringsprinsipper og praktiske budsjett rutiner for kommuner og interkommunale samarbeidstiltak i Midt-Telemark*, Bø, Telemarksforsking.
- SCOTT SØRENSEN, A., HØYSTAD, O. M., BJURSTRÖM, E., VIKE, H. & NORDGÅRD, Y. (2008) *Nye kulturstudier: en innføring*, Oslo, SAP.
- SPRING, U. (2001) "Identitetens ambivalens" i Nordlit nr 10. *Universitetet i Tromsø*.

VAREIDE, K. & KOBRO, L. U. (2012) *Skaper kultur attraktive steder?*, Bø, Telemarksforskning.
VASSTRØM, M. og KARLSEN, J. (2011): *Flyttemotiver i Risør. Et innblikk i tilflyttingsmotiver*. ØF-forskning rapport nr.: 4/2011

VESTHEIM, G. (1995) *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*, Oslo, Samlaget.

Andre dokumenter

Finansdepartementet, NOU 2000: 21: *En strategi for sysselsetting og verdiskaping*

Gran, A.-B. (2012) Innlegg på Kulturrikets tilstand 31.10.2013

Handels- og næringsdepartementet. Handlingsplan: *Kultur og Næring*

Haugland, Valgerd Svarstad (2005): Hilsen fra kultur- og kirkeministeren.

Justis- og beredskapsdepartementet: *Lov om aksjeselskaper*. LOV-1997-06-13-44

Kommunal- og regionaldepartementet: *Lov om kommuner og fylkeskommuner*.

LOV-1992-09-25-107

Kommunedelplan for kultur i Nome kommune 2010-2015

Kommuneplan for Bø 2008-2020: Samfunnsdel

Kommuneplan for Nome 2009-2018: Samfunnsdel

Kommuneplan for Sauherad 1991-2005

Midt-Telemark Næringsutvikling (2010) *Strategisk næringsplan for Midt-Telemark 2010-2013: Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark*.

Midt-Telemarksamarbeid: Årsrapport 2011.

Schiong, A.M., (2012) *Interkommunalt samarbeid*. Kommunal- og regionaldepartementet

Stortingsmelding nr. 23 (2011–2012): *Visuell kunst*

Stortingsmelding nr 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru*

Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003): *Kulturpolitikk fram mot 2014*

Nettsider

ANDERSEN, G. (2013) *Kvalitative intervjuundersøkelser*. Universitetet i Bergen

<http://ndla.no/nb/node/57095> hentet ut mars 2013.

BELL, A.G. *Brain Quotes*

<http://www.brainyquote.com/quotes/keywords/preparation.html#mTDXMTg1hq5awtxQ.99> hentet ut mars 2013.

BRUNSTAD, E.O. (2013) *Glokalisering og målsak*. Norges Mållag.

<http://www.nm.no/tekst.cfm?id=2680> hentet ut mars 2013.

DREYER, I. (2012)

<http://www.uib.no/elin/elpub/uibmag/2-97/kultur1.html> hentet ut januar 2013.

HULT, S.R. (2013) *Omdømme og merkevare, to sider av samme sak?*

<http://www.tns-gallup.no/?aid=9082293> hentet ut mars 2013.

HVATTUM, W. (2013) Midt-Telemark Næringsutvikling AS

www.mtnu.no. Hentet ut april 2013.

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET (2013) *Interkommunalt samarbeid*.

<http://www.regjeringen.no/templates/Tema.aspx?id=540086&epslanguage=NO> hentet ut januar 2013.

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT (2013) *Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK)*

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/databaser-og-registre/robek-2.html?id=449305> hentet ut mars 2013.

KULTUR OG KIRKEDEPARTEMENTET (2013) *Retningslinjene for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur*.

http://www.regjeringen.no/Upload/KKD/Kultur/Retningslinjer_regionalekulturhus_jan07.pdf hentet ut april 2013.

LORENTZEN, H. (2013) *Festtale om frivillighet*. Kronikk i Aftenposten.

<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article2103148.ece#.UU7HgfxqmQo> hentet ut februar 2013.

MIDT-TELEMARK NÆRINGSUTVIKLING AS (2013) *Nært, ekte og engasjerende midt i Telemark*.

<http://www.mtnu.no/> hentet ut april 2013.

TAJIK, H. (2013) *Tale ved Frivillighet Norges topplederkonferanse*. Kulturdepartementet.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/aktuelt/taler_artikler/ministerens-taler-og-artikler/2013/tale-ved-frivillighet-norges-topplederko.html?id=712047 hentet ut februar 2013.

TELEMARK FYLESKOMMUNE (2013) *Kommuner. Kart over Telemark*. (framsidebilde) <http://www.telemark.no/Om-Telemark/Kommuner#.UY94dKKLDre>. Hentet ut mai 2013.

TELEMARKSREISER (2013) *Midt-Telemark*. Visit Telemark. <http://www.visittelemark.no/Reisemaal/Midt-Telemark> hentet ut januar 2013.

Intervju

Intervju med Hans Gunnerud Jørgensen, Nome Høyre, 2013

Intervju med Gry Anette Rekanes Amundsen, Nome Fremskrittsparti, 2013

Intervju med Mari Anne Jensseter, Sauherad Arbeiderparti, 2013

Intervju med Alf Rose Sørugaarden, Sauherad Kristelig Folkeparti, 2013

Intervju med Asle Bø, Bø Kristelig Folkeparti, 2013

Intervju med Ole Morten Aasgrav, Bø Fremskrittsparti, 2013

Intervju med Hilde Pedersen, enhetsleder for kultur og fritid, Bø kommune, 2013

Intervju med Hilda Sørum, enhetsleder for kultur og kulturskolesjef, Sauherad kommuner, 2013

Intervju med Eva Rismo, etatsjef for kultur og næring, Nome kommune, 2013

Intervju med Erling Rønnekleiv, rådssekretær, Midt-Telemarkrådet, 2013

Vedlegg 1: Intervjuguide for intervju med enhetslederne for kultur i Midt-Telemark

Dato:

Sted:

Stilling:

Innledende spørsmål:

1. Hvor lenge har du vært i denne jobben?
2. Hvilke ansvarsområder innbefatter stillingen din i kommunen?

Oppfølgingsspørsmål: Har du ansvaret for andre områder enn kultur? Eventuelt har stillingen endret karakter de siste årene?

3. Hvilken bakgrunn eller utdanning har du?
4. Hvordan er fagområdet kultur organisert administrativ og politisk i kommunen?

Oppfølgingsspørsmål: Hvilket politisk utvalg i kommunen har ansvaret for å ta seg av kulturspørsmål?

Hovedkategori 1: Kultursektoren

1. Hvor stor del av kommunebudsjettet blir brukt til kultursektoren i denne kommunen?

Oppfølgingsspørsmål: Er dette stabile tall eller har prioriteringene endret seg de seneste årene?

2. Gir kommunen penger til prosjekter, arrangementer og lignende som ikke går under faste utgifter på kulturbudsjettet?

Oppfølgingsspørsmål: Isåfall, hvordan fungerer utvelgelsen av disse prosjektene og hvor store summer utgjør dette?

3. Kommuneøkonomien er dårlig mange steder og det må kuttes, hvor opplever du at kuttene tas i din kommune?

Oppfølgingsspørsmål: Hvis svaret er kultursektoren; hvorfor tror du nettopp disse valgene tas?

4. Er pågangen stor på de faste kulturaktivitetene i kommunen eller er befolkningen mettet?

Oppfølgingsspørsmål: Det har blant annet vært debatt rundt temaet musikk-skole og at alle barn i visse aldersgrupper skal garanteres plass. Er dette mulig?

5. Har kommunen system for jevnlig rullering av kulturplaner og delplaner for dette fagområdet?

Oppfølgingsspørsmål: Hva kan sies å være hovedmomentene eller essensen i disse planene? Har politikerne en tydelig visjon og målsetting med kultursektoren i kommunen sin?

6. Hvordan profilerer kommunen seg utad?

Oppfølgingsspørsmål: Er kultur en viktig del av dette bildet?

7. Det har blitt forska på om *Kultur skaper attraktive steder* og i 2012 ble en rapport lagt fram av Telemarkforskning-Bø, som viser at kultur har lite å si for hvor tilflyttingen til kommuner. Hvordan stiller du deg til denne påstanden i forhold til din kommune?

Hovedkategori 2: Interkommunalt samarbeid

1. Hvordan føler du at kvaliteten og tilgjengeligheten er på kulturtilbudet i kommunen?
2. Samarbeider kommunen ut over kommunegrensene for å løse oppgaver innenfor kultursektoren?

Oppfølgingsspørsmål: Hvis ja, Hvilke erfaringer har du oppretta deg som fagansvarlig for denne sektoren? Er befolkningen positiv til disse samarbeidene? Hvilke områder innenfor kultursektoren er dette?

3. Ser du det som aktuelt og hensiktsmessig å samarbeide med andre kommuner om å utføre oppgaver innenfor kultursektoren? Hvilke fordeler og ulemper ser du for deg for din kommune?
4. Hvilken oppfatning tror du lokalbefolkningen ville hatt dersom kommunen valgte å legge kulturelle aktiviteter utenfor kommunegrensene?

Oppfølgingsspørsmål: Gullbring kulturanlegg brukes allerede som et regionalt møtested, hvordan ville dette være for andre aktiviteter og arenaer?

5. Som kulturansvarlig er du i kontakt med politikere og lokalbefolkning forøvrig, som ofte har en oppfatning av valgene som blir gjort i kommunen. Tror du områdene og aktivitetene innenfor kultursektoren spiller en rolle for hvordan lokalbefolkningen ser på identiteten sin?
6. Ville slike endringer av kultursektoren gjøre noe med lokalbefolkningens følelse av identitet og tilknytning til bygda?

Avsluttende spørsmål:

1. Tror du den dårlige økonomien i kommunen vil være sentral for hvordan kultursektoren utvikler seg i kommunen i årene framover?
2. Tror du frivilligheten og ildsjelene vil fortsette å ha samme aktivitetsnivå hvis innsparinger gjør at kommunen i liten grad kan yte økonomisk støtte til tidsavgrensede prosjekter og faste aktiviteter?

Vedlegg 2: Intervjuguide for intervju med politikere i Midt-Telemark

Dato: **Sted:** **Politisk parti:**

Innledende spørsmål:

1. Hvor lenge har du vært aktiv i lokalpolitikken?
2. Hvilke politiske verv har du i kommunen?
3. Hadde du et konkret ønske om å få nettopp dette/disse vervene? Isåfall hvorfor.
4. Hvilket yrke har du?

Oppfølgingsspørsmål: Har du eller jobber du med noe kulturellt? Er du eller har du vært aktiv innenfor frivillig kulturarbeid eller lag og organisasjoner i kommunen din? Isåfall, hva eller hvilke roller?

Hovedtema 1: Kultusektoren

1. Hvilken betydning mener du at gode kulturtilbud har å si for befolkningen i kommunen?

Oppfølgingsspørsmål: Hvilken betydning tror du kulturen i kommunen har å si for identiteten og tilknytningen for befolkninga?

2. Kjenner du til delplan for kultur og hvilke mål kommunen skal arbeide for å nå innenfor denne planen?
3. Tror du kultur og kulturtilbudet i en kommune har noe å si for kommunens omdømme og attraktivitet?

Oppfølgingsspørsmål: Telemarksforskning- Bø la tidligere i år fram en rapport som har tatt for seg temaet; *Skaper kultur attraktive steder?* I denne rapporten blir det redegjort for at kultur ikke har så mye å si for tilflytting. Hvordan stiller du deg til denne påstanden?

Hovedtema 2: Interkommunalt samarbeid

1. Hvilket syn har du på å samarbeide på tvers av kommunenes grenser?

Oppfølgingsspørsmål: Er dette en form for oppgaveløsning i kommunene som du ser på som hensiktsmessig?

2. Hvilke erfaringer knytter du til det interkommunale samarbeidet i Midt-Telemark?

Oppfølgingsspørsmål: Føler du at du som politiker og som medlem av kommunestyre i din kommune, får være med å bestemme og ha kontroll over det som skjer innenfor disse samarbeidsområdene?

3. Kommunene i Midt-Telemark samarbeider per i dag om noen få oppgaver. Tror du samarbeidet kunne utvides til å gjelde kultursektoren?

Oppfølgingsspørsmål: Hvilke positive eller negative følger mener du at et slikt type samarbeid kunne føre til? Hva tror du lokalbefolkningen ville synes?

4. Identitet blir trekt fram i mange sammenhenger. Tror du interkommunalt samarbeid vil svekke eller styrke den lokale identiteten i kommunen din ved et eventuelt samarbeid innenfor kultursektoren?

Oppfølgingsspørsmål: Etter å ha vært i kontakt med lokale ildsjelder, kan det virke som det lokale initiativet allerede strekker seg ut over kommunegrensene i det sivilesamfunnet. Er det overførbart tror du?

Avsluttende spørsmål:

1. Synes du det er viktig at kommunen er aktive for å fremme den lokale kulturen i kommunen du bor?
2. Hvordan ser du for deg kommunen sin rolle i kulturfeltet i framtida?
3. Tror du at du selv vil være positiv til kultursektoren når budsjettavgjørelser skal tas nå som kommuneøkonomien ser dårlig ut?

Vedlegg 3: Intervjuguide for intervju med rådssekretæren i Midt-Telemarksamarbeidet

Dato:

Sted:

Stilling:

Innledende spørsmål:

1. Hvor lenge har du hatt denne jobben?
2. Hva går stillingen din som regionrådssekretær i Midt-Telemark ut på?

Hovedkategori 1: Interkommunalt samarbeid

1. Hvilke positive og negative sider mener du interkommunalt samarbeid har?
2. Hvordan synes du samarbeidet fungerer i praksis i Midt-Telemark?
3. Er kommunestyrets makt delegert til andre politiske utvalg i Midt-Telemark samarbeidet og isåfall hvilke?
4. Det finnes andre måter å organisere interkommunalt samarbeid på, hvorfor ble akkurat denne formen valgt i Midt-Telemark? Hva ble lagt til grunn for dette valget?

Oppfølgingsspørsmål: Er makten hos politikerne etter din mening?

Hovedkategori 2: Samarbeid om kultursektoren

1. Kultur er viktig for mange, og kommunene reklamer ofte for gode kulturtilbud og aktiviteter. Hvordan ser du på muligheten for et interkommunalt samarbeid innenfor kultursektoren?

Oppfølgingsspørsmål: det har blitt påpekt av et par av politikerne at Midt-Telemark kommunene kanskje burde bli flinkere til å fremme hverandre og bruke hverandres positive sider i "reklamen" for kommunene utad. Kultur er noe alle tre kommunene spiller på og er viktig for å skille seg fra andre steder. Hvordan stiller du deg til det å bygge opp Midt-Telemark som en felles merkevare? Dere gjør det jo til dels allerede, men utvidde dette ytterligere...

2. Hva ville et slikt type samarbeid kunne medføre for kultursektoren?

Oppfølgingsspørsmål: Hva vil et slikt type samarbeid bety for befolkningen?

Avsluttende spørsmål:

1. Er flere oppgaver som skal løses på vei inn i det interkommunale samarbeidet nå som kommuneøkonomien ser så dårlig ut i de tre Midt-Telemark kommunene?
2. Tror du interkommunalt samarbeid er et steg mot kommunesammenslåing?
3. Telemarkforskning la i 2012 fram en rapport om Skaper kultur attraktive steder? Du som arbeider med tre forskjellige kommuner og er med på å markedsfører regionen, hvordan ser du på denne konklusjonen?